Министерство образования и науки РТ
Управление образования Исполнительного комитета
Нижнекамского муниципального района
Нижнекамский филиал Казанского инновационного университета
им. В.Г. Тимирясова (ИЭУП)
МБОУ «Средняя общеобразовательная школа №33
С углубленным изучением английского языка» НМР РТ

Развитие коммуникативных навыков

Сборник выступлений и мастер-классов участников
II Республиканского конкурса ораторского мастерства
«SpeakingContest»

Нижнекамск, 2018

Развитие коммуникативных навыков: Сборник выступлений и мастер-классов участников II Республиканского конкурса ораторского мастерства «SpeakingContest»/ авт-сост.:Салихзянова Л.Г.,Хасанова Г.З.,Гарипова В.М.,Мухамадиева А.Г,Фатхуллина Г.Ф.,Колесникова Е.В. - Нижнекамск, УО ИК НМР РТ, 2018, 119С.

Авторы-составители:

Хасанова Г.З.- заведующий отделаучебно-методического обеспечения, методист

Гарипова В.М. – методист учебно-методического отдела управления образования

Мухамадиева А.Г. – методист учебно-методического отдела управления образования

Фатхуллина Г.Ф. – методист учебно-методического отдела управления образования.

Салихзянова Л.Г. – учитель английского языка, директор МБОУ «СОШ №33»

Колесникова Е.В. – учитель английского языка, зам. директора МБОУ «СОШ №33»

Шагидуллина А.А. – учитель английского языка, руководитель ШМО учителей английского языка МБОУ «СОШ №33»

Долганова В.А. – учитель русского языка и литературы, руководитель ШМО учителей русского языка МБОУ «СОШ №33»

Нуриева Л.З. – учитель татарского языка и литературы, руководитель ШМО учителей татарского языка МБОУ «СОШ №33»

В настоящем сборнике представлены тексты выступлений победителей и призёров II Республиканского конкурса ораторского мастерства «SpeakingContest», а также методические материалы учителей русского, татарского и английского языков по формированию коммуникативных навыков у учащихся.

Сборник будет полезен методистам отделов образования, учителям-предметникам и руководителям школ, курирующим преподавание предметов филологического цикла.

Содержание

РАЗДЕЛ I. Тексты выступлений участников очного тура – победителей и призёров II Республиканского конкурса ораторского мастерства «Speaking Contest»	5 71
РАЗДЕЛ II. Тексты выступлений и мастер-классов учителей ***английского языка***	72
Мурзалиева Т.А.«Методы и приемы формирования коммуникативной компетенции на уроках английского языка»	
Калимуллина Л.И. «ИКТ-технологии и опорные сигналы, как средства обучения устной речи»	76
Калимуллина Л.И. «Развитие навыков устной речи на уроках английского языка через использование учебно-речевых ситуаций»	77
Калимуллина Л.И.«Развитие навыков устной речи при обучении смысловому чтению на уроках английского языка в начальной школе»	78 79
Булатова Л.Ш.«Создание искусственной языковой среды для развития навыков устной речи на уроках английского языка»	
Зайдуллина Л. Ф. «Обучение иноязычной речи средствами драматизации»	81
Токарева Г. Ф. «Приемы мотивации учащихся к говорению на уроках английского языка»	82
Мухаметова А. М. «Способы мотивации учащихся на уроках английского языка»	83
Стрижакова Н.В. «Внеклассное мероприятие, как эффективный способ повышения речевых умений и навыков студентов»	86
Ханнанова Г. З. «Интерактивные тетради как элемент творческой деятельностина уроках английского языка и подготовки к устной части ЕГЭ»	88
Юганова В.Ю. «Развитие навыков устной речи на уроках немецкого языка в начальных классах»	89
Башина Ю. В.«Обучение монологической речи на уроках английского языка»	90
Салихзянова Л. Г. «Методические приёмы развития коммуникативных навыков»	92
Ардышева Т.М. «Мотивация учащихся к говорению на разных этапах урока английского языка»	96
РАЗДЕЛ III. Тексты выступлений и мастер-классов учителей ***русского языка***	
Бурганова Е.Е. «Развитие речи на уроках русского языка и литературы»	98
Галимова Ч. И.«Развитие навыков устной речи»	98
Гирфанова Г.С. «Развитие навыков устной речи во внеурочной деятельности»	100 102
Долганова В.А.«Словарная работа как средство развития устной речи школьника»	103
Макеева Т.А. «Формирование слухового восприятия текста и развитие устной речи»	104
Сибгатова Т.А.«Обогащение словарного запаса у учащихся как фактор развития навыков устной речи»	106
Трибунская С.Н.	
Шавалеева Р.М. «Работа с понятийным аппаратом, терминамикак метод развития устной речи»	107 108
РАЗДЕЛ IV. Тексты выступлений и мастер-классов учителей ***татарского языка***	111
Гиниятуллина А.Р. «Тылсымлы ком һәм хыяллар»	

Камбеева Г.Г. «Развитие навыков устной речи у учащихся на уроках родного русского языка»	111 113
Нургатина Р.Р. «Татар теле дәресләрендә, уен формалары кулланып, укучыларның сөйләм телен үстерү»	115
Нургатина А.А. «Күп мәгънәле һәм синоним сүзләр кулланып балаларның сөйләм телен үстерү»	116
Шайдуллина Ф.К. «Укучыларның бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү»	117

РАЗДЕЛ I

Тексты выступлений участников очного тура – победителей и призёров II Республиканского конкурса ораторского мастерства «SpeakingContest»

The Second Republican Competition of Speaking Skills «Speaking Contest»

«You can speak well if your tongue can deliver the message of your heart».

JohnFord

Темы выступлений:

Категория «Учащиеся 3 - 4 классов» –«Myfavouritecartooncharacter»

Категория «Учащиеся 7 - 8 классов – «My favorite book character»

Категория «Учащиеся 9 -11 классов» –«The person I admire»

Категория «Учителя» –«The person that influenced my career choice»

Категория «Учащиеся 3-4 классов» –«My favourite cartoon character»

Бурганов Карим Илгизович, 4Г класс МБОУ "Гимназия №2" НМР РТ,
Руководитель – Ашрапова Зульфия Мирзаевна, учитель английского языка, МБОУ "Гимназия №2" НМР РТ

I`d like to tell you about one of myfavourite cartoon characters Sheriff Woody.

In Toy Story, Woody is the favorite toy of his owner Andy Davis and the leader of the toys in Andy's room.

Woody is a passionate guy who throws himself into every action. He has an instinctive thought like "I have to help them," or "I have to run away"

Woody is an old-fashioned floppy pull-string cowboy doll. He can say many simple phrases such as "Reach for the sky!", "You're my favorite deputy!", "There's a snake in my boot!".

He has original hand-painted face, natural dyed-blanket stitched vest, and hand-stitched poly-vinyl hat." Woody wears an empty gun holster at his belt. He is Andy's favorite toy since kindergarten, with a special signature on the shoes, and is the leader and the brains of the toys in Andy's room.

In the three films, Woody makes two strong friendships with Buzz and Jessie. Woody and Buzz work together to escape. From this point on, he and Buzz are very close. Though Woody and Jessie argue with each other sometimes, but they are still very close friends.

Woody is named after Woody Strode, a character actor known for many roles in Western films.

Woody is a cowboy doll. He is the toys' leader. He's always been Andy's and my favorite toy. Thankyouforyourattention.

МифтаховаДаринаИльдаровна, 4Г класс МБОУ "Гимназия №2" НМРРТ,
Руководитель – Ашрапова Зульфия Мирзаевна, учитель английского языка, МБОУ "Гимназия №2" НМР РТ

Once upon a time there lived a King and a Queen. They had a baby daughter. Her skin was as white as snow, and her cheeks were red. They called her little girl Snow White.

Unfortunately, the Queen died. And the King married again. Snow White was growing from a baby into a lovely little girl. She was more beautiful than the Queen.

The new Queen was very beautiful but too proud of her own beauty. The Queen had a magic looking-glass and she used to ask:

Queen: Mirror, mirror, on the wall,
Who is the fairest of all?

Mirror: You, oh Queen, are the fairest of all.
But the child Snow White is more lovely than you.

So, I`d like to tell you about my favourite cartoon character Snow White.

Snow White is a princess. Her hair is black, lips as red as the rose, skin as white as snow. Her voice is clear. Her dress with blue, red sleeves, yellow skirt, yellow shoes and a red bow in her hair.

Snow White is kind, gentle, sweet, and cheerful. She is sensitive and soft-spoken. With her kindness and beauty, Snow White charms every creature in the kingdom and also me.

Thank you for your attention.

Нафигуллина Жасмин, 4А класс МБОУ «Гимназия №22», г. Нижнекамск
Руководитель – Долганова Д.Р., учитель английского языка

Hello! Nice to meet you today! My name is Nafigullina Zhasmin. I'm in the 4 th form. I study in gymnasium №22. I like to dream. Sometimes I want to believe that magic world is real. And I feel it when I begin to watch my favourite cartoons. I think the most beautiful character is Rapunzel. I saw some cartoons and fairy tales about this pretty girl. Now I offer you to listen to the story of Rapunzel, a Classic Fairy Tale.

ONCE UPON A TIME, there lived a carpenter and his wife. More than anything, they wanted a child of their own. At long last, their wish came true – the wife was going to have a baby!

One day the wife was looking down at the garden from her window. How fresh-looking were those big green heads of lettuce! "It is just what I need to eat!" said the wife to her husband. "You must go and get me some."

"But we cannot!" said the carpenter. "You know that the garden belongs to the witch!"

"If I cannot have that lettuce," said the wife, "I will not eat anything at all!"

Late that night, he climbed over the garden wall, he took one green head of lettuce and listened a loud voice. "STOP! Thief! Your baby will be mine!"

Soon the wife had a baby girl! One day the witch went to the tower and said to the baby, "I will call you Rapunzel. For that is the name of the lettuce that brought you to me. Now Rapunzel, you are mine!"

But the witch did not know how to take care of a baby. Rapunzel grew into a child, and the witch did not even know how to cut her hair. The girl's blond hair grew longer and longer every day. All the witch could do was keep the child locked in the room at the very top of the tower. She told the girl that the world was a very bad place. That was why she could not leave the tower. Rapunzel's hair had grown very, very long. The witch called from outside, "Rapunzel, Rapunzel! Let down your hair!" Rapunzel threw her long blond braid out of the window. The witch grabbed hold of her hair. One day, a prince was riding through the woods. He heard a beautiful singing voice. The prince climbed into her window.

"I have heard you sing songs! I love your voice!"

Rapunzel told the prince about the witch.

"But the world is not as bad as she says!" said the prince. He told Rapunzel about flowers and festivals, games and gardens. He told her about puppies and puddles, strawberries and secrets.

The next day, the prince climbed back up to Rapunzel's room. He said, "I have a surprise for you." He had brought strawberries for her.

As she tasted a strawberry Rapunzel thought, "Now I know that what I was told is not true. The world can be a very fine place! I must get out of this tower as soon as I can."

And what happened next, well, I'm sure you can guess!

Rapunzel is my favourite character. She is brave and kind. It is important for me. Thank you for attention! Happy New Year and Merry Christmas!

Сагдуллин Марсель, 4В класс МБОУ «Лицей №14», г.Нижнекамск
Руководитель – Башина Ю.В., учитель английского языка

My favorite cartoon is "How to train a dragon", created in the USA. The main character is a viking boy named Hiccup. At first sight, he doesn't seem like a main character. Teenager differs from his friends because he is weak physically and mentally there. In general, he is useless as the Viking. However, the viewer sees Hiccup's mind, kindness and ability to win his fears.

Hiccup's tribe led a long and unsuccessful struggle with dragons. And the boy believes that if he kills one of the reptiles, his life will immediately improve. During a night attack on the village hero knocks out one of them-a mysterious black fury.

Inspired by success, Hiccup goes in search of the beaten animal. But when he finds the dragon, he can not inflict a mortal blow, the dragon can not fly because of the injured tail. This is the beginning of a long and appealing story of their friendship. After going through many problems, including misunderstanding on the part of his fellow tribesmen and even his own father, Hiccup did not give up his views. As a result, the story ends with an armistice of Vikings and dragons and a victory over a common enemy.

The main character teaches that it's important to have real friends. Not just because they always come to the rescue. But also because we're getting a little better with them.

Looking at Hiccup, you realize you don't have to be afraid to be yourself. Each of us is good in his own way. If a person is afraid to be himself, to do what he wants; this person can live a whole life with someone else's masks. No one should be allowed to dictate what to do and who to be. Hiccup has a good heart, a pure soul, he's wise despite his age.

Nowadays there's a lot of anger on the TV’s screens. And I hope that so good and kind cartoons will produce more and more. I recommend to watch "How to train your dragon" to everyone. The adult and the child will be able to make something valuable for themselves.

Шайхутдинов Амир Равилевич, 2Б класс МБОУ "Гимназия №2" НМР РТ, Руководитель – Ашрапова Зульфия Мирзаевна, учитель английского языка, МБОУ "Гимназия №2" НМР РТ

I want to tell you about one little funny bear. His name is Vinnie Pooh. Vinnie is always merry and friendly He has a lot of friends. He likes his friends and his friends like him. There are pig and tiger.

Winnie-the-Pooh lives in a forest. He is fat. He is funny and kind. He likes eating especially honey. All children love Vinnie, because cartoons with him are wonderful!!!

Pooh is a teddy bear that has some human traits.

In the cartoon Winnie-the-Pooh is simple-hearted and slow-witted, but sometimes he has clever ideas. He is thoughtful and likes to write poems and "hums". Pooh is friendly and kind-hearted. He is always ready to come to the rescue of his friends.

Pooh is very fond of sweet food, especially honey, and that is his weakness.

Thank you for your attention.

Шарипов Рустам
Руководитель – Саттарова Алина Салаватовна МБОУ «СОШ №6»

Almost every child has got his or her favourite cartoon character. There are a lot of examples of such heroes: SpongeBob, Patric, Cinderella or, maybe, Spiderman.

As for me, I like to watch our Russian cartoons. So, my favourite cartoon is “Three from Prostokvashino”.

The main character is a six-year-old boy who is called Uncle Fyodor because he is very serious.

He likes animals, and often brings stray animals home to the disapproval of his mother who doesn't let him keep any pets.

After his parents didn't let him keep Matroskin, a talking cat, Uncle Fyodor left his home. With the dog Sharik, the three set up a home in the country, a village called "Prostokvashino".

I like Uncle Fyodor because of his traits of character: prudence, desire for independence, love of nature and animals.

The main message of this cartoon is that your family and friendship will always help you overcome all problems.

Камалова Алина, 4Б класс «СОШ № 15» г. Нижнекамск
Руководитель – Созонова Т.Н., учитель английского языка

«Everybody, my name is Roza Barboskina!»

Hi, there! My name is Roza.I am the eldest in the Barboskin family. I am a beautiful blonde. I like to paint my nails. I enjoy doing fancy hairstyles and dressing up. I always talk on the phone with my friends. And I love sweets.

My favorite hobby is singing and my favorite singer is JianneKiske. Also I often take part in vocal competitions. I am sure my vocal skills will help me to become a popular singer. But I need to work on my voice.

By the way, New Year's Day is coming. You even don't know how much I have to do. I need to choose a beautiful dress. I have absolutely nothing to wear. Although, this is pretty good. Everyone says I am so irresistible today. It is nice to know that you are the best-looking. Oh... my poor sister... well, we can't all be so beautiful.

Ah! I forgot to tell you I have already had time to decorate the Christmas tree. I put the red balls up here, and here you can see pinecones. I have bows. And they are purely decorative. It is lovely, isn't it? Hm... I need to prepare presents for mom, dad, Malish, Drozhok and Gena. As well as I would like to wish you all a happy new year.

I am going to run. I am getting manicure and shopping for a dress. Bye -bye! Talktoyoulater!

ШаяхметоваСафина, 4ГклассМБОУ «СОШ №6», г. Бугульма
Руководитель-Тихонова Е.А., учитель английского языка

Nowadays there are a lot of different cartoons. Many people are fond of them. As for me, I like to watch cartoons very much. And my favourite cartoon character is Mickey Mouse. He is the main character in the Disney series "Mickey Mouse Clubhouse". The creator of the story is a famous cartoon producer Walt Disney. Mickey Mouse is the most popular Disney character.

Why do I like Mickey Mouse? First of all, he has got a pleasant and cheerful image. Mickey is a comic animal character. He is a funny curious mouse. Mickey wears red shorts, large yellow shoes and white gloves. He always makes me smile and laugh. When I was a little girl I watched this cartoon every day. And I was impressed by his optimism, enthusiasm. Mickey can get out of difficult situations. He is friendly, kind and honest. Mickey has got a lot of friends and he can help everyone. He is the leader of The Mickey Mouse Club.

In conclusion I want to recommend you this cartoon. Have fun! Be kind and happy!

Галимов Амир, 4Бкласс МБОУ «СОШ№33», г. Нижнекамск
Руководитель - Ардышева Т.М., учитель английского языка

Hello, everybody!

Do you know me?

Yes, you are right! I am Mickey Mouse. I hope you guess why I have dressed this costume. Yes, indeed! It is because my favourite cartoon character is the hero of Walt Disney's World – Mickey Mouse.

Mickey Mouse is funny, kind and friendly. He has got a lot of friends. They like to play. They play together every day! He always helps them when they are in need. Do you know the proverb "A friend in need is a friend indeed" I can say that it is about Mickey.

Look at the screen! He can not only play, but he can dance and sing. Isn't it wonderful?

How I love him! He is the best character in the world of cartoons!

Thankyouforattention.

Ежова Екатерина Дмитриевна, 5 класс
Руководитель – Сафиуллина Зайтуна Фатыховна,
МБОУ «СОШ № 29» НМРРТ

I adore this cartoon character. And sometimes I imagine that I am at her place and live her life.

Look! I am so alike her with my wavy dark hair and wonderful brown eyes So… My name is Moana. My name means the Ocean. I'm the daughter of the chief. We live on the island of Motunui. This is a gorgeous place in the Pacific Ocean. Oh, how I love the ocean…. and dream about sailing, adventures. But suddenly we face some troubles. People can't catch fish in the ocean and can't pick fruits from the trees. They are hungry. I have to save them and return the heart to the goddess Te Fiti. Of course, I must do that. So, my adventures begin. But I'm not alone. The ocean and the demigod Maui help me. Overcoming many obstacles together, we give back the heart to Te Fiti. The life comes back to the island and everyone is happy.

And now say me……
Am I not brave and skillful?
Am I not strong and forceful?
Am I not kind and friendly!

I'm sure, everybody would like to be my friend….Oh, no,no… not mine but hers. AndIfancyher!

ИсаеваСофья, 5БклассМАОУ «Гимназия №77», г. НабережныеЧелны
Руководитель – Токарева Г.Ф., учитель английского языка

Do you hear that song? I believe you do! So do I!
Are you ready kids "Aye Aye Captain"
I Can't hear you "AYE AYE CAPTAIN"
Ohh...
Who lives in a pineapple under the sea
"Spongebob squarepants"
Absorbant and yellow and porous is he
"Spongebob Squarepants"
If nautical nonsense be something you wish
"Spongebob Squarepants"
Then drop on the deck and flop like a fish
"Spongebob Squarepants"
READY
Spongebob squarepants
Spongebob squarepants
Spongebob squarepants
Spongebob squarepants

Well, can you guess who my favourite cartoon character is? Bingo! It's Spongebob Squarepants! Why do I like him? Let me think… Is he funny? Yes, he is. Has he got good friends? Yes, he has! Is he clever? Mmm... Forget it! Is he yellow? Yes, he is! And it is my favourite colour. Is he hardworking? Yes, he is! He works as a cook and he makes the best hamburgers in the underwatwer world. Mmm… Yummy!

So who is not in love with him? Are you? Or maybe you? Of course! Everyone knows and loves him! Madly, totally,from the bottom of the heart!

I hope you like him as much as I do. If you don' t … , if you don't …, if you don't… , it' s a pity!

ЯкуповаСамира
Руководитель: Ахметшина Гульшат Миневалиевна
МБОУ «Лицей №35» НМРРТ

Hello, I am Samira.

As you now, everybody likes watching cartoons. They are funny and interesting. Everybody has favourite characters. So do I. When I was 6, my dad took me to the cinema to watch “Rapunzel.Tangled”. I am 11 now and I have re-watched it about 5 times, because Rapunzel is my favourite character.

I like her because I think we are alike. She is kind and helps everyone who is in trouble. As for me, I try to support my family and friends. Rapunzel is friendly like me. We both have lots of friends. She is really creative, as her house is bright and colorful because she painted it. One of my hobbies is painting too, though my mom doesn’t let me paint anything in our house. Nevertheless, I always help my mum about the house. I wash up, sometimes cook pancakes, look after my little brother as well as Rapunzel who sweeps, washes, brushes, and so on.

And now I’d like to show you how we do it.

Song:
7AM the usual morning line up,
Start on the chores and sweep till the floor’s all clean.
Polish and wax, do laundry and mop and shine up.
Sweep again and by then it’s like 7:15.
So I’ll read a book, or maybe two or three.
I’ll add a few new paintings to my gallery.
I’ll play guitar and knit and cook and basically
Just wonder when will my life begin!

ГараеваДина
Руководитель: Созонова Т.Н.
СОШ №15

Did you like to watch cartoons in child when you were little children do you watch cartoons now?

Hello! My name is Dina. I'm from the fifth grade of the fifteenth school.

I think all people like to watch cartoons. I like too. My lovely cartoon – «Ben and Holly's Little Kingdom».

The show is set in a Little Kingdom, which is ruled by King and Queen Thistle, who live in the Little Castle.

The Little Kingdom has a population of Elves who live in The Great Elf Tree, an oak tree set with windows and laid out like an apartment block.

The Elves run a factory under the Great Elf Tree where they make toys and wands in the wand factory and also run the Elf Farm and a windmill.

The Kingdom also has a population of Fairy Princesses, who live in the fairy village in houses made out of toadstools.

Others that live in the Kingdom are the Dwarves, Mrs. Witch and Mr. Gnome.

But I want to tell you about my favourite character. It is princess Holly. She has magic stick and funny pet Gaston. Her friends and she like to travel, walk in the garden and play interesting games outside. Her best friend Ben always helps her. Holly is favourite character, because she is the most beautiful, she lives in the Kingdom, does good, magic thinks and always helps everything.

I try to be like a kind fairy. I can do magic thinks without magic stick. I often help people, feed homeless animals, I can support friends. But many people don't have this "magic stick". When I looked at this cartoon in childhood, I realized that it is better to live like a fairy tale, where everyone does good and there are no wars.

Now I watch this cartoon too, but in English because it is very useful for me I can learn a lot of interesting thinks. I learn new words, learn to understand speech. I study intonation and correct resistance.

Watch this funny cartoon at your home in Russian or English languages.

Thanks for your attention.

БагаутдиноваЛинара, 5БклассМБОУ "Лицей №14", г. Нижнекамск
Руководитель – Сунгатуллина Л. Т., учитель английского языка

I have many favourite cartoon characters, but I would like to single out one of them -the character of the fairy tale of Charles Perrault Little Red Riding Hood. Little Red Riding Hood is a little cute girl, living in a house near the forest. She got her name thanks to the red cap, sewn by the loving hands of her mother. But an amazing name is not the only feature of Little Red Riding Hood.

Little Red Riding Hood is a very brave character. She has a kind and loving heart. She loves a nature and all the beasts. She understands their languages and preferences. But more than anyone else in the world, Little Red Riding Hood loves her relatives – mother and grandmother. She is a very caring daughter and granddaughter. No obstacles can hinder the achievement of her goal.

She is a very curious girl, loves to sing and have fun. Little Red Riding Hood is a very gentle and kind character. She is the favourite heroine of most young girls. Her image serves as an example of care and understanding. That why I love Little Red Riding Hood so much.

Хамидова Ясмина, 5А класс МБОУ «Камскополянская СОШ №2» НМР РТ
Руководитель - Ким Н.М., учитель английского языка

I think “Monsters Inc.” is a great computer animation film. I like it because it’s really funny, it has a great story and the actors who do the voices are brilliant.

The story set in a huge monster factory. The monsters have to scare children because power for the factory comes from the children’s screams. The problem begin when a little girl comes into the factory and can’t get out.

My favourite character is Sulley (sounded by John Goodman). He’s huge with blue fur and large purple spots. Sulley, short for Sullivan, is a really kind monster. He saves Boo, a small girl, from different hard situations. Sulley may be the most celebrated Scarer in Monstropolis, but it doesn’t make him mean. When the softhearted monster has to care for Boo, he discovers that love and laughter are more powerful than making kids scream. He is really touching especially when he sings songs to Boo to make her sleep. I also like his little green one- eyed friend, Mike (played by Billy Cristal). Sulley and Mike’s job is the most prestigious in Monstropolis. They are scarers! Mike Wazowski always has something to say! He is Sulley’s scare assistant, best friend and roommate. He doesn’t want any interruptions in his life, especially in his relationships. Although Mike thinks Boo is a “killing machine” at first, he later finds she’s a great audience for his natural comedic talent.

In my view, “Monsters Inc.” is the best computer animation film I’ve ever seen. The technology is fantastic. I recommend everyone to watch it. Believeme, it’sworthwatching!

ХисматуллинаЛейла
Руководитель:
АхметшинаГульшатМиневалиевна
МБОУ «Лицей №35» НМРРТ

My name is Leila. I’m 11 years old. I’ve been fond of cartoons from the very childhood and I still like watching some of them. I think, cartoons entertain us and keep us busy for some time, which is good for our parents. My parents also like cartoons. We sometimes watch cartoons together.

My favourite cartoon is “Just You Wait!” It’s not too childish, so people of all ages can watch it.

This cartoon was made in 1969 by Vyacheslav Kotenochkin.

The main characters of this cartoon are the hare and the wolf. Each time wolf sees hare, he tries to catch him, but unsuccessfully. Hare is small, smart. He gets away with any prank.

The reason, why I like this cartoon more than others, is its kind and funny plot. Each time I watch it, it makes me smile and laugh, so good mood for the day is provided. When I was younger, I also watched “Just You Wait!” Knowing that I’m fond of this cartoon, my mum often bought me various thematic items. For example, a plate or a T-shirt with “Just You Wait!” picture.

I can’t say I liked wolf’s character more than hare’s, or vice versa. I liked both these characters, as they were good in their own way. Wolf often gets in stupid situations while chasing a tricky hare and that makes me feel sorry for him. Hare’s mission is not to get caught, because if he does, the wolf will probably eat him. So, when I watch the series of this cartoon, I worry about both characters at the same extent.

I’m sure I’m not the only child, who likes “Just You Wait!”. Millions of kids across the world watch this cartoon. Due to its popularity, it has been translated into many languages.

Абдрахманова Диана, 6 «В» класс МБОУ «Гимназия №22», г. Нижнекамск
Руководитель – Огаркова С.Ю., учитель английского языка

Hi everyone,

My name is Diana and today I am going to tell you about my favorite cartoon character - about Coraline Johns from the cartoon ‘Coraline.’ ‘Coraline in the Country of Nightmares’ is a puppet animated film based on Neil Gaiman’s novel ‘Coraline’ in 2009. As you have already guessed the main character is Coraline. There are some amazing facts about her character: sheis an adventurous 11-year-old girl. Besides, she is really clever and brave. She helps people even if her life is in danger. When Coraline moves to an old house, she feels bored and neglected by her parents who are at work all time. She finds a hidden door with a bricked up passage. During the night, she crosses the passage and finds a parallel world where everybody has buttons instead of eyes, with caring parents and all her dreams coming true. Her new friends warn her about the danger behind the little door, but Carolina does not believe them. When the Other Mother invites Coraline to stay in her world forever, the girl refuses and finds that the alternate reality where she is trapped is only a trick to lure her. When the predictions of her friends come true, she does not lose her head and saves her life and also the lives of other children. At the end of the film, everyone plants tulips, eat pizzas with lemonade.

Вахтерова Арина, 6А класс МБОУ «Гимназия №32», г. Нижнекамск
Руководитель – Иванова А.Н., учитель английского языка

Good afternoon, dear jury and students! I'm Vakhterova Arina, gymnasium №32. I'm happy to take part in the second republican speaking contest.

I like to spend my holidays in the village with my granny. ShelikestorepeatoneRussianphrase: "Русская женщина коня на скаку остановит, в горящую избу войдет". What does it mean? I didn't understand until I saw her…Gadget Hackwrench from the cartoon «Chip 'n Dale: Rescue Rangers». I think she is an American variant of our perfect Russian woman. And I am going to prove you that right now. Let's start. Gadget is…

- **Beautiful.** She is a mousewith a pink nose and blue eyes. She has sandy-blond hair with orange shade. Gadget is athletic and energetic. Both Chip and Dale are in love with Gadget and often fight for her attention.

- Kind. Gadget has warmth and everyone welcome and pleased to see her. She's very kind with her friends.

- **Stylish.** She usually wears a purple mechanic coveralls, goggles and a white shirt under her coveralls. But Gadget never wears dresses.

- **Confident**. She is cute, but in difficult situations she shows a strong female character.

- Courageous. She is fearless and her mechanical skills help their team all the time. Gadget likes to invent new tools and technological items for the team.

- Intelligent. She is fond of her inventions and always uses scientific words and speaks rapidly.

By the way, «Chip 'n Dale: Rescue Rangers» was the first American cartoon to be shown in Russia in 1991. Gadget was the first American female cartoon idol for Russian children!

So, beautiful, kind, stylish, confident, courageous, intelligent... She is a good example for every girl. But what is the difference between them? Maybe Gadget can't make so delicious pancakes like my Russian granny can.

At the end of my speech, I want to show you my painting - Russian variant of American Gadget. WelcometoRussiabraveandcutemouse!

ПершинДавыдДмитриевич, 6 ВклассМБОУ "Гимназия №2" НМРРТ, Руководитель – СабироваЛейсанАнасовна, учительанглийскогоязыка, МБОУ "Гимназия №2" НМРРТ

My name is Davyd. I'm twelve years old and I study at Gymnasium №2. From the early age I've been fond of reading and watching cartoons. When I was only five, my mum read or told me fairy-tales before going to bed.

I like to watch cartoons very much. I usually watch adventure stories.

One of my favourite cartoons is about Tom Soyer. It is very interesting for children and for me.

The story is about one boy Tom. He lives in his aunt's house and he doesn't like to stay at home. He is very smart, because he always has a lot of brilliant ideas. Tom is very curious too. He wants to know about everything in the village.

One day Tom gets into trouble. He is afraid of one man. So he runs away. But at the end of the story he comes back home. And everybody is happy!

He likes showing off in front of other boys. His best friends are Huckleberry Finn and Joe Harper.

In my opinion, this hero represents childhood in all forms. He can easily get in love with a girl. His first love was Amy Lawrence, but later he fell in love with his classmate Becky Thatcher. He can run away with friends to an island to enjoy freedom.

I love this cartoon, because it is exciting. And Tom is a very nice boy.

Курамшина Регина Вадимовна
Руководитель: Шамсутдинова Айназ Рамилевна МБОУ «Гимназия №32»

Let it go, let it go.
Can’t hold it back anymore.
Let it go, let it go.
Turn away and slam the door.

This song is from my favourite cartoon called FROZEN. I saw it so many times with my two little sisters! And every time I can’t help crying.

This cartoon is about two sisters Elza and Anna. They are very close to each other, they like to play and spend time together until once Elza hurts Anna by her magic ice power. Since Elza becomes very cold to Anna and avoids her.

My favourite character is Elza. Look at her! She is beautiful, strong, brave. She has got great magic of ice and snow. By the move of her hands she can make a funny snowman or build a wonderful ice palace.

Elza is cold to her sister Anna because she thinks that in this way she will protect her from danger. Elza is indifferent to Anna and becomes farther and farther from her sister. And it freezes the whole city.

But Anna, a pure kind open-minded girl, doesn’t agree to Elza and continues to love her. At the end Anna proves her sincere love to her sister by risking her own life. After that the two sisters have very warm relationship.

I feel like Elza. I am an elder sister, too. There are moments when I am busy and I don’t pay much attention to my little sisters. They want to play with me, but I prefer homework, films or telephone to them. At such times I remember about true love between sisters Elza and Anna and hurry to hug and kiss both my sisters and say I love you! Because I really love them!

ГараевДамир, 6 классМБОУ«БольшеафанасовскаяСОШ»
Руководитель – Тартмина Л.М., учитель английского языка

Hello, dear friends, Listeners! My name is Damir, I am from the village Big Afanasovo, and I am very glad to take part in this competition again. I will share you with great pleasure the emotions about my favorite cartoon film «How to train your dragon». Excellent animated film, bright paints, good characters. However, the most important in it a plot: a harsh Vikings spent many years fighting with dragons. A young man, named Ikking, the son of a local leader, is my favorite cartoon character. He was born not really tall and weak and could not learn to kill dragons in any way. But he had engineering, he was clever and had engineering mind, it helps him to fulfill his dream to bring down a dragon, but here only it could not kill him and so the boy and a dragon became friends. Maybe you are interested in why a decided to choose this character. Well, there are some reasons:

Firstly, I think everyone has heard a story about Vikings and Dragons. So, you can agree or disagree with me.

Secondary, I admire his personality. For some reason, I want to be like him. As for me, the most important quality in Ikking is his ability to overcome problems and difficulties. He never gives up and always does, want he thinks better.

He is devoted to his friends and loves ones. Yes, sometimes he gets in trouble because of that but finally he overcomes every thing and becomes stronger and wiser.

Another quality I like is his ability to solve unusual problems and find ways out to different situations thanks to his flexible mind. I am sure it is the most important quality in the modern world – the flexibility of mind. Of course, we shouldn't forget that Ikking has a king and loving heart.

This cartoon film can teach us too much. For example, as it is important to that to have true friends and it is not necessary to be afraid to be oneself.

Presently on screens there is a lot of violence, murders and rage. And I hope that such light and kind animated films will be more, often I am happy that I watched this animated film. I advise you to look «How to train your dragon». Both adults and children can take out for themselves a lot of valuable and useful from there.

I hope, you like my speech! Thank you very much for your attention.

Хатыпова Алиса, 6Б класс МБОУ «Лицей№14»г.Нижнекамск
Руководитель-Сунгатуллина Л.Т., учитель английского языка

My favorite cartoon character is-Alice, from Walt Disney cartoon "Alice in Wonderland", which was written by a well-known English author Lewis Carroll. By the way my name is Alice and each time I hear this cartoon I imagine myself being in this fantasy world.

Alice is a curious little girl, who falls down a rabbit hole and meets lots of strange creature there.

She is a very interesting girl. She is inquisitive, sweet, and quite intelligent. But if it isn't for her curiosity, there cant be any adventures.

Alice is also a very friendly girl. In Wonderland, she manages to make friends with the Cheshire cat, the Hatter, the white rabbit and many others..

During her magical adventures, Alice can make friends with big and small. And take part in an unusual cricket and even court.

In This cartoon I liked the fact that it is not enough, no, there is nothing ordinary. This is not unusual! Sometimes it seems to me that in "Alice in Wonderland" so much magic, adventure and extraordinary characters are not in any product!

If I have to ask what they should read or see, then of course I will advise them a book and a movie of a wonderful girl Alice.

Мелкозерова Камилла, 6 класс
Руководитель – Мурзалиева Т.А., учитель английского языка МБОУ «СОШ №33», Нижнекамск

Good morning! I am here today to talk about my favourite cartoon character.

No doubt you've already guessed who I am going to speak about. Haven't you? It's legendary Mickey. I bet that everyone here has seen this cartoon.

If you haven't seen it, I strongly advise you to do it. You'll get a lot of fun. To me Mickey Mouse is the most adorable cartoon character. You may ask me why. Well, I'll tell you.

Look at him. Isn't it cute? His clothes are funny. He is wearing red shorts, large yellow shoes and white gloves. His face is cheerful and cunning. His large white eyes with black outlines are nice and friendly. I think, everyone agrees that his appearance makes us feel affection for him. I am sure, I am not the only child, who likes Mickey Mouse. Millions of kids around the world watch this cartoon. Honestly speaking, I am a bit older than most of Mickey's fans but I still love that guy and whenever it comes on TV I watch it. Sometimes even my parents watch it with me, just for fun. You may be greatly surprised, but my granny still loves this Disney character.

Why is Mickey so beloved? To begin with, Mickey loves adventures and trying new things. Though his best intentions often go away, he is optimistic and a friend to everyone. In addition, he is brave. I hope you'll agree that cartoon characters always teach us some good things. Mickey

teaches us never to give up. Imagine that you are fighting against giants? Would you be brave or would you be shaking with fear? Mickey has had to face it. His bravery is an inspiration to us all, as no matter how large or scary the foe is, he always stands up for the side of goodness. I do not mean that we may be fighting a fire-breathing dragon any time soon, but still we take inspiration from Mickey's bravery when we face our day to day trials.

As I see it, Mickey Mouse embodies all that is good in the world. He is a symbol of fun and friendship, goodwill and charity, love and peace. He stands for and represents daily all of the things that we should strive for. He gained such much popularity that became the first cartoon character that has a star on the Hollywood walk of fame. Each time I watch this cartoon, it makes me smile and laugh. So, good mood is provided. If only everyone could be a little more like Mickey Mouse.

Thank you most warmly for giving me this occasion to express my affection for my favourite cartoon character.

Категория «Учащиеся 7-8 классов» – “My favourite book character”.

Михайлов Александр
Руководитель – Исакова Е.Р., Лицей №35, гНижнекамск

My name is Alexander. I am thirteen years old and I study at Lyceum №35.From the early age I've been fond of reading. When I was a child, my mum used to read me books, and when I grew older, I started reading books myself.One of the books in our home library that I like to read it is **“**Little Prince”, who wrote a French writer and pilot Antoine de Saint Exupery. Therefore, I decided to tell about it. The story of a boy from a planet that is a little larger than him captures the heart. The book contains the illustrations, which give a real presentation. I think due to them it was interesting for me to read this book when I was a child.

This unprotected child lived alone on a small tiny planet. Every morning he was engaged in cleaning this planet, he weeded out seeds of baobab plants. He carefully looked after a beautiful rose, grown up as a miracle from a seed. But the flower constantly offended the little prince with his causticism.

One day the boy decided to leave the rose and went on a journey to other planets. Every little history was about that, who he met on the way, and there were many: a king, an ambitious man, a drunkard, a business man, a lamplighter, a geographer, on a planet Earth of fox and pilot. The boy was very surprised by all he saw, especially lonely and unhappy people and their useless pursuits. He wanted to find friends for himself.

Of course my hero is not a strong man with huge muscles, but just a little boy, very lonely and therefore so touching.What attracts me to this hero?

After reading this book again I recognize myself in it. Now I have a transitional age, a similar moment in life: the search for myself, the search for the truth and the beauty that should surround me. I thought that adults are so strange. You discover deeper thoughts and truths: “Only the heart is vigilant. You will not see the most important thing with the eyes”. And when I read again, I learn more about the author's world view; every time is like a new adventure, like I fall in love all over again.

In conclusion I would like to say that you need to follow the example of the little prince: we are responsible for them who tamed!

«…I am happy. And there is sweetness in the laughter of all the stars. Here, then, is a great mystery. For you who also love the Little prince, and for me, nothing in the universe can be the same… Look up at the sky… And you will see how everything changes… And no grown-up will ever understand that this is a matter of so much importance!»

Шведова Анна, 7Ю класс МБОУ «Лицей№14», г. Нижнекамск
Руководитель – Ильязова З.А., учитель английского языка

There are a lot of book characters which I enjoy but the most is Aleksey Meresyev from Boris Polevoy’s book “The Story of a Real Man”. **It** is the inspirational story of Soviet fighter pilot Alexey Petrovich Maresyev.

Alexey Petrovich Maresyev was born on May, 1916. In 1942, Maresyev’s planewas shot down near the forest. He survived the crash but he was badly wounded. No one could help him. Clenching his teeth, he got up and went. It was becoming more difficult to go by the hour. A photo of a thin girl in a colorful dress, which he always carried in his pocket, inspired him. Despite his injuries and after 18-day struggle, local residents rescued exhausted pilot before being transferred to a hospital. Meresiyev’s feet turned black and his fingers lost sensitivity. To save Alexey's life, the

legs had to be amputated below the knee. After amputation, Meresjev went into himself.Once, his neighbor Semyon Vorobyov showed an article about the pilot of the First World War, who, having lost his foot, learned to fly a plane. On the objections of Meresiyev, that he does not have both legs, and modern aircraft are much more difficult to manage, the Commissioner replied: "But you are a Soviet person!".

Meresyev believed that he could fly without legs. Every day, Alexey was doing a set of exercises for his legs. During his recovery, he was inspired by the thought of his girlfriend and the support of his fellow patients.Every day, Alexey was doing a set of exercises for his legs. Despite the severe pain, he increased his charging time by one minute every day. In the sanatorium, Alexey persuaded the nurse Zinochka, who danced best in the sanatorium, to teach him how to dance. Now dance lessons have been added to his daily exercises. Soon the whole hospital knew that this guy with black, gypsy eyes and a clumsy gait had no legs, but he was going to serve in aviation and was fond of dancing.

In my opinion, Maresyev is a hero. Despite his injuries, he displayed a remarkable strength of spirit even when his dream looked impossible and never gave up. He inspired many people to do the same. He didn't brag about what he had done. In fact, he despised fame! His exact words on that were "I am a man, not a legend!" All that combined makes him a real hero.This story is awesome!

I recommend this book to all, those looking for inspiration. This book is an example of the indomitable human spirit.

Юсупов Амир, 7А класс МБОУ «СОШ №12», г. Нижнекамск
Руководители: Газизова Ирина Петровна, Катасонова Наталья Маратовна, учителя английского языка

Let me introduce myself. My name is Yusupov Amir. I'm 13 years old. I'm from school №12.

If people are to learn to speak a foreign language they must have practice in speaking. Do you agree? Certainly! The aim of my speech is to improve what has been learned. Another one is talking about some new things which may lead to some interesting discussion, especially in the Speaking Contest.

According to the Speaking Contest, I must speak about my favorite literary character. Well, but before, try to guess! Firstly, he is a highly intelligent man with a rich imagination, observation and analytical skills. Secondly, he wears a cape and a hat, uses a magnifying glass and in his free time he enjoys playing the violin and smoking a pipe. Have you guessed? Yes, you have! This is Sherlock Holmes, the hero of the English writer sir Arthur Conan Doyle.

Why is he my favorite literary character? I'll explain you. First of all, he is a brilliant detective and my dream is to be a detective too. I admire his human qualities as well as his intellectual abilities. He is brave, honest, fair and multi-talented. One of his qualities that I like most is that he never refuses to help people who are in trouble. He doesn't ask for large fee for his help.

For instant, in one of his book "The problem of Thor bridge", when the famous millionaire proposes him money saying: "If dollars are nothing to you, think of your reputation. Your name will be in every paper in England and America". Sherlock Holmes answers: "I am not interested in money. We are wasting time. It will probably surprise you to know that I prefer to work anonymously. Sit down, please and give me the facts". Facts, facts, only facts – that's what interested him.

Many people have been writing letters to the great detective at Baker Street. Some of them really believe that Holmes is a real person and asks him for help. And I do want to write a letter to him too and say "I am proud of your job, Mr. Holmes!"

Костылев Максим, 7д класс, МБОУ «Лицей №35», г. Нижнекамск

Руководитель-Хакимова А.Г., учитель английского языка

I'm 100% sure that all of you at least once in your life have heard about legendary series "Lord of the rings". As Tolkien's Lotr remains one the most read and celebrated pieces of literature. So, who is my favourite book character? I've been asked myself so many times, because how can you have only one favourite character from this epic story. After a few days of thinking I realized that my favourite character is Turin.

Rogue, outlaw, traitor, cursed child these are not words that fit the hero but, it's true. This character is from the book «The children of Hurin», the story takes place on the island where humans, elves and dwarves live. They fight with Morgot, the lord of dark with his servants such as dragons, orcs, trolls and sometimes even people.

And now I'm going to tell you about Turin. He was a son of Hurin and Morven and the prince of Dor-Lomin. Well, when he was eight he had to leave home and went to elven kingdom to ask for a help. In that kingdom he spent all his childhood. When he was seventeen he became strict, proud, kind and clever. He always tried to help people in need. But when he became eighteen he killed king's adviser and was banished. After a while he created a team of robbers to survive. Two years later he killed some of his friends because they had betrayed him. In that winter he went home to save his mother and sister but it was too late because his relatieves had already escaped to elven kingdom. However, when Turin reached this place, he saw that it had been destroyed and his mother was dead. Fortunately, his sister survived. Then he found out that elven kingdom was destroyed by orcs and their general – dragon Glaurung. After a while he found Glaurung and killed him but he almost died himself.

So, I can see from your faces that you all want to ask me the same question. Why is this terrible and awful person my favourite character? You may also consider him to be a villain.

But the answer is so simple! No matter what, he always tried to help sick and weak people even if it was in the prejudice of himself.

Thank you very much for your attention.

Несветаева Ольга, 7Б класс МБОУ «СОШ №41», г.Набережные Челны

Руководитель- Матросова С.Ф., учитель английского языка

I, Willy Wonka, have decided to allow five children — just five, mind you, and no more — to visit my factory this year. These lucky five will be shown around personally by me, and they will be allowed to see all the secrets and the magic of my factory. Then, at the end of the tour, as a special present, all of them will be given enough chocolates and sweets to last them for the rest of their lives! So watch out for the Golden Tickets! Five Golden Tickets have been printed on golden paper, and these five Golden Tickets have been hidden underneath the ordinary wrapping paper of five ordinary bars of chocolate. These five chocolate bars may be anywhere — in any shop in any street in any town in any country in the world — upon any counter where Wonka's Sweets are sold. And the five lucky finders of these five Golden Tickets are the only ones who will be allowed to visit my factory and see what it's like now inside! Good luck to you all, and happy hunting!

КосоваАрина, 7БклассМБОУ «СОШ №26», г. Нижнекамск

Руководитель- Сабирова А.Ф., учитель английского языка.

Hello, my name is Arina and I am 13 years old. I study at school number 26.

Today I want to tell you about my favorite character of my favorite book. I usually read fiction, but last time I was excited of fantasy reading a book called "Lily and Forbidden Magic"which is written by Holly Webb. I can`t put it down. This story is about a girl and the story is divided into 4 parts. That's why there are 4 books about Lily on the whole. I stopped at the

second book, which is called "Lily and the magic of the dragon." I want to finish this book sooner to find out what happens next.

Lily became my favorite book character due to the fact that she is a really brave and friendly girl at the same time. She confronted her mother to save her sister Georgie and her father. She went a long way and was not afraid of the dangers. I admire the girl for her fearlessness and strength. Lily became my hero as if she is a real girl and I`d like to have such kind of friend.

The plot of this story is that the girl Lily lives in a huge old mansion on the island. There are few people there, only a family of girls and a few servants. Previously, Lily's family was rich and famous, but then the queen banned magic and they had to hide. One terrible day, Lily learns that her elder sister, Georgie, has a spell from a terrible, forbidden section of magic. To remove the spell, you need to find their father and find out everything, but now, the problem is that father was put into the prison because of his use of magic. I suppose that Lily will be able to solve all difficulties in your way because of her faith and cheerful temper.

Firstly, I liked the book for its unusual and bright cover. I thought it might be interesting enough for me. After reading the description, it intrigued me, and I immediately wanted to buy it. These series of books are not in the library, so you have to buy them. But for me it is a great memory. After all, it is interesting to re-read books and experience the same feelings that you experienced earlier.

Thank you very much.

ПогодкинаЮлия, 8 классМБОУ «СтаротимошкинскаяСОШ» Аксубаевского МР РТ
Руководитель – Сафронова М.В., учитель английского языка

Probably, for any person who reads more than three books a year, to name a favorite character is not an easy task, because in every work, even in a very interesting, there is a character we like.

As for me, my favorite character is an ordinary girl from an ordinary family; however, she has an extraordinary mind and great talent. She is the best student of Hogwarts, walking encyclopedia of various spells and infusions, fighter for justice, Miss "Correctness ". Do you guess who she is?

She is Hermione from the series of novels about Harry Potter by an outstanding British writer of the twenty-first century J. K. Rowling. Since childhood these books have been my favorite ones. I love to plunge into the world of wizards, sitting in my favorite chair. Hermione looks more impressive to me among the heroes of these books. Even Harry Potter he is less sympathetic than Hermione Granger is.

She has a great intelligence and ingenuity. Granger is able to find a way out of difficult situation. She saves his friends when they are in danger. They love her for her honesty, justice, courage, nobility of her nature. She is afraid of almost nothing. Saving friends, she often finds herself in an unpleasant situation.

The girl's heart is good. She is loyal. She never leaves a friend in danger. Although Hermione has flaws, among which are stubbornness and temper, it does not prevent her to be a good person. If she does not know something, she is ready to move mountains to get the necessary information. This quality impresses me most of all.

Over time, I want to become the same educated, brave girl who will be respected by others. Hermione Granger has millions of fans all over the world. Read "Harry Potter" – and you too will fall in love with this pretty witch.

Спиридонова Диана, 8А класс МБОУ «СОШ №1», г. Нижнекамск

Руководитель – Кашипова Л.Л., учитель английского языка

Tatyana's letter to Onegin.
I write this to you - what more can be said?
What more can I add to that one fact?
For now I know it is in your power
To punish me contemptuously for this act.
But you, keeping for my unhappy lot
Even one drop of sympathy
Will not entirely abandon me.
At first I wished to remain silent;
Believe me, my shame, my agony,
You never ever would have heard.
As long as hope remained preserved
That rarely, even once a week,
I'd see you in our country house,
To hear your voice, to hear you speak,
To say a few words, and then, and then
To think, and think, and think again
All day, all night, until the next meeting.
But it is said you are unsociable,
And in this backwater all is tedious to you,
While we… well here we shine at nothing,
Although we're glad to welcome you.
Why did you come to visit us?
In this forgotten rural home
Your face I never would have known
Nor known this bitter suffering.
The fever of inexperience
In time (who can tell?) would have died down,
And I'd have found another lover,
Dear to my heart, to whom I'd be true,
And a loving wife, and virtuous mother.

Tatyana Larina is one of the main character of the significant work of Alexandr Pushkin “Eugene Onegin”. This poem is a story about love, which takes place in 19th century in Russia.

Tatyana is one of the famous figures in Russian literature. A lot of people know about Tatyana’s unrequited love to Eugene Onegin. And Tatyana Larina is my favorite book character.

Tatyana wasn’t an extraordinary or heroic person, she did not do something significant in her life. She was just an ordinary girl of 17. To my mind, the beauty of this character is in simplicity. She’s simple, but with her simplicity she attracts me.

Tatyana Larina was a dreamer and believer in a great love. She was very calm and balanced person, who was never scared of loneliness. Tatyana used her time alone as well as she could. To say more, Tatyana enjoyed being herself. She taught me that very often it’s such a pleasure to be by yourself.

However, Tatyana is far more romantic than me. But maybe, it’s just the matter of time period.

Tatyana with her calmness in life and devotion to that people, whom she loved, showed me how it is okay to be by yourself and how it is important to stay yourself no matter what happens.

If you ever will have an urge to read something by Alexander Pushkin, you should definitely meet Tatyana, who will melt your heart with her love and kindness.

Вершинина Дарья, 8А класс МБОУ «СОШ №33», г. Нижнекамск

Руководитель–Авхадеева Ф.Д., учитель английского языка

Evil begets evil. Is it really so? Is it possible, that the man to whom from early childhood instilled that he must serve evil, suddenly will become good? This question torments me for a long time or to be more precise from the moment when I met the greatest creation of Joanna K. Rowling « Harry Potter». So, this book tells about dangerous adventures of a boy, Well, let's face it, all of us have dreamt of having magical powers and finding out that you are special, at least once or twice in our life. Then, I hurry to upset you, you have never been a child. As you have already guessed, I am going to give a talk about my favorite character from this amazing series of books. It is not Harry Potter, who could survived and resisted to universal evil. No, no and once again no.

Today we will talk about Draco, Draco Maifoi, who could be remembered by his terrible character and equally terrible dirty tricks to Harry. I am often asked, Dasha, he is very nasty, why do you like him? Or HE KILLED DAMBOLDOR!!! He is a monster , I HATE HIM. But is it his fault? Did he want it? Y-e-e-e-s, nobody cares about it.

Let's begin from the a far, about his childhood. Exactly at this age Draco was inspired and told that he is very special for many reasons. Firstly, he was a wizard. Secondly, he wasn't just ordinary one. He came from the family of (he was a pure-blooded magician) pureblooded magicians. And, thirdly, he was Malfoi. Also, his father, Lucius Malfoi, always said, that all mud bloods were no one and they needed to be despised. So that is exactly what the young Draco was doing during the seven years of his studies at Hogwarts. Oh, he did really like to do it – to prove his superiority, be better than others. But he had not got a choice, because his father always punished Draco when someone from the class had better grades or won him . Perhaps, that is why at the end of end of the third year of study, Draco became one of the best students at Hogwarts. Many teachers predicted him a bright future, despite the fact, that everyone knew who his parents were. You, probably, think that it was his own choice, that he slept and saw how he would join the death eaters and serve the dark lord? Funny. Perhaps long ago, he really thought that Volen de Mort would get his powers again, and then the dark wizards would rule the world again. But the reality was not so easy. He must kill Dumbldor to prove his loyalty. I bet you will ask (you will say) – why did not he refuse? Moreover, most of you think, that it is never late to make the right choice. Hmm, but is it really so. Could you say no to the face of the most powerful dark mage? Mmm! I think so too. And, as all you know, Vohlen-de-Mort is merciless, he promised to kill his parents, if he for some reasons disobeyed him. You can rock me, but I will never agree that Draco Malfoy was a villain or traitor. Yes, he did wrong, yes he killed him. But did he have a choice? Did he want it all to end like this? He is just an ordinary boy who has never been given the right to choose.

Балановская Дарья
Руководитель Филиппова Ирина Сергеевна
МБОУ “СОШ №16” НМРРТ

I want to tell about Morven. She is a witch from the book called "Walk with the dragon".

Despite the fact that she is a witch, Morven is very beautiful and young. She has red hair as most witches do and big brown eyes that tell about her kindness. To be honest, it's very hard to call her a real witch because she is not ugly, not evil but very sweet and soft person. Needless to say that as a witch she has got a cat, not one but nine. As most of the people think witches have only black cats, but not Morven. She has got cats of different colors but not black. Also she can talk to all of them. Morven is communicative, she has got a lot of friends, her best friend is wizard named Telemine. They all live in fairy world full of unusual creatures. Morven's house is situated in evergreen forest. On the back of her house there are a lot of plants, that she uses in different spells. During the book she helps main character named Deistar through his hard way. But where's the catch? The answer is there isn't. Most people think that if person helps you he will demand

something back. But Morven is not that kind of person. I think this is the reason why I chose this character. In my life I barely meet people like Morven, that's why I like her so much. That is all I wanted to tell you. Thank you for attention.

Категория «Учащиеся 9-11 классов» - «ThepersonIadmire»

Баязитов Эмиль, МБОУ «СОШ№33», г. Нижнекамск
Руководитель- Ардышева Т.М., учитель английского языка

I'm sure that someone deserves the admiration in your eyes. When we ask somebody who he respects, he answers that he admires a modern artist, a close friend or a relative. There is nothing weird because people like pop stars or parents can inspire other people to make the world better with their exploits or ideas. Today I will tell you about one person, who I admire and who was undeservedly forgotten. Immanuel Kant, I hope you know about him, was born in a city called Kaliningrad on the 22d of April in 1724. He wrote a lot of works, including scientific, but he is known for his ethical works. Also he gave the first definition of Enlightenment, as a historical epoch. The greatest achievement of Kant during his life was teaching at the University of Koenigsberg because he never left his hometown. However, he was a famous philosopher. The greatest contribution was made in ethical philosophy. He introduced the term "Categorical imperative", maybe you heard it, but not everyone knows what it is.

"Categorical imperative" means that a person should do what he wants everybody to do. For example, if you throw garbage past a rubbish bin, then, according to Kant's imperative, you must think that everyone should do the same. I think, the voice inside you has already told you, that it is incorrect.

I admire this figure not only because he is the example of modesty and curiosity, but also for his moral theory that teaches me how to be morally clear and fair to others. Even if that moral law existed before Kant, he worked a lot of time only to open it to us in all details. I think that it deserves admiration.

I have chosen this person because of a very important reason. Not so long ago the name of Immanuel Kant lost a chance to be the name of Kaliningrad airport. Days later his monument was defiled by vandals who used the pink color to paint it. I was depressed by this fact. I am sure that we should not dishonor such important person, especially his monument in his hometown.

In conclusion, I would like to say that we should appreciate people even if they're not admired or respected by us. Thank you for your attention.

ФатиховаДана, МБОУ «СОШ№33», г. Нижнекамск
Руководитель- Ардышева Т.М., учитель английского языка

Admiration... What does it mean? It is a feeling of respect and approval; wonder mingled with approbation or delight; an emotion excited by a person or a thing possessed of wonderful or high excellence. You can admire nature, paintings, music, a person. In my opinion, everyone has a person he or she admires. It can be a member of a family, a celebrity or a historical person.

As for me, I admire people who do good deeds, people who overcome difficulties, people who achieve goals and become successful. One of them is a famous tennis player- Maria Sharapova. I like this kind of sport and play tennis, too so my choice is not an accident. I think Maria is a great person. The number of tournaments won by her is constantly increasing. In 2004 she won the "Wimbledon" tournament and became the first Russian tennis player who had won this tournament. In 2012 for the first time in the history of Russian tennis Maria Sharapova became the owner of the career "Grand Slam". She received the award "Tennis Player of the Year". Maria collected all the most prestigious trophies in world tennis! Isn't it wonderful?

However, her sport life was not ideal. In 2016, before the Olympic Games in Brazil she was up against doping scandal and lost the chance to compete.

Nevertheless, she could overcome the difficulties and returned into sport. Now she is ready to take part in the competitions of Women's tennis association.

Besides, Maria Sharapova is engaged in charity and she has her own charitable fund. She helps young people who suffered from some accidents.

You see, Maria Sharapova is worth admiration. Do you agree with me?

Киргизова Дарина, 9 класс МБОУ
«Юлдузская СОШ»,
Чистопольский район
Новикова Л.В., учитель английского языка

I think that every person admires someone. In fact, it is useful to look up to someone with good qualities or worthy deeds. Reasons behind the admiration might be physical or character traits that such people possess. Some are admired because of the things they do, their perceptions and values.

Every teenager in the world has an idol. That might be a music star, some actor or actress, but for me that is Nick Vujicic. Nick Vujicic was born in 1982 in Melbourne, Australiain the family of Serbian emigrants. Mother was a nurse. Father was a pastor.It was their long-awaited first-born. Father was on childbirth. He saw the shoulder of a baby - what was it? There was no hand. Boris Vujicic realized that he had to leave the room immediately, so that his wife did not have time to notice how he had changed in the face. He could not believe what he saw.A limbless son was not what Dushka Vujicic and her husband had been expecting. They worried about their son’s future as how their son could live a normal happy life without his arms and legs.

Nick has a semblance of a foot instead of a left foot. Thanks to this, the boy learned to walk, swim, skate, play on the computer and write.The parents insisted that their son began attending regular school. Nick became the first disabled child in an ordinary Australian school. However, behind these unfortunate Nick was grown up as a person who is able to inspire and motivate people from all walks of life.

Nick is indeed a strong person. Throughout his childhood, he has dealt with many typical challenges during school and adolescent such as bullying and self- esteem issue. Every evening, Nick prayed to God and asked him: "God, give me arms and legs!" He cried and hoped that when he woke up in the morning, hands and feet would already appear. Mom and Dad bought him electronic hands. But they were too heavy, and the boy could not use them.

On Sundays, he attended classes at a church school. There they were taught that the Lord loved everyone. Nick did not understand how it could be - why then God did not give him what everyone had. Sometimes adults approached and said: "Nick, everything will be fine with you!" But he did not believe them - no one could explain to him why he was so, and no one could help him, even God. At the age of eight, Nicholas decided to drown himself in the tub. "I turned my face into the water, but it was very difficult to stay. Nothing happened. During this time, I presented a picture of my funeral - here are my dad and mother ... And then I realized that I can’t kill myself. All that I have seen from my parents is love for me,“- Nick told.

Since then Nick did not attempt to commit suicide, but eventually realized that his achievements in life can inspire others.

At the age of nineteen, Nick studied financial planning at the university. Once he was offered to speak before the students. The speech was taken seven minutes. Within three minutes the girls in the hall were crying. One of them could not stop sobbing, she raised her hand and asked: "Can I go up on stage and hug you?" The girl came up to Nick and began to cry on his shoulder. She said: "No one ever told me that he loved me, no one had ever told me that I was beautiful. My life has changed today. "

Ten months of the year he is on his way, two months at home. He has traveled to more than two dozen countries speaking at schools, nursing homes, prisons. He speaks about 250 times a year. In a week, Nick receives about three hundred proposals for new performances. He became a professional speaker.

Nick can't shake hands with anyone - he embraces people. And even set a world record. The guy without arms embraced 1749 people per hour. He wrote a book about his life, typing 43 words per minute on the computer. In the intervals between working trips he fishes, plays golf and surfs.

He found the purpose of his existence. After being motivated by him, people believe that there is a purpose in each of the struggles that they would encounter in their life.

In 2005, Nick was nominated for the "Young Australian of the Year Award", which is a large honor in Australia.

Currently he lives in California, USA. He married Kanae Miyahara.

Announcing the birth of his son Kiyoshi, Nick said, "Thank You, Jesus!"

Nick Vujicic is just a human, but hero for many people.

.

Пилайкина Лина, 9 класс МБОУ «Старотимошкинская СОШ» Аксубаевского МР РТ
Руководитель – Игнатьева Л.И., учитель английского языка

From early childhood, each of us has his or her ideal person, whom we admire. He can be anyone: an actor from famous film or a hero from your favorite books, magazines. But at all times the person of perfection in our eyes is a MOTHER.

What does this word mean? How do you think? What associations do you have when you hear this word?

I completely agree with you. Perhaps, every child would respond the same way.

After all, a mother is a woman who gives you life. Do you think that children need a mother only to financially support them? No, no, no. That's not so. Mom looks like an angel, so she's your angel. Mother is your protection. She loves you when you're a child and when you're an old man. Mom's main goal is to make you a decent person.

As for me, my first word was "MOTHER".

M is for the million things she gave me
O means only that she`s getting older
T is for the tears she shed to save me
H is for her heart of purest gold
E is for her eyes with love light shining
R means right and right she'll always be
Put them all together they spell mother
A word that means the world to me.

First of all, my mother is my best friend. In any situation, she is next to me; it is from her that I always hear words of consilation and support. For me, she is a bright light in my life.

Secondly, my mother is «a teacher». Although she is not the owner of the profession, for me she is my teacher from my childhood. Mom teaches me everything: the first steps, the first words, the first right decisions. She's my top adviser.

In addition, my mother is a very creative person. Despite all the household and work chores, she also devotes time to dance. Mom is happy to go there every time. My sister and I, admiring the active life of our mother, also take her example. We also go dancing with her.

Of course, it happens when mom gets tired or she is not in the mood. But even in such cases, she does not show weakness and always finds ways to stay and talk to us. She says, "You are my flowers of life. You're a sight for sore eyes!".

And now let's think about if she knows that she's the root that keeps us and prevents us from falling. Does she feel that she is our foundation from which we start and continue to live?

It's important to show our love for mothers every day making her life happier. Let our moms be always healthy and close to us.

Габбазов Карим, 9Б класс МБОУ «СОШ №5», г. Нижнекамск
Руководитель – Габдуллина Л.Р., учитель английского языка

«Fortunefavorsthebold»

I would like to start by saying that it is better to admire not someone’s appearance or popularity, but someone’s professionalism. There are lots of examples when people become very good actors, musicians, sportsmen, engineers…., only because their idols were professionals. It is great when your admiration for someone helps find your way in life.

Such a person for me is Mintimer Shaimiev.

He was born on the 20th of January 1937 in one of the villages in Aktanyshsky District of our republic, Tatarstan. Just imagine, Shaimiev was the ninth child out of ten. His parents gave him a name with a special meaning – Mintimer, translated from Tatar language as “made out of iron”.

His name is printed in our minds as the 1st president of Tatarstan. since March 2010he has resigned from his post but he’s still keeping track all essential events in our republic.

Shaimiev wanted Tatarstan to be recognized in its own right. He had a fixed idea of becoming Tatarsatn the 16th republic of the Soviet Union. And soon his wishes came true. In 1994 he signed a treaty with the federal government in Moscow, allowing Tatarstan to be a sovereign republic within Russia.

Thanks for his work and ability to act in cold blood,Tatarstan holds the third spot in the Gross Regional Product rating in Russia, the second one in agricultural production and the same one in construction rates. Its capital Kazan became one of only two cities in the entire post-Soviet space to build its own underground rail system. In 2002, Europe’s biggest petrochemical factory was built in the town of Nizhnekamsk. And Kazan the capitol of Tatarstan is considered to be the third capitol of Russia.

At the meeting of MintimerShaimiev with Hillary Clinton. she said:

“You are well known as someone who has fostered religious tolerance. It's a wonderful example of what can be done if people work together. I am happy to be here in a place that models interfaith tolerance. So important in the world today,".These words prove that he is a man who does not accept discrimination on the basis of nationality. And for that we can respect him.

In brief, I admire Mintimer Shaimiev for his diligence for the good of our republic, hard work and courage. It does him credit.

I also want to impale English proverb which fully characterizes him

“Fortune favors the bold”. Like him I’d like to put the most daring ideas of mine into action through all ups and downs.

Хабибуллина Чулан, 10 класс МБОУ «Гимназия №32», г. Нижнекамск
Руководитель – Иванова А.Н., учитель английского языка

"Par manque de respect pour soi-meme, il y a autant de vices que par respect excessif pour soi-meme." or
“From lack of respect for oneself, there are as many vices as there are from excessive respect for oneself.”
Michel de Montaigne

Respect is the recognition of the merits of the individual, the pride we feel for someone. We respect our fathers and mothers, grandmothers, grandfathers, aunts, uncles. They gave us life, raised us. But does it matter if we do not love ourselves at all?

The theme of my work is "The person I admire." And this person is ME. Before you begin to judge me as a too narcissistic girl, let me explain my point of view.

Raise your hand who considers themselves as the most beautiful of all those who sits in the audience? Raise who thinks of themselves as the most intelligent? No one… You see, we cannot say with complete confidence that each of us can be better than others. On the one hand, this is good. This means that we are not selfish, narcissistic. But at the same time we simply underestimate ourselves. We are afraid to be different, to show the dissimilarity to the rest. Is that bad? Treat yourself as the best, the smartest and the most diligent one!

A lack of self-love can make a person sick. An example of this is the disorder of cave behavior - anorexia, bulimia, and so on. Young girls stop to like themselves. They want to see the "perfect" reflection in the mirror. They want to see perfectly thin arms, legs, waist. They are trying to love the image they have created, instead of accepting their body. It is bad not just for them. Their parents and relatives also suffer. And this is a manifestation of disrespect to them. They are trying to help, feed. But nothing can be helped.

This is really very actual nowadays. Every day we see beautiful models, actresses. They are slim with a clear skin. But the picture does not always correspond to reality. We must not forget that photographers use Photoshop. It helps to remove the flaws in the photos. Also models use a ton of makeup. There is no acne or freckles – nothing! We see only a perfect picture in the magazine. And we think that in real life we should look the same. But that's just an illusion!

In conclusion, I would like to say that it is important to know the limits. Some people think it is bad to overestimate yourself and be too arrogant. It's true. You should get the balance right. Stop seeing disadvantages! Say that you are the best, the most beautiful, the smartest one. Do not forget about one thing: in this world, the only person who understands you is YOU.

Медведев Даниил, 10А класс МБОУ «Лицей № 14», г. Нижнекамск
Руководитель – Косова Н.С., учитель английского языка

I know one saying that comes from ethic and it means something like "Never speak ill of the dead". And I came here not to silence – I want to tell you all about the best person who this world has ever seen and the person I admire, everything in one person – Stan Lee, the greatest director , actor, writer, father so on.

Maybe some of you know about him more than I can tell. Maybe, you listen to his name first in your life. But I am sure everyone knows his works. He is like a father for the most of Marvel heroes like Hulk, Spider Man, Dr. Strange. And they themselves have become heroes for most of young people nowadays. Perhaps, all his works reflect his outlook on life and this outlook is so close to me. This is amazing and I admire Stan Lee for it. Also he starts from the bottom. He was the second son in immigrants family. Stan's father migrated in the year of Great Depression so little Stan started work early as newspaper courier to help his family. Now Stan Lee is amazing director and actor. He got his own star in Hollywood, and this one of the things that I admire about him – his insistence and persistance that help him to become world star from the dust. But you asked me- Why he? There are so many famous people who started like he. I answer you that he lived a long life 92 years – it is long lifetime for the writer and he becomes like model for me because he didn't waste his talent fast -making films, drawing comics and writing books they are the ways I open for myself when I began to know about him. Now I am spending much time for job too, because I have a dream – become writer, and Stan has become my idol. But speaking that I want to become like him, it is the truth, but only for half. It is better to say I want to become a person that You will admire so much like I admire Stan Lee.

Мельников Иван, 10А класс МБОУ «СОШ №26» НМР РТ г. Нижнекамск
Руководитель – Сабирова А. Ф., учитель английского языка.

Hello ladies and gentlemen,

I`m Ivan Melnikov and I`m 16. I`m the student of the 10th form, school number 26.

So, when all formalities are met, let me start.

I`m sure there isn`t someone who hasn`t an idol. It can be a real person, for example: a fireman who has saved a child from burning building, also it can be a fictional character from books or movies like a superman who encourages us for noble actions. And I believe in most cases we strive being similar to our admired person for some of his or her human qualities.

Well, as you noticed I`m dressed in a suit, which looks old-fashioned a little bit… And my look has already attracted a lot of attention outside and inside. I think, there is no any confusion that I`m looking like….

Whom do you think I look like? Yeah maybe I`m looking like a crazy guy but it`s another matter. Who am I ? So?... Yes of course I`m looking like Sherlock Holmes, the person I admire. And saying on behalf of my hero “It`s elementary, Watson”.

Ok, I got it that you are tired and everyone is nervous a little… To tell the truthI feel the same. But my icon keeps his cool in any situation and so do I. …. At first, I met my favorite hero from a TV series when I was 7 or 8 like a lot of children of my age. Later I read «Adventures of Sherlock Holmes» by Arthur Conan Doyle and detective stories became my favorite genre. Although Conan Doyle never took seriously to his stories about Sherlock Holmes, the irony is that it was he who brought fame to the author.

For me he was an idol of the mind, intelligence and hard work. Thanks to Sherlock I realized that there is no any problem which you won`t be able to solve. You just have to use the method of deduction and everything will be elementary. He taught me that I need to think in a logical way and all my thoughts have to be in order; my head always should be cold and my temper controlled.

Yeah, times go and idols change but Sherlock Holmes will be always a person who taught me a lot and gave me an excellent advice: never give up. Maybe it`s a tiny thing but sometimes we just don`t notice it.

Thankyouforattention!

ШайхутдиновЭмиль, 11классМБОУ «КСОШ №2», пгт. Камские Поляны

Руководитель – Титова С.И., учитель английского языка

The person that I admire the most is a simple boy.Meet Alexei Romanov from Zelenodolsk Tatarstan.He was born without both hands and one foot.His mother left him in a hospital.He studied in Kazan boarding school for the disabled children.He was interested in music from his childhood.Alexei did his best and tried studying to play the music with great desire.

Apart from the difficulties of learning music with just no hands, he also had to face the problems with the 14 teachers, who couldn’t teach him playing the piano.They said, “The musician without fingers, it’s impossible”But Alexei didn’t give up.In spite of disability he had coped with all these obstacles. This was not easy, though.

Alexei is not only musician, but his positive attitude is also inspiration to many.Wonderful. Go on adoring our world and make it better.He is a real inspiration for those who fight with their disabilities.I want to thank Alexei for his talented play.The reason I admire him is how he can play without hands and he never gives up on life.When I think of him, I know that anything is possible as long as you really want it, work hard to achieve it and to become so successful.Alexei’s positive attitude is amazing.I can’t believe.

“Whether you think you can, or you think you can't--you're right.”

And what is your justification?

Mequit? NEVER.

МустафаеваЛимара,
Шарифуллина Л.В., МБОУ «СОШ №6»

Everybody has that one person in their life that they admire. Reasons behind the admiration might be physical or character traits that such people possess. Some are admired because of the things they do, their perceptions and values. The one person that I admire the most in my life is my friend Mary. I admire her simply because of her beauty, brains and sophisticated nature. Mary is a great beauty whose assets are being talked about everywhere. She has long brown curly hair, white eyes that are big and round like saucers and a perfect body. She is four inches tall with slender legs and a bright contagious smile that involves her whole body, and like a gazelle she is feet. I admire her physical appearance that is enviable and eye catching.

Mary has extreme personal traits that make her unique and admirable. She is agreeable. She is very kind, she is friendly, generous and considerate. She is always willing to help whenever possible, and in everything she does, she keeps in mind the people around her as well. Moreover, she is very cooperative, she willingly works with other people nicely to achieve the common shared goal. Whenever she is free, she always pitches in to help me with my class assignments and sometimes hard chores in the house.

Her sophistication and sense of wisdom are commendable. Her hard work and creative nature are always demonstrated with her grades in school. She tops her class in all the units and has won numerous contested battles in the school involving class work. She is more of a go getter who believes in hard work and consistency. For as long as I can remember she has always been used as a good case example in school, church and the neighborhood too. She is rich in knowledge about the current world events that she owes to reading a lot of books and newspapers. Her taste for fashion and material things is great and overwhelming.

In many occasions, this girl is genuinely herself. She neither bends nor bows to people for attention or favor. She is very happy and contented with herself. Unlike many of us, she does not copy people to liken herself with them. She speaks up when feeling annoyed to let go of her anger. Mary leads by example; she encourages instilling discipline in all her friends and younger siblings by being disciplined herself. She has respect and obedience towards everyone, and she always abides by rules and codes of behavior.

Moreover, my friend is selfless. She always creates time to be there for people who need her help. She gives out food, clothing and even money though she doesn't have much to help out those who are in need. She always more concerned with the needs and wishes of others and not her own; she takes active parts in community initiatives intended to help and improve the lives of the less fortunate people in the community.

She is straightforward and humble. She always stands by the truth even when faced with dangers of being left by friends or being victimized. She barely tells lies. Despite having achieved much because of her independence and hard work, she is still humble. She neither brags nor shows off to her peers and friends. She is down to earth and has never paraded around showing off her assets.

In conclusion, every person has another person or other people in life that he or she admires for reason best known to him or her. I admire my friend Mary for who she is. Her beauty compounded with her characters makes her admirable. She is not in a million because everyone is; she is a million in one.

Ахметзянова Айша, 11В класс МБОУ «СОШ №6», г. Бугульма
Руководитель Богданович Г.А., учитель английского языка

From the first time when life was born, people have always wanted to know about things, that surrounded them . Ancient people tried to make fire, to build houses, to make something usual. Then they noticed phenomena; why sun is shining, why fire can give heat? There were a lot different talented people, who make extraordinary things solved. I study physics and I know that all things can be explained by laws. I sure, when something unusual happens, it will be solved now or

through centuries .Time can figure it out. But there are things that people can’t give explanation. And one of them is love.

Why we can’t make the same with love, I mean solved it, as Faradey did it with electromagnetic waves, Newton with laws? That wrong with this term? I can say that phenomena acquire over time the common suggestion, but love not. Every person has his own attitude, opinion and explanation of love. That’s why people can understand this word differently.

When love covers people hearts? In what moment we see its birth? Thinking on this question, I have only the one word combination in my head- the first day of life. When human comes into the world, all what he or she sees is mom’s smile, her laugh and teardrops. These real feelings full baby’s heart with light and warm. Exactly in this moment human becomes human. Now you can argue with me, shaking your head and tell me the fetus develops, without seeing mother, but all of these facts science, that can’t explain love.

Love has different directions, its unstable, invisible and unbelievable. It can be applied not only to people, but to the whole world and cities. I had a dream to visit London, and its came true. When I arrived here, my heart was filled with strange feeling of warmth and serenity. I heard London, felt it running in my blood, like trying to introduce itself. London had become ‘mine’, embraced me, buried in thought. These memories will be always with me, reminding me about love, that Great Britain had generously gifted me.

I felt that London opened to me, heart was screamed with joy, but nevertheless. I was missing Russia. We are not perfect, and Russia too. Russia is warm, native and absolutely safe. It will be always ready to give all the warmth to you, protect you. It’s my country, there I feel myself happy and confident in my feelings. No matter where are you, Russia will be always with you, reminding where are you come from.

So can love have standard according to these conditions? Let’s imagine, that all feelings are reduced to one concept. Will love lost its magical powers and become useless and simple?

Despite of these facts, love have one foundation, no different from another, but the plan of construction is human business. Love built on trust, understanding and sincerity. Without these 3 elements your fort can be ruined, left you with nothing. I don’t speak about couples, it concerns families, friends too. If I didn’t love my mom, refused of this feeling, would I trust her, open my soul, sharing ideas, and in reply would she gave me advice and support. Without this feeling, we will turn into robots, that can’t live and moreover feel.

We need to take care of this feeling, take care of it. Maybe love- is the only key to the real happiness. So love our world, people around you, your family, friends and by all means, love yourself.

Сергеева Дарья, 8А класс МБОУ «СОШ №33», г. Нижнекамск

Руководитель–Авхадеева Ф.Д., учитель английского языка

I believe in the life of every person there is someone whom he admires. This may be a known actor, writer, composer - the person who inspires you. There are a large number of admirable people, It can be a member of the family, a celebrity, a famous writer or an actor. There can be different reasons why we admire this person. We can admire their will, power some traits of character or style. Actually, there are a lot of reasons and they can vary.

Personally, I admire actor Keanu Reeves.Keanu Reeves is one of the most extraordinary actors of modern Hollywood. Of course, first of all, he remembered the audience as Neo from the trilogy "The Matrix". At the same time, Keanu is not just a talented actor, but also an amazingly sensitive, vulnerable, caring person and an outstanding personality deserving special attention. It is much more interesting to look at Keanu not as an actor, but as a person. In an interview, he said: “Money means nothing to me. I earned a lot of money, but I prefer to enjoy life rather than take care of a bank account. I live simply.” And this is true. There were cases when Reeves refused part of the fee to invite more expensive and cool actors to work on the tape. This is called a conscientious

work attitude. Reeves does not have and never had guards and personal assistants, he puts on sales and goes to the subway. And it speaks of the simplicity and soulfulness of this person.

Why do I admire Keanu Reeves? I like his acting works and find them very interesting. I admire him as an artist and as a person. But what is more important is that I respect his outlook on life.

Ахмадышев Шамиль
Руководитель: Андреева С.А. ГАПОУ «КНН имени Н.В. Лемаева»

Good morning to everybody. Let me introduce myself. My name is Shamil. I am a third-year student at Lemaev Petrochemistry and Oil Refining College. Dear friends, we are here today to share some information about the people we admire, right? And a person who is admired, in any case, is considered to be successful. Agree? Let's think a bit over how any of us can succeed. I can name 8 habits for success. First, read every day. Second, focus on high-level tasks. Third, make your health a priority. Are you following me? Fourth, plan your day the night before. Fifth, keep your goals in front of you. Sixth, take action, even when it's scary. Seventh, have a powerful and inspiring "why". And finally, learn from people you admire. Does everybody agree with me? I hope so.

And now it's time to represent a person who is famous worldwide. He is a successful businessman, the CEO and chief engineer of the private space company SpaceX, the CEO and an inspirer of Tesla Motors, the founder of the Boring Company and PayPal. I bet you've already figured out who I'm talking about. In 2017, Forbes estimated his fortune at 21 billion dollars and the 21st position was given to him in the toplist of the most influential people in the world. Just fancy, he's only 47 now. Oh, yes. My speech will be about Elon Musk. I suppose you'd be interested to know how he's achieved such prosperity. Right now I'm going to tell you.

Elon Musk is from South Africa. His father is an engineer, which undoubtedly influenced his interests. At the age of 9, Elon received his first computer as a gift. Thus, a lively interest in programming was awakened in him then and yet at the age of 12, believe it or not, he wrote his own computer game, which was successfully sold by him and the first money was earned. But, you know, before becoming a successful businessman, he managed to work as a woodcutter and a cleaner, while studying at the University at the faculties of Physics and Economics. By the way, never before had it occured to me until now that many successful people began making their progress by doing some kind of dull and dirty job. Here are some of them: Benjamin Franklin, Steve Jobs, John Rockefeller, Henry Ford, Theodore Dreiser and my most favourite singer Lana Del Rey. All of them deserve our admiration. This is only the smallest part of the names that make up this list. But getting back to Elon I'd like to say that after earning enough money, he opened his first small company that specialized in software for news companies. This was a successful start for a young businessman, I should say.

To think that today it is Elon Musk who is inventing and bringing into use some electric vehicles working on ecologically clean fuel. It is Elon Musk who is bringing to life innovative means of transportation, the so called vacuum trains; who is developing artificial intelligence and Neurotechnology; who is launching missiles into space and is going to have a colonial flight to Mars. Are you interested? According to his plan, the first people will be sent to Mars in 2024. He also claims that with a probability of 70 percent he will fly to Mars during his lifetime.

If you're following my speech attentively you can easily conceive what specialty I'm studying for. Elon Musk started his way to success with programming, which inspired me to choose my future profession, if you want to know. I really hope my love for English and programming will do the best in my future life. What I like most about this person is his intelligence, his perseverance in achieving goals and his charisma. It is known that he devotes up to 100 hours per week to his work. My God, that's so much! How can he work so intensively? I'm highly surprised at Elon's endurance. His life story is the story of a successful person and I like it. And if you ask me I'll surely say: "Yes, Elon Musk is my idol, the role model and simply the person I admire". My friends, thank you for listening.

БакироваАделина, 10класс
Руководитель – МурзалиеваТ.А., учительанглийскогоязыкаМБОУ «СОШ №33», Нижнекамск

Ladies and gentlemen, in every person's life, there is someone they undoubtedly look up to. While preparing for the contest I decided to do the survey and asked my classmates about the people they respect and admire. Guess, who was he or she? To my surprise, ten out of ten pupils gave me the names of the actors and actresses, singers, astronauts and even politicians. On the one hand, I agree with them because people who achieved the pick of fame, discovered the things or phenomena no one knew before, invented something new or set records at the Olympics deserves admiration. But, on the other hand, the result survey really dissapointed me. They forgot to mention their mothers. I bet now some of you think something like «Oh, she is going to talk about mom too». But take it from me, my mother is worth talking about.

In my opinion, it is the mother who should appear in our minds, when we are asked about the person we admire and respect. It may be helpful if I quote Adriana Trigiani «No one worries about you like your mother, and when she is gone, the world seems unsafe, things that happen unwieldy. You can't turn to her anymore, and it changes your life forever. There is no one on earth who knew you from the day you were born; who knew why you cried or when you'd had enough food; who knew exactly what to say when you were hurting and who encouraged you to grow a good heart. When that layer goes, whatever is left of your childhood goes with her». I can not agree more. Only mother will always love and take care of us no matter how old we are.

So the person I admire is not famous at all.To the world, she has not done anything extraordinary like finding the cure for cancer or winning a Nobel prize but, to me, every little thing she does each and every day is amazing. Each morning I am awoken by her gentle and cheerful voice. She always tells me it is going to be a wonderful day, even in the stormiest of weather. She devoted all her time to our family and never puts her needs first. She has a very busy lifestyle getting up at half past five, making breakfast, taking my little brother to the kindergarten. And only then goes to work. No matter how tired she is when she returns home, she proceeds to cook a tasty meal.

But I admire my mother not only because she is such a warm and caring person. She is also a determined and strong-willed person, and sometimes even tough, but I know, this comes from the desire to do things well. I've always seen my hero and my defender in her. She has always been my «stone wall». She has guided me in the right direction from the day I was born and I am constantly thankful for that. My mother is a person one cannot fail to admire. Is it any wonder that I have dreamt of growing up to be just like her?

Баталова Полина, 10класс
Руководитель – Мурзалиева Т.А., учитель английского языка МБОУ «СОШ №33», Нижнекамск

Good morning. I am delighted to be here today to tell you about the person I admire.Have you ever stopped to think who has impacted your life the most? Most people would say their parents and next to them, their friends.

But what is a good friend? People say, a good friend is someone you want to do life with, until the day you die. When I think about it, I can't imagine living my life without Darya the person I can't stop admiring. Without her my life would be so empty, it would seem so meaningless. She is the friend that makes my life so rich.

I've met Dasha at school, in the second year. At first I thought she was nasty and too selfish, because at that time she didn't speak to anyone, but one day we started to talk to each other during our art classes and I suddenly realised that she was really nice and cute. And I still think she is. You may ask me why. Well, I'll tell you.

First of all, Darya has a brilliant mind, she is the smartest and most intelligent person I have ever met. And I want to be as clever and as purposeful as she is. She never gives up on life and always trying to her best. When I think of her, I know that anything is possible as long as you really want it and work hard to achieve it. It is she that makes me learn more and more about world around me. And I think it proves that has a great influence on me. She has always been my source of inspiration and pillar of strength.

Also she has fantastic talent to make friends, because she is a very outgoing person and slow to take offence. Dasha has a great sense of humor and can make everyone burst out laughing. I bet, everyone who knows her has heard her hilarious stories and funny jokes. And I really admire her being such an easy-going person. Moreover she is a person of taste. She can recommend me good music to listen to, intesting books to read and tasty meals to cook. As for Christmas presents hers are always the best.

What's important to mention Darya is a perfect friend. I like that she is a reliable person and good at keeping secrets. She has been very patient with me and supports me in everything I do. She has done a lot to boost my self-confidence and self-esteem. We are always trying to help each other and when we are together, we enjoy ourselves very much. Of course we sometimes can argue or quarrel, but not for too long. I appreciate our friendship and the fact that she has never left my side makes me happy. I can not imagine my life without Darya. She is a fantastic person and I'm really proud of being her friend.

Now I hope I' ve succeeded in making you believe that   Darya is a person who deserves my admiration.I thank you for giving me this occasion to explain how I admire my best friend.

Категория «Учителя»
«The person that influenced my career choice»

Ханнанова Гузель Закиевна, МБОУ «Сармановская СОШ», с. Сарманово Сармановского района, учитель английского языка

Hello, everyone. I'm Khannanova Guzel Zakievna, an English teacher. I had never thought of being a teacher, when I was a schoolgirl. My favourite subject was Russian language, I adored my teacher of Russian. Once we were discussing my future profession and I told her that I'd like to be a teacher of Russian. She became a little bit nervous when she heard it. She said something like "Are you crazy?" Now I have understood why she was shocked by my decision. But at that time I decided to be a teacher, an English teacher not Russian one.

I've been a teacher for 9 years now, and going back to my childhood I realize that the main person that influenced my career choice was my granny. I was inspired by her unconsciously. I'll try to explain how it happened. You know my granny was not a teacher, she was a milkmaid in the village the most part of her life. She loved her job very much, she told about her cows as if she told about her children. All of her cows had names and she liked to repeat that even animals can understand kindness. I guess this fact inspired me to choose the profession of a teacher. Dear colleagues, I think you will agree that our profession is pointless without love and kindness.

Another quality of my granny's character which influenced me was her sense of humour. She told a lot of funny but at the same time instructive stories from her experience. I was admired by her ability to explain difficult things easily. We know that students enjoy being entertained and amused. Sometimes I tell my granny's jokes to my students.

Summarizing I'd like to tell that the character and personality of my granny was crucial in choosing my career. Today she is 92 years old and she is still full of energy, cheerful and really an inspiring human being.

Хатбуллин Рашид, учитель англйского языка МБОУ «Лицей-интенат №24» НМР РТ, г. Нижнекамск

I believe every person has got a hero. Someone who encourages us to become better versions of ourselves, to choose a path and follow our hearts along that bumpy road and dodge the obstacles hoping to achieve the highest levels of success and maybe even understand the very meaning of our existence. It can be a movie or a book character, a loving parent or a relative, a superstar or just a neighbor. So, let me tell you about my hero.

It all started for me in the childhood. I was destined from above to be the eldest child in the family and having three siblings gives one quite an experience in dealing with kids. I learned it early in life - taking responsibility for the ones you care about, those who look right into your eyes and expect some example, experience, adventure. For those who are ready to follow you no matter what, who rely on you to lead them and not to fail, not go astray...

Well, whatever, it wasn't quite a dream of my life to dedicate myself to the holy mission of bringing up the perfect future generation. I got no teachers in the family or among relatives or neighbors, nobody to set a good example of an educator. So, no background to support my choice of the current career.

In 1998 I went to Tatar Turkish High School (it carried that name at that time) and that was a start I guess. That was a new world for most of the students there and I was no exception, because the way teachers treated us was extraordinary, not the way we got used to be treated in our previous schools. We were like friends or even brothers to each other, like elder brothers teaching us about the world and life. It was grade 10 when we got ourselves a new classroom teacher, Mustafa Alyar, who seemed very strict at first glance but then turned out to become my closest friend and mentor. He used to spend a lot of time with us. We would play some games, do some sports together. I still

remember the picnics, tea parties and talks we had. He would tell us inspirational and motivational stories and then we would discuss them for hours draining the teapot and eating all the biscuits and other sweets he treated us with. Those are the moments I miss most. He rarely got angry with us and if he did, and it was really hard to keep temper with us, he would make up for it. No matter how badly we failed, he wouldn't be disappointed and look at the bright side of everything, like every failure had its own benefits.

Grade 11. We were all about to say goodbye to our school life and follow our dreams in the adult life. Everybody was anxious to plunge into the real life full of ups and downs, risks and challenges, hopes and losses. I was dreaming of becoming a computer programmer. No, seriously, it was the dawn of computer technology and just like boys back in time when Yuri Gagarin made his first flight into the open space were crazy about becoming cosmonauts, I was eager to chase the career of a computer geek as computer was the only wonder I had seen in my life. Thankfully, I gave up that idea when there still was time and decided to try linguistics since by that time I could freely speak 4 languages and learning 1or 2 more languages would make me a superstar.

One day Mustafa bey beckoned me for he wanted to have a talk with me. We sat on a coach in the dorm's sitting room and started talking about things. And then he asked me what I wanted to be, so I told him about my plans. He was pleased to hear about my change of plans and all. But his next question caught me off guard. He asked me if becoming a teacher was of any option. Since for that time teacher's job was considered the least favorable job especially with the young men, I was really shocked that my teacher asked me that sort of a question. I didn't want to break my mentor's faith in me, so I just told that I considered it as a last possible option if nothing else worked out. He didn't seem to be disappointed as he never lost faith in his students. "I'd be very happy if you kept that option among all others." he said. I didn't pay much attention to those words then, just nodded in agreement.

On 20th of June we had our graduation party. I had to leave it for the courses I was to attend the next day. And that was the last day I actually saw my teacher Mustafa bey, because a few days later he had to leave the country, well, he and some other teachers were forced to leave for some blithe political issues between the governments of our countries and I have never seen him since…

That was a shock for me no doubt, but I had to study hard to become a university student, which I managed to do in the end. Although I was a student of pedagogical university, at first I still wasn't eager to become a teacher. And one day it all dawned on me. It was an ordinary day, nothing special happened or was planned, it just came to me. I was at the university's front door, wearing my casual clothes, when some inner voice or my second self told me "I am gonna be a teacher!" Maybe it was some sort of the reaction to the turn of recent events, my graduation from school, coming to another city to get higher education, having lost contact with my mentor – I don't know. But since that day forth I never had any second thoughts about my future career and I never wore nothing but a suit, a shirt and a tie as I had never seen my mentor dressing up in anything casual…

I have no doubt that my beloved teacher, friend and mentor is the only person why I am what I am. I got a little brother who has become a teacher this year too, and as he has always been looking up at me I truly believe that Mustafa abi has affected more than one life.

I wish I met him and told all of those looking right into his eyes, and hug him as he always used to do when greeting us. I really hope this day will come and my mentor will be pleased to acknowledge his apprentice following up in his steps…

Thank you all very much for your attention!

II Республикакүләм ораторлык осталыгы конкурсы «Speaking Contest»

«Сүзне төрлечә әйтеп була. Бер үк сүзгә теләсәң-шатлык, теләсәң-кайгы, кирәк чакта-ихтирам яисә нәфрәт сыйдырып була. Сүз-шул ук, ә аның тәэсире тулысынча үзгә. Искиткеч нәрсә ул – сүз».

Миргазыян Юныс

Чыгышларның темалары:

4-6 сыйныфлар - “Минем яраткан әкият героем”

7-8 сыйныфлар - “Минем яраткан әдәби героем”

9-11 сыйныфлар - “Мин бу шәхескә сокланам”

Укытучылар - “Минем остазым”

Түбән Кама, 2019

«4-6нчы сыйныф укучылары» категориясе

ТР Баулы муниципаль районы 6нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе
Юнысова Эльвина Наилевна, 5А классы
Җитәкчесе – Хафизова Гөлнур Вильдановна, туган тел һәм әдәбият укытучысы

Китап – белем чишмәсе. Сез бу мәкаль белән килешәсезме? Мин килешәм. Ни өчен дисезме? Чөнки дөньяда китаптан башка яши алмыйм мин. Китапларда бит бик күп акыл хәзинәсе тупланган. Без китаплар аша дөньяны танырга өйрәнәбез. Китап геройларыннан үрнәк алабыз яки кайберсенә охшамаска тырышабыз.

Сезтелевизор карарга яисә кызыклы китаплар укырга яратасызмы? Ә мин кызыклы, мавыктыргыч китаплар укырга яратам. Кечкенәдән үккитаплар укып үстем. Әле укый белмәгәндә, әнием миңа бик матур әкиятләр укый иде. Мин әкиятләрне тыныч кына, сабыр гына зур кызыксыну белән тыңлый идем.

Хәзер мин бишенче сыйныфта укыйм инде. Ләкин әкиятләр укуымны әле дә дәвам итәм. Күптән түгел “Үги кыз “дип аталган татар халык әкиятен укып чыктым. Гаделлек, яхшылыкның явызлыкны җиңүе, әкияттәге фантазия – болар барысы да минем күңелемә кереп калды. Әкиятнең төп герое – үги кыз. Әкиятне уку барышында мин үги кызны бик кызгандым. Аның үз әнисе юк, ул үги әни белән яши. Шуңа карамастан, кешелеклелек сыйфатларын бер дә югалтмаган ул. Үги булса да, Убырлы карчыкка эләккәч, аңа яхшы булсын дип, аның әйткәннәренең киресен эшли, ул хезмәт сөючән, булдыклы һәм һөнәр сөюче кыз. Төп герой тәмле телле, олыларга карата хөрмәт күрсәтә һәм карт кешене рәнҗетүдән курка. Убырлы карчык кызның бөтен яхшылыклары өчен аңаалтын-көмеш белән тулган яшел сандык бүләк итә. Үги кыз барлык сынауларны да җиңә һәм язмыш тарафыннан бүләкләнә. Олыласаң олыны, олыларлар үзеңне дигән мәкаль үги кызга бик тә туры килә. Ә сез килешәсезме?

Түбән Кама шәһәре инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33нче урта гомуми белем бирү мәктәбе
Галимов Әмир, 4Б класс
Җитәкчесе–НуруллинаА.А., туган тел һәм әдәбият укытучысы

Мин әкиятләр укырга бик яратам.Минем иң яраткан әкият героемГабдулла Тукайның “Шүрәле” әкиятендәге Былтыр образы. Былтыр мина үзенең тапкырлыгы, кыюлыгы белән бик ошый.Ул - бернәрсәдән дә курыкмый торган, бернинди кара көчләргә бирешми торган, гади авыл егете. Урманда Шүрәлене күргәч тә, ул куркып калмый.

— Сөйлием шартымны сиңа, яхшы тыңлап тор: әнә
Шунда бар ич бик озын һәм бик юан бер бүрәнә.
Мин дә көч-ярдәм бирермен: әйдә, иптәш, кузгалыйк,
Шул агачны бергә-бергә ушбу арбага салыйк.
Бүрәнәнең бер очында бар әчелгән ярыгы,
Шул җиреннән нык кына син тот, и урман сарыгы!

Шуннан соң әкияттә Шүрәленең бармаклары кысылып калу мизгеле сурәтләнә. Әлеге сюжетта Былтырның куркусызлыгы һәм зирәклеге ачыла.

Тукай бу образ аша гади авыл егетенең генә түгел,ә татар халкының көчле,батыр, кыю халыкикәнен күрсәтергә тели. Миншул бөек халыкның батыр бер улы булып үсәргә телим. Мин үземнең татар булуым белән горурланам!

Седышев Данил, Түбән Кама шәһәре
32 нче гимназиянең 4 нче б сыйныфы
укучысы
Җитәкчесе- Мубаракшина Р.Р.

Шук та үзе, шаян да
Үчекли, ди, һәркемне.
Рәсем, мультфильм,
Әкиятләрдә яши.
Ләкин аны Былтыр гына
Ел саен алдап йөри.

Күрдегезме, белдегезме
Яраткан героемны?
Алай дисәм,
Юктыр бер генә адәм
Шүрәлене белмәгән.
Үзе усал, үзе ямьсез,
Куркыныч та җитмәсә.
Яратырга була соң
Аның кай җирен генә?

Ышанмыйсыздыр әле,
Сез бит белмисез әле
Яңа елның кичендә
Шүрәле килде безгә.
Арча ягыннан түгел
Безнең урманнан килгән
Миннән башка бәйрәмне
Үткәрмәсеннәр дигән.

Кот очарлык ямьсез үзе,
Кәкре аяк-куллары.
Куркытып йөри шулай
Кечкенә балаларны.
Ул безгә килгән иде
Бәйрәмне бозам, диеп.
Кети-кети уйныйм да,
Чыршыларын урлыйм да
Зур тозак корам диеп.

Тик хәйләкәр, өлгер булдык
Без дә Былтыр шикелле.
Матур гына бәйрәм иттек
Дус итеп Шүрәлене.
Бу әкият кунагына
Шаккатты бөтен шәһәр.
Килегез дә күрегез
Минем сүзләремә сез
Ышанмасагыз әгәр.

Шалдымова Юлия, Түбән Кама шәһәре
32 нче гимназиянең 4 нче г сыйныфы укучысы
Җитәкчесе- Мубаракшина Р.Р.

Су анасы
Көнгә каршы ялтырыйдыр
Алтын тарак кулында.
Сөйлим әле бүген сезгә
Су анасы турында.

Тузган чәчле, җен төсле,
Ул куркыныч булса да,
Яхшы тәрбия бирә
Буыннан буыннарга.

Карак малайларны ул
Алдамаска өйрәтә.
Табигатьне сакларга
Кирәклеген искәртә.

Су кергәндә
Сак булыгыз
Тирәнгә кермәгез, ди,
Әниегезне борчуга
Сез салып йөрмәгез, ди.

Истә тотып үсәбез
Без аның киңәшләрен.
Иң кайгыртучан герой
Ул шигъри тәлгәшләрнең.

Бәширова Адилә
Түбән Кама шәһәре 3нче урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5В сыйныфы укучысы
Җитәкчесе-ХикмәтуллинаЛ.З., туган тел һәм әдәбият укытучысы

Дөньяда китаптан башка яшәү мөмкин түгел. Китапның шытырдап торган битләрен ачасың да аның дөньсына чумасың......ах, аның исе.....!

Кечкенә вакытта, әле укый белмәгәндә, миңа экиятләрне, әнием бишек җыры беләнбергә җырлап сөйли иде:
Әәә-әәәә, мммм-ммммм,
Адилә йокыга китә....
Адилә йокыга китмәсә,
Аны аю апкитәә...
Ирексездән әкият дөньсына чумасың...

Халкыбызның авыз иҗатында әкиятләр иң мөһим жанрларның берсе.Алар гасырлар буе телдән-телгә күчеп килгәннәр, аларны тыңлау рәхәт, мавыктыргыч итеп сөйли белү-үзе бер талант! Әкиятләрнең теле гади, аңлаешлы, образлы әйтелмәләргә бай була. Шуңа күрә аларны балалар да, өлкәннәр дә яратып укыйлар һәм тыңлыйлар.

Минем иң яраткан әкиятем –“Үги кыз“. Татар халык әкиятләрендә үги кыз образы еш очрый. Бу кыз бала әнисе тарафыннан җәберләнгән, авырлыклар күреп үскән. Аны урманга алып

барып адаштыралар, чөнки ул-артык кашык. Үзе яхшы булгач, юлында да гел яхшы кешеләр очрый аның. Убырлы өенә эләгә, карчык кызны төрле яктан сыный, намусы чиста булуына инана. Кыз тәмле телле, олыларга карата бик мәрхәмәтле, хөрмәт күрсәтүчән, карт кешене рәнҗетүдән курка. Аның карчык биргән алтын-көмешләргә дә исе китми.
Сүземә йомгак ясап, шуны әйтәсем килә:“Үги кыз” әкиятебезне өлкәннәрне рәнҗетмәскә, кеше әйберенә рөхсәтсез тимәскә, кешеләрнехөрмәт итәргә, түзем сабыр булырга өнди.
Сабыр төбе сары алтын,
Түзим әле, дөнья узе-
Бер түләр алтын хакын!

«Төлке белән Каз»

Белова Валерия Павловна,
Казан шәһәре Мәскәү районы 9нчы гимназиянең 4В сыйныфы укучысы.
Җитәкчесе – Абитова Я.С., туган тел һәм әдәбият укытучысы

Минем иң яраткан әкиятем - “Төлке белән Каз”. Ә анда иң яраткан героем - Каз. Әлеге әкияттә каз гармунда уйнап утыра. Ә төлке аны эләктереп ала һәм ашыйм, ди. Каз үзенең биергә яратканын һәм соңгы тапкыр биергә теләвен әйтә.Төлке риза була. Ә каз алдалый, ул очып китә.
Миңа бу әкияттә Каз бик ошады. Башка әкиятләрдә Төлкеһәрвакыт хәйләкәр, ә бу әкияттә киресенчә, Каз бик акыллы, хәйләкәр, җитез. Бик оста биюче. Аның биюе миңа бик ошады. Каз Төлкене алдалады. Мин Каз өчен бик шатландым. Казга шаккаттым.

Мусина Айзиля
Түбән Кама шәһәре инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33нче урта гомуми белем бирү мәктәбе
Җитәкчесе- Исмәгилова И.Г.туган тел һәм әдәбият укытучысы

Яраткан әкият героем- “Мең дә бер кичә” әкиятеннән Шәхрезадә .

Ул бер кисәк бур һәм чүпрәк алып ишегалдына чыкты. Ләкин лампаны чүпрәк белән ышкый башлауга, җир тетрәп китте һәм аның каршына бик зур гәүдәле бер җен килеп басты. Галәветдиннең анасы, кычкырып, һушсыз булып җиргә егылды. Галәветдин анасының кычкырганын ишетте. Шул ук вакытта Галәветдингә сизелерлек булып,бүлмә караңгыланып китте. Галәветдин ишегалдына йөгереп чыккан вакытта, анасы инде җирдә егылып ята иде, аның янында лампа, ә ишегалды уртасында җен басып тора иде. Җен шундый зур, аның башы җирдән караганда бөтенләй күренми иде. Ул кояшны каплап торганлыктан, эңгер-меңгер вакытындагыдай караңгыланып киткән иде. Галәветдин лампаны кулына алды. Шулчакта күк күкрәгәндәй көчле тавыш ишетелде…

Ә менә аннан сон нәрсә булганын, мин сезгә иртәгә сөйләрмен.

...

Я, сез мине таныдыгызмы?...Әссәләмәгаләйкүм барыгызга да!

Сезнең каршыгызда “Мең дә бер кичә” әкиятеннән Шәхрезадә.

Мин кечкенәдән үк әкиятләр яратам. Шулай бервакыт әнием миңа бик тә кызыклы әкиятләрукыйбашлады. Андагы әкиятләрне мин бертуктамый тыңларга әзер идем. Ул китап “Мең дә бер кичә” исемле иде. Шул көннән башлап,минем күңелемтүрендәШәхрезадә

образы уелып калды. Ни өчен дисезме? Бик тә акыллы булганы өчен! Зирәк ШәхрезадәШәхрияр патшага мең дә бер төн буена кызыклы һәм мәгънәле әкиятләр сөйли. Һәм шуның белән үзен дә һәм үзе кебек бик күп кызларның гомерләрен саклап кала.

Акыллы булу үземә дә бик ошый. Шуңа күрә мәктәптә бик тырышып укыйм. Әле миңа “Син бик матур”дигән дә булалар.Анысын белмим, минемчә ,кызларматурлыгы белән генә түгел, ә акыллары белән күркәм булырга тиеш! Нәкъ Шәхрезадә кебек!

Гатина Нурия, Чирмешән районы “Чирмешән лицее” ның 4 сыйныф укучысы
Җитәкчесе-Гирфанова Г.С., туган тел һәм әдәбият укытучысы

Миңа Фәнис Яруллинның " Хәтерсез күке" әкияте ошый.

Әкият-ул халыкның уй-хыял җимеше. Кешеләрне игелекле, тугры һәм мәрхәмәтле булырга өйрәтә.

ФәнисЯруллинүз әкиятендә күкене нинди кош итеп сурәтләгәнен беләсезкиләме? Бу әкияте аша Фәнис абыйбезгә нәрсәәйтергәтеләдеикән?

(Күке кычкыргантавыш астында укучысөйли)

- Сез миннән сорыйсыз "Эй, күке, нигә болаймоңаясың? "дип.

Ничек индемин моңаймыйм?! Эчем тулы сагышбитминем. Сез- кешеләр безне аңламыйсыз.Безне башкакош оясына күкәйсалган өчен гаеплисез. Балаларын үстерергәяратмыйдисез. Keминде үзбаласын яратмасын.

Хәтеребезбик начар безнең. Үз оябызны таба алмыйбыз. аннары аптырыйбызда башка кош оясынайомырка салабыз,икенче йомырка салырвакыт җиткәч,тегекошның да оясын югалтабыз. Әле анда барабыз,әле монда барабыз.Бөтен урманбуйлап оябызны эзлибез. Арып бетәбез.

Их аңламыйлар безне, аңламыйлар! Безнеңкүңелебездә бернинди начарлык юк бит.Хәтеребез генә начар безнең. Без "Күк-кү! Күк-кү!" дип үзебезнеңбалаларыбызны чакырабыз. Бәлки,тавышыбызны ишетепкилерләр,дибез. Безнең дә үз балаларыбыз турында кайгыртасыбыз, аларныңүскәннәренкүрәсебез , шатланасыбыз килә."Күк-кү! Күк-кү!"

Әкият - ул хыялны укучыга җиткерү жанры. Фәнис абый эти-әниләр үз балаларын үзләре карап үстерсә иде дип хыяллана.

“7-8нче сыйныф укучылары” категориясе

«Шәвәли – минем яраткан әдәби героем»
Мөхәмәтҗанов Ильмир, Түбән Кама шәһәре
3нче урта гомуми белем бирү мәктәбенең
7В сыйныфы укучысы
Җитәкчесе – Гиниятуллина А.Р..,
туган тел һәм әдәбият укытучысы

Исәнмесез! Хәерле көн! Бүгенге бәйгедә мин “Минем яраткан әдәби героем” темасы буенча катнашырга булдым. Мин туган телемнебик яратам. Татар телендә язылган китапларны кызыксынып укыйм. Миңа аеруча Шәүкәт Галиев һәм аның әсәрләре ошый. Алар “Тәрбия мәктәбе” кебек тоела.Китаплары- мәктәп, ә аларда тупланган әсәрләр- дәресләр. Шәүкәт Галиевның дәресләре тормышта кирәк булганбелемне бирә. Аның “дәресләрендә” теге яки бу нәрсә ярый, ярамый дип төгәл бер кагыйдә белән әйтелми, ә безгә кызыксыну уятырлык итеп, шаян тел белән аңлатып бирелә. Менә шулай итеп ул безне бер көлдерә, бер уйландыра.

“Үзең яхшы булсаң, кеше дә сиңа яхшы гамәлләр кылыр, үзең начар булсаң -кеше дә сиңа һәрвакыт начарлыклар эшләр”,- диеләтатар халык мәкалендә. Шулай булгач, башкаларның сиңа уңай караштабулуын теләсәң, үзең яхшы күңеллекеше булырга тиешсең. Ә моның өчен нинди булу кирәк?Иң мөһиме- тәртипле булу. Минем яраткан язучым нәкъ шушы темалар турында яза да инде.

Шәүкәт Галиевкитапларындагы Шәвәли – минем яраткан әдәби героем. Шәвәли образы - тәрбия мәктәбендәге бер шаян малай.Ул бөтен кешенең игътибарын җәлеп итеп тора.

Шәвәли образы безгә бик якын герой һәм аның мисалында Шәүкәт Галиев безгә яхшыны начардан аера белергә, тәртипле булырга, әдәпле булу кагыйдәләренә өйрәтә.“Тәрбияле булу” - һәрвакыт бик актуаль сорау. Шәүкәт Галиев моңа җавап эзләгән. Бу турыда бик күп шигырьләр язган.“Автобуста” шигырендә дә шуны күрәбез:

-Менә урын-
Утыр, бабам.
Ә мин җәяү
Басып барам!

Аның теләге безне, үзенең шигырьләре,Шәвәли образы аша, кечкенәдән үк тәрбияле итеп үстерү булган.

“Гафу үтендем” шигыре аша безне гафу үтенә белергә өйрәтә:

Ялгыш аягына баскач,
Гафу үтендем.
Борынымны ялап,
Кәефе килде этемнең!

Ялгышлык эшләсәң, бу иптәшең алдында гафу үтенергә кирәк. Бу тәрбияле булу билгесе.

“Мин” шигырен укыгач, без, көлештек. Шәвәли үзе тыйнак, ә үзе ничек мактана. Шигырь безне әдәпле булырга өйрәтә. Мин-минлек – начар гадәт. Автор төп герой - Шәвәли исеменнән сөйли.

Гомумән,әдәби геройлар кебек бик күп. Ләкин Шәүкәт Галиев шигырьләрендәге Шәвәли образы үзенең “сәерлелеге” һәм шаян характерда булуы белән аерылып тора.Минем тәкъдимем: татар теле, уку дәреслекләрендә, сыйныфтан тыш уку чараларындааның шигырьләрен күбрәк укырга кирәк. Ә менә “Шәвәли”не безнең дәресләргәкунакка чакырсалар, безгә тагында күңеллерәк булыр иде. Әлеге образ аша әдәпле, тәртипле булу кагыйдәләрен өйрәнү кызыклырак булыр иде.

Фәрхуллина Азалия Илһамовна

Байкиев К.С. исемендәге Ишкурма кадет интернат-мәктәбе
Җитәкчесе- Гарафиева М.И. туган тел һәм әдәбият укытучысы

Гадилә – минем яраткан әдәби героем

Тирән дулкынлану беләнФ.Яруллинның "Ак төнбоек"повестен укып чыктым. Повесть миңа яшүсмерләрнең психологиясен аңларга, бәя бирергә, язучының әдәби осталыгын тагын да ачыграк күз алдына китерергә ярдәм итте.

Ф.Яруллин − безнең әдәбиятта инде күптән хөрмәтле урын яулаган, укучылар мәхәббәтен казанган әдипләрнең берсе. Язучы үзенең әсәрләрендә халкыбыз тормышының байтак якларын чагылдырды, гүзәл образлар тудырды.

Мин Ф. Яруллинның "Ак төнбоек" повестеның эчтәлегенә тукталып китмәкче булам.

Әсәрнең сюжеты катлаулы түгел. Кечкенә чакта Гадилә белән Шөһрәт бергәләп су коенырга бик яратканнар. Бервакыт, шулай су коенганда, Гадилә эчкәрәк кереп китә. Аны көзән җыера һәм ул бата башлый. Моны куреп Шөхрәт дустын коткарырга ашыга. Ул аны коткара, бөтен кеше аны мактый. Башта бу хәл Шөхрәтне уңайсызлыкка куя, вакыт утә торгач, ул инде Гадилә аңа бурычлы дип саный башлый. Шөхрәтнең мыскыллавына тузә алмыйча, Гадилә аның яңагына суга. Шуннан соң,ике дусның юллары аерыла.

Автор геройларын төрле яктан ачып бирергә тырышкан, аларның характерлы үзенчәлекләрен күрсәтә алган.Әмма минем Шөхрәткә дә, Гадиләгә дә тукталып үтәсем килә. Аларны чагыштырып, бәя бирәсем килә.

Бу тормышта кеше булу кыен түгел, кешелекле булу кыен. «Ак төнбоек» хикәясендә Ф. Яруллин җитди мәсьәлә күтәрә. Шөһрәтнең артык масаеп китүе аркасында килеп чыккан каршылыкны сурәтли. Кешегә яхшылык эшләү − әйбәт гадәт. Әмма шуның белән гел мактанып, кешенең исенә төшереп, яхшылыгың өчен «хак» сорап тору − гайрәтне чигерә торган ямьсез сыйфат. Ул тумыштан килми, кешене артык мактап җибәрсәләр, кайберәүләрдә масаю, кәпрәю барлыкка килә. Ул, йогышлы чир кебек, кешенең холкын үзгәртә дә куя. Шөһрәттән иптәшләре дә читләшә, хәтта бергә уйнап үскән дустын югалта. Монысы инде − Шөһрәт өчен зур җәза. Ә бит Гадиләне ничек кайгырта белә иде, дуслыклары саф, төнбоеклы күлдәй матур иде.

Шөһрәтне дан сөю, масаю харап итә. Малай чактагы гүзәл сыйфатлары үзгәрә: күңеле тарая, җаны ваклана. Шулай да, Шөһрәт булган хәлләрдән сабак алыр, аңа элеккеге олы җанлылыгы, киң күңеллелеге кире кайтыр, дип ышанасы килә. Димәк, тормышта масаеп йөрергә ярамый, киресенчә, үзеңнең яхшы күңелең, холкың, булдыклылыгың белән кешеләрнең күңелен яуларга кирәк. Чөнки игелек игелек булып, яманлык яманлык булып, иртәме-соңмы, барыбер синең үзеңә әйләнеп кайтачак.

Ә менә Гадиләгә килсәк, ул – риясыз, акыллы һәм ярдәмчел кыз. Суга батып исән калганнан соң, ул үзен чыннан да, Шөхрәткә бурычлы дип саный. Тик тора – бара бу бурыч котылгысыз бер бәлагә әверелә. Гадилә үзенең эчкерсез, саф күңелле дустын танымый башлый. Ул үзенең дустына өй эшләрен кучерүнең начар гамәл икәнен аңлатырга тырышып караса да, урынсыз була. Шөхрәт инде куркытып, янап күчерә башлый. Һәм Гадиләгә бурычын исенә төшерергә дә тарсынмый. Әлбәттә, һәр нәрсәнең чиге була, дигән кебек, әлеге “дуслык”ка да чик куела. Ә бит кайчандыр алар аерылгысыз дулар иделәр...

"Ак тонбоек" повестенда Ф.Яруллин герой характерын бирү остасы буларак ачыла. Аның геройлары эштә, хәрәкәттә күренәләр, бер-берсенә охшамыйлар. Геройларның шәхси кичерешләргә бай итеп бирелүе повестьны уңышлы иткән тагын бер сыйфат дип әйтергә мөмкинлек бирә.

Әсәрдә чорның, кешеләр арасындагы мөнәсәбәтләрнең драматизмы да оста чагылдырылган; гыйбрәтле, сабак булырдай фикерләр дә күренеп китә. Бу әсәрдә бүгенге көндә дә гыйбрәт алырлык күренешләр тасвирлана.

"Ак тонбоек" повесте бүген дә кеше күңелендә матурлык уятучы әсәр булып кала бирә.

Хәмитова Айгөл
Байкиев К.С. исемендәге Ишкурма кадет интернат-мәктәбе
Җитәкчесе-Гәрәфиева М.И.

Бәдретдин – минем яраткан әдәби героем

Әмирхан Еники әсәрләре, бигрәк тә хикәяләре татар әдәбиятының йөзек кашлары саналырлык һәм санала да. Язучы иҗатының бер үзенчәлеге — тәрбиясе, затлылыгы белән аерылып торган кешеләрне үзәккә куеп тасвирлау, аларның рухи дөньяларын ачу. Ул герой турында баштан ук кистереп фикер әйтеп куярга яратмый. Әкренләп-әкренләп кенә, деталь арты деталь өстәп, тулы образ тудыра.

Беренче абзацтан соң ук без төп геройларның берсе булган Бәдретдин белән таныша башлыйбыз. Аның иң ярлы егет, кыенсынучан холыклы, кешегә салынмый торган икәнлеген беләбез. Кайдадыр тары ипие белән бер йомарлам май җибәреп ятучы әнисе барлыгы бер җөмлә белән генә әйтелеп үтелә һәм игътибарга да алынмый диярлек. Игътибар итә калсаң да, Бәдретдин үзе күзгә бәрелеп тормагач, әнисе бигрәк тә шундыйдыр инде, дип уйлап куясың.Бәдретдиннең үзен тасвирлау исә озынгарак китә. Һәр абзац аның аерым бер сыйфатыннан хәбәр бирә. Ул артык белемле, тырыш, сабыр, шигырьләр дә яза икән. Бәдретдиннең шигырьләре башкаларныкыннан гадилеге, тормышчанлыгы белән аерылып тора. Алар тирән фәлсәфә салынган шигъри парчаларга ошаганнар. Ә бит иҗатның сыйфатлары да кешенең яшәү, фикерләү рәвешенә, социаль чыгышына һәм башка бик күп нәрсәләргә бәйле була ала. Без әнә шулай дип уйлыйбыз. Болардан соң әдип, тагын да тәфсиллерәк итеп, табигать хозурлыкларын тасвирларга тотына. Әдәбиятны тоеп, вакыйгаларны алдан сиземләп укучы язучының болай эшләвенең, малайларның нечкә күңеллелекләрен күрсәтү өчен генә булмыйча, киләчәктә язылачак вакыйгаларда аларның үз-үзләрен тотышларын мотивлаштыру өчен дә кирәк икәнлеген аңлый. Егетләр, ниһаять, Бәдретдиннең авылына килеп җитә, атларын туара. Йортка узалар, егетнең әтисе, бабасы, йөз яшергән әнисе белән танышалар. Соң дәрәҗәдәге хәерчелектә дә чиктән тыш пөхтәлек саклап булганны күреп шаккаталар. Гаилә эчендә эчкерсез мөнәсәбәт яшәве дә сөендерә үзләрен. Беренче минутлардан ук аларда бу йортка карата җылы хисләр уяна. Бәдретдин әле моңарчы күренмәгән яклары белән ачылып китә: ул ярлылыкларыннан да, әнисенең кешегә күрсәтмәс ямьсезлегеннән дә оялмый, һәм хәтта, шул ямьсез әнисен кеше алдына чыгарып, аның өчен махсус көй уйный. Шушы өй, алардагы җан ияләре тудырган хисләргә аваздаш моңнарны ишеткәндә, бер-берсенә тирән мәхәббәт белән ачылып киткән ана һәм баланы күрү егетләрне телдән яздыргандай итә. Эчке дөньясының гадәттән тыш матурлыгы ханымның фаҗигасен тагын да көчәйтә. Хикәяләүче дә шул тәэсирләрдә яши башлый. Ананың, матурлыкка хаклы булып та, табигать тарафыннан кимсетелүе йөрәктә сагыш, нәфрәт, бушлык тудыра. Әсәр: «Кемгәдер йодрык селкеп, кычкырасым килә: ямьсез түгел бит ул, матур бит ул, матур, матур Бәдретдиннең әнисе!» дигән юллар белән бетә.Бу хикәядә нигездә Бәдретдиннең әнисенең матурлыгы турында сүз барса да, без башка геройларның да эчке дөньясы турында уйлыйбыз. Бәдретдингә хас уңай сыйфатларның нигезе гаиләдә икәнлеге хакында нәтиҗә ясыйбыз. Үсмерне иптәш иткән, аны аңлаган, әнисен кызганган һәм ярата алган һәр егет күңелдә җылы хисләр уята.

Бәдретдин – идеал образ. Иң мөһиме – ул әти – әнисен, өлкәннәрне хөрмәт итә. “Ата – анасын зурлаган үзен зурлаган булыр”, ди халык мәкале. Бәдретдин образы миндә нәкъ менә шул сыйфатлары өчен дә соклану хисләре уятты. Тормышта Бәдретдин кебек затлар күбрәк булса, тормышыбыз күпкә җиңелрәк булыр иде.

Гильманова Камилия
Түбән Кама шәһәре
инглиз телен тирәнтен өйрәнүле
33нче утра гомуми белем бирү мәктәбе
Җитәкчесе-ИсмәгиловаИ.И.
туган тел һәм әдәбият укытучысы

Минем яраткан әдәби героем –Ә.Еникинең “Кем җырлады ”хикәясеннән Таһирә образы.

...Әллә шул чакта, әллә чак кына соңрак, егетнең колагына каяндыр җыр ишетелде. Татарча җыр!.. Егет, өне катып, тынып калды. Нәрсә ишетә ул, кемне ишетә? Йа Хода, аның Таһирәсе җырлый түгелме соң? Шул ич, шул, Таһирә тавышы! Кайда ул?.. Егет, үзен белештермичә, яткан җиреннән кинәт бер омтылып куйды. Шунда ук аның күз аллары караңгыланып китте, башы хәлсезләнеп, мендәр читенә авып төште. Шәфкать туташы, куркынып, тизрәк аның кулын алды, пульсын капшады. Әмма егет һушыннан язмады, дөресрәге, һичнәрсәне, һичкемне сизмәс булса да, җырны ишетүдән туктамады. Яңадан бөтен дөньясы эссе томанга йотылса да, җыр... җыр калды

Сандугачлар кунып кайда сайрый?
Сарман буйларында тирәктә шул,
Сарман буйларында тирәктә.
Сиңа булган яшьлек мәхәббәтем
Үрелеп чәчәк ата йөрәктә.

Караңгы төндә каршы очраган эшелонның вагон ишегенә сөялеп, ялгызы гына моңаеп җырлаган кыз исә, чыннан да, яралы лейтенант егетнеңсөйгәне Таһирә иде.

Туган як көйләре белән егетнең соңгы сәгатьләрен якты нур белән балкыткан, күңелендә ләззәтле хисләр, истәлекләр, татлы хыяллар кузгаткан, калган тормышына ямь биргән , аның авыр хәлен җиңеләйтеп җибәргән.

Хәкимханова Алия
Түбән Кама шәһәре 36нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе
Җитәкчесе-Юнысова Гөлназ Рамировна

Таһирә - минем яраткан әдәби героем!

Җәйге каникулның соңгы көннәрендә, берәр “тәмле” китап укып, ял рәхәтен озайту хисләре кичерәсем килде. Күңелгә ятышлы китап эзләп, авылдагы зу-у-ур шкафны кат-катактардым. Аяз Гыйләҗевның таушала төшкәнкитабын таптым. “Яра” әсәрен беренче тапкыр мин шул җыентыкта күрдем.

Авылда“ишегалды” дип атала торган җанга рәхәтбер җир бар. Безнең ишегалды гөлләргә күмелеп утыра, кырыйларда яшел чирәм үсә. Бакчабыздан сузылган алмагач ботагыннан шул үләнгә “шылт-шылт” килеп алма коела.

“Яра” әсәрен укырга керешкәндә, менә шул тирә-юнь рәхәтлеген тоеп,гап-гади бер хикәя кебек кенә укый башлаганым истә.Менә “Яра”дагы яшьләр Габдулла белән Зәйтүнә дә бер-берсен өзелеп ярата. (Төп образларның исемнәрен укыгач, “Әһә, Аяз Гыйләҗев Тукай белән аның Зәйтүнәсе исемен кушкан”, – дип уйлап куйганым истә.) Алар шул чордагы күп гашыйклар кебек, “Галиябану” спектаклендә Хәлил-Галиябану рольләрен уйныйлар. Матур җырлыйлар.(“Әһә, укучы күңелендә Габдулла – Зәйтүнә мәхәббәте Хәлил-Галиябану мәхәббәте белән тәңгәлләштерелә).

Сөләйман бабай, Зөлайха әбинең искиткеч сабыр холкына сокландым. Сугыштан соңгы газаплы еллар, шул чор яшьләренең язмышы, авыр яраланган Габдулла чиксез кызгану хисләре тудырды. Әсәрне укый торгач, Зәйтүнә дә Кәримҗанга кияүгә чыгып куя. (“...менәике гашыйк тормышында классик Исмәгыйль дә килеп чыкты...”).

“Яра” әсәре, укый барган саен катлауланып, үз эчтәлегенә суырып алып кереп китте.Гади хикәяләү кебек кенә башланган иде, хәлләр, вакыйгалар күз алдында җанлана башлады. Менә бу хисләр өчен кайбер әсәрләрне мин “көчле әсәр” дип бәялим.Ә “Яра” повестен, һичшиксез, Зәйтүнә образы көчле итә.

Тормыш – катлаулы. Сөйгәнен күпме дә көтәргә әзер Зәйтүнә, авыр тормыш шартларыннан изаланган анасына каршы килә алмый һәм яңарак сугыштан кайткан Кәримҗангакияүгә чыга. Кыз булачак иреннән дә, аның туганнарыннан да күңеленең Габдуллада булуын яшерми. Менә шуны яшермәве кызның нык рухлы, үз хисләренә тугры калырлык көчле шәхес булуын раслый.

Зәйтүнә әдәпле, итагатьле егеткә кияүгә чыкса да, җан тынычлыгы таба алмый. Яшь хатын барыбер сөйгәне Габдулланы сагынып, аның, кайтуын көтеп яши. Көннәрдән бер көнне хәбәрсез югалган Габдулла авылга кайтып төшә. Аның бөтен тәне, йөзесугыш яраларыннан нык бозылып беткән була, хәттаүз-үзен дә таный алмый.Тәмамгарипләнеп, җәрәхәтләнеп, бөкрәеп беткәнкартка охшаган Габдулланы авылда бары карт эт белән Зәйтүнә генә таный.

Зәйтүнә –иренә тугры хатын, малаен сөеп-назлап үстерүче ана. Акылы, эшчәнлеге, уңганлыгы белән зур, нык нәселдә хөрмәт казанган килен. Акыллы хатын тормышта туган авыр мәсьәләне үзенчә хәл итә. Ул Кәримҗан гаиләсенә барысын да әйтеп-аңлатып, улын алып, Габдуллаларга күчә. Әлбәттә, Зәйтүнәне әлеге адымга күндерүче хис – олы мәхәббәт. Хатын бу мөһим адымы өчен мәхәббәттән көч алгандыр... Менә шул рәвешле, әсәр башындагы гади генә Зәйтүнә, үзенең һәм якыннарыныңтормышын үзгәртә алырлыккөчле характерлы, үз фикере нык булган ихтыярлы шәхескә әйләнгән.

Көчле әсәрләр сирәк очрый, алар күңелдә көчле хисләр уяталар. Зәйтүнә образы минем өчен – соңгы елларда укылганнардан,күңелдә калган, соклану хисләре уята алган әдәби герой.

... Теге көнне, җәйге каникул ахырында, “Яра” әсәре бер кичтә укылды. Чәчәкле ишегалды да, яшел чирәмгә коелып утыручы алмалар да онытылды. Күңел озак кына, барысы да бергә җыелган Сөлайман картларның ишегалдында йөрде кебек...

Хөсәйнов Ильяс Ирекович,
Кама Аланының аерым фәннәрне тирәнтен өйрәнүле 2нче урта мәктәбе
Җитәкчесе- Хөйруллина Лилия Аркадьевна,

«Йомшак кынаҗәйгеҗил исә.Далабуйлапкылганнарйөгерә,кылганннарйөгерә…

...Әнә көмешләнеп дулкынланган кылганнар арасында ак яулык бөркәнгән,алъяпкыч бәйләгән,күлмәген ыштан бөрмәсенә кыстырган кечкенә буйлы арык бер әби кизәк җыеп йөри...”Татар әдәбиятына без яраткан,без олылап искә алган,хөрмәтләгән Акъәби әнә шулай килеп керә.

ӘмирханЕникинең “Әйтелмәгән васыять” хикәясендәге әдәби герой-Акъәби, минем яраткан героем.Аксылу,Аккилен,Акҗиңгә, Акъәби-гомере узган саен шулай төрлечә атыйлар бу башкорт карчыгын. Гомер буе пакъ күңелле, намуслы,саф җанлы булган ул. Авылыннан, туган җиреннән аерылмаган,хезмәт белән көн күргән, мал-туар, кош-корт асраган,ире белән балаларын тәрбияләгән,аларга югары белем бирә алган. Менә хәзер балалары кайсы кая таралып,заманча яшәп, зур җирләрдә эшләп, шәһәр кешеләре булып беткәннәр.Алар буыннарны ялгап торган җепне югалтканнар,авылга да бик сирәк кайталар, аналарының авылын сагынуын да,аның теләген дә,сагышын да аңламыйлар.

Ананың балаларының авылдан чыгып китүләренә, туган туфрактан читләшүләренә җаны сыкрый.Җитмәсә, олы улы Суфьян рус кызына өйләнгән.Әби моны башкорт

халкыннан йөз чөерү,нәсел-ыруыннан читләшү дип саный.Дөрестән дә,оныклары белән әби сөйләшә алмый, чөнки алар башкортча белмиләр. “Аһ,бу тел юклыгы!”. Акъәби балаларына газиз туган телне күз карасыдай кадерләп сакларга кирәк дип васыять әйтеп калдырырга тели.Ләкин васыятен киләчәккә җиткерерлек буыны юк...
Акъәби-иң кешелекле,иң шәфкатьле, бала җанлы,балаларына ихлас күнелдән тәрбия биргән хезмәт сөючән кеше.Ул гомере буена хәләл көче белән яшәгән.Җиргә килеп,гомер чигеп, кешеләргә гел изгелек кылып,авылдашларының күңелендәһәрвакытАк күңелле - Аксылу,Акъәби булып кала.

Тормышта Акъәбигә охшаш шәхесләркүп.Акъәбине уйлаган саен күз алдыма үземнең милли җанлыәбиемкилеп баса.Без, Акъәбинең оныклары,һәрчак җылы карашыбызны кызганмаска,исәннәрнең кадерен белеп,үз туган телебездә сөйләшеп,милләтебез белән горурланып яшәргә тиешбез.Халкымны сөям мин,аның үткән данлы тарихы белән горурланам,ак әбиләр алдында баш иям.

Ходайның һәр бирмеш көнен
Дога кылып сәламлиләр.
Ил шатлыгы, ил аклыгы-
Ак яулыклы ак әбиләр.

Абдрахимова Айгөл, Питрәч районы Ф.А.Сафин исемендәге Шәле урта мәктәбе 8класс
Җитәкчесе – Замалеева Т. С. татар теле укытучысы

МинТуфанМиңнуллинның күп кенә әсәрләре белән таныш. Шул әсәрләрарасында миңа ошаганы – “Өлдермештән Өлмәндәр” әсәре. Иң ошаган образ – Өлмәндәр карт.

Өлмәндәр Өлдермеш авылында тыныч кына яшәп ята. Яше туксаннан артса да әле ул “җир җимертеп” яши. Үзенең шаян сүзләре белән кешеләрне көлдерә, аларның күнелләрен күтәрә.

Бу әсәрнең төп темасы – яшәү. Яшәү нәрсә соң ул? Минемчә, яшәү ул – АллаҺ тәгаләгә буйсыну, кешеләргә кулыңнан килгәнчә ярдәм итү, матур гына тормыш алып бару.

Өлмәндәр карт нәкъ шулай эшли дә. Ул һәрбер кешегә игелек кенә эшли. Әмма аңа тыныч кына яшәп ятарга туры килми. Аның янына Әҗәл килә, ләкин Өлмәндәр карт җебеп төшми, киресенчә, очрашкач тагын да яшисе килә башлый. Алар арасында көрәш башлана. Өлмәндәр хәтта Әҗәлне дә җиңә. Ничек итеп дисезме? Ул Әҗәлне тормышта ничек яшәргә кирәклегенә төшендерә.

Өлмәндәр карт белән очрашкач, “Яшәү- нәрсә ул? Кеше ничек яшәргә тиеш?” дигән сорауларга җавап эзләдем һәм мондый нәтиҗәгә килдем: яшәү ул, беренче чиратта, кешеләргә игелек эшләү, башкалар бәхете өчен үзеңне җаваплы итеп исәпләү, дөньяда кешеләргә бары тик яхшылыклар гына кылу....Өлмәндәр образыаша автор безгәтормыш юлын ничек үтәргә кирәклегенүрнәк итеп куя.Әгәр дә һәрбер кеше Өлмәндәр карт кебек изге күңелле булса, тормышыбыз тагын да ямьләнер,яшәвебезнең мәгънәсе артыр иде.Аның күңел матурлыгы барыбызны да таң калдыра.Кешенең гомере үлгәч тә озын булуын теләсәк, һәрвакытта да кешеләргә игелекләр генә кылып яшәргә кирәк

Фазлиева Лилия Ришатовна, Питрәч районы Пановка төп белем бирү мәктәбе
Җитәкчесе – Чернова Н.И. туган тел һәм әдәбият укытучысы

«Минем яратканәдәби героем-Галия». Г.Кутуйның “ Тапшырылмаган хатлар”повесте.

Мин, матурлыкның нәрсә икәнен бары хыялда гына күреп, әкиятләрдән генә ишетеп килгән ятимә бер кыз, кинәт өнемдә чын матурлык диңгезенә чумдым, шатлык дулкыннарында йөзә башладым. Чынлап та, корып, саргаепбеткән яз чәчәген иң тәмле хуш исләр чыгарып торган чәчәккә әйләндерү — охшашы булмаган матурлык бит. Үземне, гомумән, кешеләрне чәчәккә тиңләштерү дөрес үк булмаса да, ләкин минем хәл ул чагында шуңа бик якын иде.

Мин элекке Кузнецк өязендә, караңгы мишәр авылында — Ялгашта тудым. Минем атамның гомер-гомергә күргәне бары биш-алты авыл булган. Ә мин — аның кызы — Москвада тордым, Ленинградта булдым, Харьков, Ташкент, Бакуны күрдем... Мин диңгездә йөздем, Кавказ тауларына мендем. Минем атам үз телендә кирәгенчә белмәгән. Ә мин — аның кызы — татарча гына түгел, рус, немец телләрендә дә сөйләшәм. Минем атам бөтен гомерен көтүдә, газап-михнәт эчендә уздырган, үлгәндә дә сарыклар арасында үлгән. Ул бик еш сырхаулаган, ләкин бер генә тапкыр да докторны күрмәгән. Ә мин — Чулак Фәхри кызы — хәзер үзем доктор.

Зур тормышны чын-чынлап белү һәм шуны белгәннән соң киң сулыш алып эшләү шатлыгын, яшисе килү матурлыгын аңлату кыен. Миңа әле күптән түгел бер яңа роман укырга туры килде. Бу китап миңа әйтеп бетергесез сөенеч, ләззәт бирде. Чөнки хәзер доктор булган татар кызының нәселе дә, тормыш төбеннән югарыга, язучылык дәрәҗәсенә күтәрелгән язучының нәселе кебек үк, иске заман бизгәгендә, җәфа чигү утында яшәгән нәсел.

Искәндәр!Менә хәзер дә үзем сиңа хат язам, үзем радио аркылы Шубертның «Язылып бетмәгән симфония»сен тыңлыйм. Бу симфониядә нинди генә авазлар юк! Йөрәк тә музыкага кушылып тибә башлый.

Бу музыкада сагыну моңы да, ярату-яратмау тавышы да, җил-давыл да — бар да бар. Рәхәтләнеп тыңлыйм әле. Үзәк калалардан бик ерак урнашкан Әдрәс авылында Шуберт симфониясеа еруча матур яңгырый.

Шатлыклы туган илем! Шуберт, Бетховен шикелле композиторларның иң тирән моңнарын ерак авылларга ишеттерүең өчен сиңа җылы рәхмәт яусын.

“9-11нче сыйныф укучылары” категориясе
“Мин бу шәхескә сокланам”

Рәхимова Дина, Яңа Чишмә авылы гимназиясе 9 а сыйныфы
Җитәкчесе: Шакирҗанова М.М., туган тел һәм әдәбият укытучысы

« Җилкәннәр җилдә сынала» Ф.Яруллин

Алтыннан кече түгел мин,
Ипидән олы түгел.
Үлемнән көчле түгел мин,
Тик язмыш колы тугел.

Тормыш гаделлектән генә тормый. Кемгәдер бәхет өеп бирелә, бар тормышы диярлек ак төсләрдән генә тора. Ә алар аның кадерен белмиләр: зарланалар, юк өчен дә кайгыга чумалар. Икенчеләрне язмыш зур сынаулар алдына куя. Беренче карашка, көч җитмәслек, кеше күтәрә алмаслык авырлыклар белән сыный.

Фәнис Яруллин-үз бәхетен әнә шулай кыенлыклар белән тапкан кеше. Аның әсәрләрен укыганнан соң хәйран каласың. Нинди генә темаларны яктыртмаган да нинди генә сорауларга җавап эзләмәгән ул аларда. Күңелдә бер сорау туа: гомерлеккә урын-җиргә бәйләнгән кеше ничек бездән мең тапкыр күбрәк күргән икән? Ничек дөньяның бөтен нечкәлекләрен дә тоя, аңлый белгән икән?

Ул бит әле аңлап кына калмый, кешеләрнең җаннарына, йөрәкләренә үтеп кереп, тетрәндерерлек итеп яза да белә.

Чыгышымны бүгенге авыр, катлаулы заманда һәр кешенең яшәү девизы булырдай, Фәнис абыйның тормыш тәҗрибәсеннән алып язган сүзләре белән тәмамлыйсым килә: “Язмыш синең тез астыңа китереп сукса-егылмас өчен якасына ябыш. Утларга салса-үзең аннан да көчле ян, шул вакыт аның кызуын сизмәссең. Суларга ташласа-күбек булып өскә күтәрелмә, асылташ булып төпкә бат, ялтыравыкны куреп чумып алырлар. Тузан итеп һавага күтәрсә- яңгыр тамчыларына кушылып, җиренә төш. Җилкәнеңне җилләр екса-йөрәгеңне җилкән итеп күтәр. Нинди генә очракта да җиңәргә өйрән. Көчле рухлылар гына максатларына ирешә ала. Түземлеләр генә бәхеткә лаек.”

Ризатдинов Рамис,
Сарман Аграрколледжы
2нче курс студенты
Җитәкчесе – Нәҗметдинова Ч.М., татар теле укытучысы
Авторы: Ризатдинов Рамис

Гомере аның моңлы бер җыр иде...

“Гомерем минем моңлы бер җыр иде...”
Диеп язган гомере туырнда.
Кемнәр шулай җырлап үтәр икән,
Хәтта данлы көрәш кырын да.

Яшәү белән үлем арасында,
Ахырын белмәс күпме көн уза.
Юк, ул ятмый бары үлем көтеп,

Яшәү бөек – шуңа көч таба.

Әсирләрнең күңелендә азатлыкка,
Өмет чаткылары кабыза.
Җыр ярдәме белән барысы да,
Мәхәббәте белән, туган ягына.

“Гомерем минем моңлы бер җыр иде...”
Исеме дә җырга әйләнгән,
Онытылмас мәңге аның ис(е)ме,
Көчле рухы – дөнья тетрәткән.

Үлем аша атлап үлемсезлеккә,
Җәлилчеләр белән берлектә.
Дошманга да каршы шул җыр белән,
Үлгәндә дә җырлап үлделәр.

Мәңге калыр алар батырлыгы,
Шигырьләре барыбыз сокланган.
Исемнәре халык хәтеренә,
Мәрмәрләргә уелып язылган.

Зиннәтуллин Сәйдәш,
Түбән Кама шәһәре инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33нче гомуми утра белем бирү мәктәбе, 11А сыйныфы
Җитәкчесе – Борһанова М.Ф., туган тел һәм әдәбият укытучысы

Мин бәхетле, чөнки минем янәшәмдә әтием дә, әнием дә бар. Мин пар канатлы гаиләдә тәрбияләнәм. Һәм шуның белән горурланам. Әйтегез әле: кем горурланмас шундый гаиләсе белән!

Мин әниемне өзелеп яратам. Тик бүген әтием турында бер-ике сүз әйтәсем килә.

Әткәй! Син бит, иң беренче чиратта, әниемнең таянычы. Нинди генә авырлыклар килсә дә,сез әнием белән икәүләп, чыгу юлларын эзлисез. Эштән арып-талып кайтсаң да, минем хәлләрем, укуларым белән кызыксынасың. Ялгышларым булса, шундук төзәтергә мөмкинлек бирәсең.Һәрвакытта : “Укы, укуың үзең өчен, ”- дисең. Укыган кеше генә, үз максатына ирешә ала шул. Мин моны апаларга, абыйларга карапәйтә алам.Шуңа күрә тырышып белем алырга тырышам. Өйдә картина төшсә дә, шкаф ишеге ватылса да, урындык селкенсә дә, краннан су агып торса да, лампочка янмаса да,без сиңа таянабыз. Чөнки бу эшләрне әлегә син генә эшли аласың.Син кыю йөрәкле, курку белмәс. Әтием, мин сиңа сокланам!

Сокланам мин сиңа! Була бит шундый кешеләр: күзләреннән дә, үзеннән дә яктылык, нур бөркелеп тора. Андый кешеләр белән очрашканнан соң үзеңдә бетмәс-төкәнмәс көч, яшәү дәрте тоясың. Минем әтием дә шундыйлардан.

Әтиемнең исеме - Фәнис. Үзе кап-кара, үзе чибәр. Елмаеп җибәрсә, дөньялар яктыра төсле. Ул йөк машинасында йөртүче булып эшли. Төзелеш материалларын ташый ул. Иртәдән кичкә кадәр руль артында. Күзләре дә, куллары да таладыр, мөгаен. Әтием,киләчәктә миндә синең кебек үрнәк булырга тырышырмын, синең ышынычыңны аклармын.

Яшәү өчен ышанычлар бирдең,

Өйрәттең син белгән кадәрен.
Алар кебек һичкем якын итмәс.
Белик әтиләрнең кадерен!

Шакирова Айгөл,
Түбән Кама шәһәре инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33нче гомуми утра белем бирү мәктәбе, 9 б сыйныфы
Җитәкчесе - Каюмова Р.Ф., туган тел һәм әдәбият укытучысы

Әнием! Исләремә сине төшерсәм дә,
Үз көчемә үзем ышанам.
Күз алдымда синең нурлы йөзең.
Мин, әнкәем, сиңа сокланам!

Үземнең язмамны шушы шигырь юлларыннан башлап җибәрәсем килә.

Әни – җирдә иң газиз, якын кеше. Ул сине тудырган, көйләп бишектә тирбәткән, синең беренче елмаюыңны, беренче әйткән сүзләреңне ишетеп сөенгән,тәпи атлап китүеңне күреп шатланган. Ул безне туган телебезне яратырга өйрәткән. Без үзебезнең тормышыбызны алардан башка күзалдына да китерә алмыйбыз. Алар – безнең дөньябызның яме, шатлыгы.

Һәркемгә үзәнисе дөньядагы иң кадерле кеше булган кебек, миңа да үзәнием бик кадерле. Барлык балаларныкы кебек, минем дә телем "әннә", әни" сүзе белән ачылган. Әнием минем бик сабыр, тыйнак кеше. Әниемнең исеме - Раушания.Буисем фарсы теленнән килеп кергән.Ул: «Нуриясе; нур сибүче, нур чәчеп торучы; якты» дигәнне аңлата. Әниемнең йомшак куллары, ягымлы тавышы миңа шатлык китерә. Мин әниемә кулымнан килгәнчә булышырга, аны борчымаска тырышам. Әнием миңа дәресләремне эшләргә дә булыша: аңламаган сорауларыма да сабыр гына җавап таба, файдалы киңәшләрен дә бирә.

Мин мәктәптән кайтуга, өйдә тәмле ис таралган була. Әнием инде тәмле-тәмлеризыклар пешереп куярга дә өлгергән!Без аның белән тәмләп чәй эчәбез, серләребезбеләнуртаклашабыз. Ял көннәрендә без саф һавада йөрергә яратабыз. Әнием мине һәр кичне назлап йоклата, ә иртән "кызым" диеп сөеп уята.Нинди зур бәхет! Ярый әле, әнием, янәшәмдә син бар!Әнием, мин сине бик яратам! Сиңа иң изге теләкләремне генә телим.

Сидорова Алина,
Татарстан Республикасы, Зәй муниципаль районы, «Гулькино төп белем бирү мәктәбе» 9Б сыйныфы укучысы
Җитәкчесе-татар теле укытучысыЧекашова Галина Федоровна

«Таланты алдында баш иям»

...Бик еш искә алам мин аны. Тукай дисәң дә янәшәсенә Галиәсгар абзый килеп баса. Габдулла Кариев дисәң дә — ул. Кәрим Тинчурин, Фатих Әмирхан, Хөсәен Ямашев һәм татар әдәбияты, драматургиясе, театры сәнгатенең нинди генә күренекле эшлеклесен хәтергә алсаң да, янәшәләрендә, аларның һәркайсы беләк якын аралашып яшәгән, табигате белән бик мөлаем дә, яхшы ук кырыс та булган Галиәсгар Камал тора. Димәк, халкыбызның киң

тармаклы культурасы белән нык үрелеп яшәгән, аның үсешендә зур роль уйнаган кеше ул. Улинде бу вакыт Татар театр техникумын тәмамлап, беренче чыгарылышта режиссер-дипломант буларак, «Хезмәткә мәдхия» пьесасын һәм Татар дәүләт академия театрында эшли башлап,режиссер буларак үзенең ике сатирик комедиясенһәм Шәриф Камалның «Хаҗи әфәнде өйләнә» исемле комедиясен сәхнәләштергән иде. Г.Камал — татар милли театрын үстерү эшенә зур көч куйган шәхес. Ул, театр репертуарын драма әсәрләре белән баетудан тыш, «Сәйяр» труппасында артист һәм режиссер булып та эшли. Татар театры тарихында актерлар династиясен башлап җибәрә: энеләрен һәм сеңлесен сәхнәгә алып килә. Соңрак улы Әнәс тә драматург, сәләтле режиссер һәм артист булып китә.Димәк, үзе дә театр дөньясына борын төртеп килә торган бер яшь кеше иде. Көннәрнең берендә, ул чорда яхшы ук нык танылган, аның пьесаларына һәм сәхнәгә куйган спектакльләренә рецензияләр язган журналист Мөхәммәт Парсин белән бергәләп «Кызыл Татарстан» редакциясенә килеп керделәр. ук зур гына бүлмә — зал. Галиәсгар абзыйның «мөгез чыгаручы егет» дигән сүзе һәм шулай күз кырые белән генә сөзеп карап куюы реалистик театрга тел тидергәнем өчен аның шелтәләве кебек тоелды миңа. Бу минутларда башымнан төрле уйлар кичте. Хыялында элек күз алдына йөрткән мәһабәт гәүдәле, озын мыеклы атаклы драматург Галиәсгар Камал кинәт кенә юкка чыкты да, аның урынына кырыс кына табигатьле, тәбәнәк кенә буйлы, башкалардан бер ягы белән дә аерылмый торган гади генә кеше утырып калды.

Галиәсгар абзый үз өстәле янында утырып калды.Аның башына тагын кызык кына уй килде. Шундый зур талант, атаклы әдип-драматург, ә үзе гади генә эш эшләп, әдәби сотрудник вазифасын үтәп, редакциядә утыра. Ни өчен? Хәер, әнә бит ул нәрсә ди, реаль тормыш, халык, реалистик сәнгать... Ә газета әдипне реаль тормыш белән, халык белән бәйләгән иң зур чараларның—арадашчыларның берсе түгелмени?

Шушы беренче тапкыр очрашып танышудан соң Галиәсгар абзый белән исәнлек-саулык сорашып уза торган булдык.

1928 ел. Кыш. Качалов исемендәге Зур драма театрының фойесы. Бу көннәрдә әле монда Татар дәүләт академия театры урнашкан иде. Минем Ленинградта, Сәнгатьләр Тарихы Институтының театрны өйрәнү бүлегендә укыган чагым. Театрда нинди спектакль баруы төгәл генә хәтеремдә калмаган. Тәнәфес вакыты. Фойеда Галиәсгар абзый миңа аркасын куебрак баскан бер кеше белән җанлы гына әңгәмә алып бара. Әлбәттә инде мин, ерактан кайткан студент, Галиәсгар абзый белән күрешми уза алмадым.

- Исәнмесез, Галиәсгар абзый,— дип аңа кул бирдем. Ул мине ачык чырай белән каршы алды, кулымны кысып күреште һәм янында торган мәһабәт гәүдәле, кара мыеклы кешегә тәкъдим итеп:

- Таныш бул, Сәгыйть, бу безнең өметле генә яшь драматургыбыз һәм режиссерыбыз, Театр техникумын тәмамлап бер ел театрда эшләгәч, без аны Ленинградка, югары белем алырга җибәрдек. Институтка. Атаклы театр эшлеклеләре һәм галимнәреннән сабак алырга.

Кыскасы, булган егет, чибәр егет. Ул аның янындагы кешенең йөзенә күзен төшерде. Күзен төшерде һәм... шатлыктан тетрәнеп үк куйды. Йа хода! Бу бит Сәгыйть абый Сүнчәләй. Аның укытучысы. Сәгыйть абый үзе дә кычкырып көлеп җибәрде һәм аны кочып алды.

- Бу уңган, чибәр егетне ул үзе, дөресрәге, Шәриф абый белән икәүләп, менә мондый бала чагыннан ук әле (ул кулы белән идәннән әз генә калкурак ара ны күрсәтте), колакларыннан тарта-тарта, ал сабакларын да, арт сабакларын да укыта-укыта үстердек. Ә, Риза? Шулай түгелме әллә?

- Әйе, дөрес, нәкъ шулай, Сәгыйть абый. Минем әз-мәз әдәбиятка, сәнгатькә мәхәббәтебар икән, иң башлап моның өчен улШәриф абый белән аларгабурычлы— диде. Бик кыска гына итеп булса да, ул аларга Ленинград театрлары һәм андагы спектакльләр

турында сөйләде. Галиәсгар абзыйны иң кызыксындырганы ул елларда атаклы режиссер-педагог Александр Иванович Брянцев тарафыннан төзелеп, киң җәмәгатьчелек тарафыннан күтәреп алынган Яшь тамашачылар театры – “Театр юиых зрителей”(ТЮЗ) булды.

- Балалар өчен махсус театр, Яшь тамашачылар театры безгә дә кирәкбик кирәк. Яшьләрне тәрбия итүдә аның роле зур булачак,— диде Галиәсгар абзый. Театрның гына түгел, культурабыз үсеше белән дә, шулай ук халкыбызның гомуми язмышы белән дә бу ике әдипнең кызыксынулары аңа бик аңлашыла иде. Татар дәүләт академия театрының да әлегә махсус үз бинасы булмавы өчен борчылуы да нык хәтердә. Сәгыйть абый Сүнчәләйнең:

- Борчылма, Галиәсгар, балалар өчен театр да, үткән елда гына Академия исеме алган шушы дәүләт театрыбызның да үзенә атап салынган махсус бинасы булыр,— диюгә, Галиәсгар абзый: сәхнәгә куелып, тамашачы тарафыннан яратып, хуплап каршы алынган комедия. Пьесаның сәхнәгә һәр куелышында тамашачыга нинди дә булса яңа сүз әйтергә, әсәрнең фикерен тагын да тирәнәйтә төшеп, тамашачыга аны яңа ягыннан ачарга кирәк. Яналык ул — театрның төп таләпләреннән берсе. Бу очракта да театр өстенә төшкән төп бурычларның берсе шул иде, билгеле. Әсәрне тагын да кызыклырак, тамашачыга үтемлерәк итү ниятеннән чыгып, Кәрим абый текстка берникадәр өстәмәләр, кыскартулар, үзгәрешләр керткән иде. Алар турында ул коллегия утырышында артык тәфсилләп сөйләп тормады. Ләкин утырыштан соң, икәүдән-икәү генә калгач, нинди үзгәрешләр кертәчәге турында миңа бик җентекләп сөйләп бирде һәм нәтиҗә ясап әйтте:

- Башка авторның әсәре булса, бу турыда сөйләшеп тору да кирәк булмас иде. Ләкин бит «Банкрот» Галиәсгар абзый Камал әсәре. Төрле сәхнәләрдә куелып зур сынау үткән яхшы әсәр, яхшы комедия. Шулай булгач, безнең бу үзгәртүләрне... Кәрим абый белән әңгәмә озакка сузылмады. Бик тиз аңлаштык, килештек һәм Галиәсгар абзыйны театрга чакырып сөйләшергә дигән фикергә килдек. Икенче көнне Галиәсгар абзый Камал театрда, безнең яныбызда иде инде. Билгеле, без бу олы талантны нәүбәттә сәхнәгә куела торган пьесаның авторы итеп кенә түгел, ә театрның нигезен салучыларның берсе һәм иң күренеклесе итеп хөрмәтләп каршы алдык. Ул бик кыска гына итеп Галиәсгар абзыйга «Банкрот» комедиясен сәхнәгә куярга планлаштыруын, бу җаваплы эшкә режиссер итеп Кәрим абый Тинчу-ринны билгеләвен, аның бу спектакльне бүген ничегрәк сәхнәдә яңратырга теләве, оформлениенең художнигы кем, кайсы рольне нинди артист башкарачак— кыскасы, барысын да сөйләп бирде. Галиәсгар абзый аның сүзенигътибар белән тыңлап утырды да:

- Бик хуп, барысы да урынында. Рольләр, минемчә, бик дөрес бүленгән. Декорация дә эшләнер, кием-салым да табылыр. Кәрим инде ул оста режиссер, шулай булгач, бары да урынында булыр дип ышанам,— диде.

- Боларның күбесе бит инде авторның катнашыннан башка, режиссер үзе эшли ала торган төзәтмәләр. Авторның рөхсәте һәм катнашыннан башка, дигән суз. Әсәрнең төзелешенә дә, образларның асыл сыйфатларына да, иң мөһиме — пьесаның әйтергә теләгән төп фикеренә дә зыян китермиләр. Театрда чыгарыла торган спектакльгә сез хуҗа. Ә менә әсәрне бастырып, китап итеп дөньяга чыгарганда, мин — автор хуҗа. Бүген сезгә миннән фатиха, тулысынча ризалык,— дигән сүз чыкты.

Драматургиябезнең атаклы ветеранының хәтере калудан бик курыккан иде. Бүгенге очрашуыбыз һәм җаваплы эшебезнең шулай җиңел һәм көткән нәтиҗә белән тәмамлануына нык шатланды. Күреп тора, Кәрим абый Тинчурин да бик канәгать. Йөзендә сизелер-сизелмәс кенә елмаю, күзләрендә ялкын. Үз эшеннән канәгатьләнү тойган чакларда һәрвакыт диярлек шундыйрак кыяфәттә була ул.

Садеев Ислам Ирекович

Түбән Кама шәһәренең 14нче гомуми белем бирү лицее
Җитәкчесе- ГилмуллинаГөлияРашатовна

Тормыш, яшәү – үзеберолымогҗиза бит ул. Яши-яшикешеәнәнәкъшуңаныграктөшенәдә. Елдан-ел күпнәрсәләрнеңмәгънәсен, серен тирәнтенрәкаңлап, яшәүкадерендәкүбрәкбеләбашлыйсың.Авыртормыш юлынүтү, төрле авырлыкларны җиңү, кешене тагын да көчлерәк, яхшырак булырга этәрә. Нәкъ менә шундый,башкаларны үз артыннан ияртеп, әйдәп баручы кешеләр генә беренчеләрдән була ала.Беренче булу бервакытта да җиңел түгел. Шулай да нәкъ менә беренчеләр, кабатланмас булып, тарихта үз урыннарын алалар һәм милләт хәтерендә калалар.Әлеге кешеләр белән горурлану, киләчәк буында шундыйшәхесләргә карата горурлык хисләреуяту, безнең бурычыбыз түгелмени? Әлбәттә бу минем һәм халкымның бурычы.

Кем сон ул? Минтимер Шәймиев - хәзерге Татарстан Республикасын оештыручы, бөек тарихлы татар дигән милләтнең горур исемен дөнья күләмендә ишеттерүче.

Минтимер Шәймиевның президентлылык еллары белән генә түгел, балалык еллары белән үк горурланырга мөмкин. Кечкенә Минтимирнең балалык еллары сугыштан сонгы авыр чорларга туры килә. Шуңа карамастан ул безнен күбебез тыныч тормыштада ирешә алмаган үрләргә менеп җитә алган.1954 елда М.Ш.Шәймиев мәктәпне тәмамлый һәм Казан авыл хуҗалыгы институтына укырга керә. Казан авыл хуҗалыгы институтының механикалаштыру факультетын тәмамлаганнан соң, 22 яшендә үк баш инженер булып эшли башлый. 1991 елга кадәр күп кенә җаваплы,дәрәҗәле урыннарда эшли.Ә инде1991 елның 12 июнендә Татарстан Республикасының беренче Президенты итеп сайлана.Президент булу-бик җаваплы, сүз дә юк. Ләкин гади авыл егете монда да югалып калмый, ике мәртәбә (1996 елның 24 мартында һәм 2001 елның 25 мартында) ул яңадан Татарстан Республикасы президенты итеп сайлана.

Әйе, мин чын-чынлап әлеге шәхес белән горурланам. Бу конкурста татар секциясен сайлавымның төп сәбәбе дә шул. Чөнки Минтимир Шәрип улы Шәймиев рәхмәте белән безне таныйлар, фикерләребезгә колак салалар, исәпләшәләр. Без аяк терәп: “Мин - татар!..” дип горурланып әйтәбез, рәхәтләнеп, туган телебездә аралаша алабыз. Минтимер Шәрип улы - үзен бөтенләе белән туган милләтенә, республика халкына багышлаган шәхес.Республика җитәкчесе булып егерме ел буе эшләвенең иң зур казанышы - халкыбызның дәрәҗәсен күтәрү, татар милләтенә тискәре карашны Рәсәй һәм дөнья күләмендә тамырдан үзгәртү булды.

Мин бу шәхеснең президентлылык итү еллары белән генә түгел, соңгы елларда башкарган эшләре белән дә горурланам.Бүген дә ул ватаныбызның киләчәге ышанычлы һәм якты булсын дип яши. “Яңарыш” фондын оештырып, борынгы Болгар, Зөя шәһәрләрен төзекләндерү кебек олы эшне башкару моны аермачык күрсәтеп тора... Үзенең интервьюларының берсендә, Минтимир Шәрипови болай диде:

“ Үз милләтебезне сакларга һәм үстерергә, туган җирне яратырга. Бу - милләткә хезмәт итү дип атала. Бервакытта да шуны онытмаска кирәк: үзебезгә кирәген үзебез эшләргә тиеш, аны башкалар эшләмәячәк. Милләтебезне, телебезне саклау, аны үстерү, халкыбызның үзаңын киләчәктә дә югарыга үрләтү - ул без башкарырга тиешле гамәлләр. Ә без булдырабыз! Үзебезнең язмышны үз кулыбызга алып, соңгы елларда ирешкән уңышларыбыз моны дәлилләп тора.” Мин бу сүзләр белән тулысынча килешәм һәм горурланам. Зур сәхнәләрдән әлеге шәхес турында сөйләү, минем өчен –горурлык.

Нуриәхмәтова Лилия,

Түбән Кама шәһәренең
14 нче гомуми белем бирү лицее
Җитәкчесе - Абуярова Сәмәрә Миннефаил кызы

«Сәнгать аның өчен һәрвакыт олы шатлык»

Халыкка дәрсе гыйбрәттер театр,
Күңелдә йоклаган дәртне уятыр.
Театр-яктылыкка, нурга илтә,
Кире юлга җибәрми, уңга илтә.

Шулай дип язган бөек шагыйребез ГабдуллаТукай1907 елда.Әйе, театр – сәнгатьнең иң гүзәл төре, дияр идем мин дә. Ул кешеләрне көлдерә дә, елата да, уйландыра да... Без бүгенге тормышыбызны театрдан башка күз алдына да китерә алмыйбыз. Чөнки театр – тормышның көзгесе.

Бүгенге көндә татар театрының дәрәҗәсе турында бик күп фикерләр ишетергә була. Театрның үткәне, бүгенгесе, киләчәге турында бәхәсләрне телевидение аша күрергә, матбугат чаралары аша тыңларга мөмкинлекләр зур.Театр тарихы, аның башлап йөрүчеләре турындагы белемнәр мәктәп программасында да урын тапкан. Театр-безне яшәргә, фикер йөртергә өйрәтә, аннанэстетик ләззәт алабыз. Үткәнебез, киләчәгебез турында фәлсәфи уйларга этәргеч тә бирә ул безгә.

Мин дә бүгенге чыгышымныкабатланмас талант иясе, Россия Федерациясенең атказанган артисткасы, Татарстан Республикасы халык артисткасы Исламия Мәхмүтовага багышлыйм. Чөнки минбу шәхескә сокланам, аның иҗатына гашыйкмын.

Исламия Һидиятулла кызы Мәхмүтова менә 50 ел инде тамашачыларны сокландырып, моңландырып, рухландырып яши. Ул үз тамашачылары күңеленә ачкыч тапкан, моңлагән йөрәкләрне сөендергән, шатландырган олы сәхнә остасы.

Исламия Һидиятулла кызы Мәхмүтова 1943 елның 1 декабрендә Татарстанның Әлки районы Югары Әлки авылында туа.Урта мәктәпне тәмамлагач, 1963 елда Казанга килә һәм Татар дәүләт республика күчмә театрында бутафорчы, кассир булып эшли башлый. Аллаһыдан бирелгән таланты һәм бетмәс-төкәнмәс тырышлыгы аркасына театрның алыштыргысыз артистына әверелә.

Акча да, ир дә кирәкми, театрга гына эшкә алыгыз, дип килеп керә ул сәнгать дөньясына. «Аллага шөкер, барысы да булды; акчам да, яраткан, терәк булырдай ирем дә, иманлы газиз балаларым, хәзер инде оныкларым да бар», – дип шөкрана кыла Россиянең атказанган, Татарстанның халык артисты Исламия ханым Мәхмүтова.

“- Артистка булу минем балачактагы хыялым иде. Әле ул вакытта артистны беркайчанда күргәнем булмаса да, укытучым Гариф абый Наврозовка “артистка булам ” дип җавап бирдем. Атаклы артист Галия Булатованың безнең нәселдән булуы да үзен сиздергәндер. Гаиләдә җиде бала үстек. Бер-беребезне тәрбияләдек. Бәләкәй чактан ук бик шук, чая идем. Караңгы базга төшеп каймак ашаган чакларым да булды ”, – дип искә ала Исламия Мәхмүтова.«Әнием мине «батыр йөрәкле» дип атый иде. Шуклыгым аркасында артист булдым дисәм дә була. Җырла дисәләр, җырладым, бие дисәләр, рәхәтләнеп тыпырдадым. Шулай итеп артист булдым мин.»

– «Мин бик бәхетле театрымда. Берсеннән-берсе кызыклырак, эшләр өчен авыррак рольләр насыйп булды миңа. Үз яшьтәшләремне, замандашларымны сәхнәдә гәүдәләндерү, шуның белән тамашачыны рухландыра алу – моннан да ләззәтлерәк бәхет бармы икән дөньяда?!»– ди ул.

Исламия Мәхмүтова 50 ел эчендә йөзгә якын төрле пландагы образлар иҗат итте. Болар - шат күңелле Смеральдина һәм җитди Беатриче (К.Гальдониның “Ике хуҗаның хезмәтчесе”), байлык дип авыз суын корыткан Гөлбану (Н.Исәнбәтнең “Хуҗа Насретдин”ы), тыйнак Мария (М.Сторожеваның “Гөнаһлы хатын”ы), күпбалалы ана Шамилә (Т.Миңнуллинның “Без бит авыл малае”), Беатриче (В.Шекспирның “Гаугалы мәхәббәт”е),

Шамсекамәр (М.Әблиевнең “Шәмсекамәр”е) һәм башкалар. Ә менә Ясминә (И.Юзеевнең “Кыр казлары артыннан”), Койтымбикә (Н.Фәттахның “Итил суы ака торур”), Ана (Ш.Хөсәеновның “Әниемнең ак күлмәге”) һәм Кураж ана (Б.Брехтның “Кураж ана һәм аның балалары”) кебек эчке яктан тирән, үтә бер төгәллек белән тудырылган образлары — Татарстанның халык артисткасы, Россия Федерациясенең атказанган артисткасы Исламия Мәхмүтованы иҗат биеклегенә күтәреп, аны киң диапозонлы һәм тулы канлы, үзенчәлекле һәм профессиональ яктан югары дәрәҗәдә камил булган артистка итеп танытты.Илле ел дәверендә Исламия Мәхмүтова театр белән берлектә Россиянең бик күп төбәкләрендә гастрольләрдә дә булды. Аның иҗатына гашыйк тамашачылар Татарстанда гына түгел, Караганда, Ташкент, Бохара, Алма-Ата, Сәмәрканд, Бишкәк, Сургут, Нижневартовск, Томск, Ижевск, Уфа, Мәскәү кебек шәһәрләрдә дә бихисап.

Исламия Мәхмүтова — киңкырлы талант иясе. Ул үзен режиссерлык өлкәсендә дә, драматургия өлкәсендә дә уңышлы сынаган артистка. Хәзерге вакытта театр сәхнәсендә аның “Мәхәббәт чишмәсе” һәм “Күрәсем килгән иде...” спектакльләре зур уңыш белән бара.

Аның турында халык язучысы Гариф Ахунов: “Исламия Мәхмүтованың чыгышын күзәткәндә - драмтеатр сәхнәсендәме ул яки эстрададамы - сәнгатьнең аның өчен һәрвакыт олы шатлык икәнлегенә торган саен ныграк төшенә барасың”, - дип язып калдырган.

«Укытучылар»категориясе
«Минем остазым»

Түбән Кама шәһәре 32нче гимназиянең туган тел һәм әдәбият укытучысы
Масаллимова Мәүлия Минвәли кызы

Кайгы килгәндә дә, егет бул, ди
Шул остазлар безне өйрәткән.
«Укытучы» белән «әнкәй» сүзе,
Бергә саркып чыга йөрәктән.

Иң игелекле һөнәр нинди дисәләр, һич тә шикләнмичә, укытучы дип әйтер идем мин. Дөньяны танып белү, укырга- язарга өйрәтүдән тыш, акны – карадан, яхшыны яманнан аеру, изгелекне өстен күрү, нинди генә кыен хәлдән дә чыгу юлларын табу хикмәтләрен безгә остазларыбыз төшендерә.

Әйе, һәр кешенең “менә ул чын укытучы” диярлек остазы бар. Ул аны еллар үткән саен сагынып искә ала, гомер буе аңа рәхмәтләрен укый. Минем дә андый кешем бар.Ул минемтатар теле укытучым, сыйныф җитәкчем - Иркәнур апа Вәгыйзова. Аның яхшы сыйфатлары: тыйнаклыгы, кешелеклелеге, кешеләргә ярдәм кулы суза белүе -һәммәбезгә һәрвакыт үрнәк булды. Безнең күңелләребезгә изгелек орлыкларын чәчте, бөтен тормыш тәҗрибәсен, белемен безгә бирде, күңел җылысын өләште. Ул чәчкән игелек, шәфкатьлелек орлыклары да тигез шытымнар бирде, үсте,ә аларны корытмау, саклап калу инде безнең кулларга күчте. Укытучы апамның әдәбияттанбиргән белеме, кызыксындыра белүе, тырышлыгы миңа һөнәр сайлауга зур этәргеч булды.

Олы яшьтә булуына карамастан, остазым әле һаман да миңа үзенең киңәшләрен бирә, уңышларымны күзәтеп бара, минем өченяшь баладай сөенә. Мин аңа мең-мең рәхмәтлемен.

Тормышны диңгезгә охшатам мин. Ә мин – шул иксез-чиксез диңгезнең кечкенәгенә инешчеге. Менә әле кайчан гына мин дә, нәни генә инеш булып, шул зур тормыш диңгезенәкилеп кушылган идем. Яшәү көче, тормыш дәрте белән ярсыган яшь йөрәгем, ташларны актарып, каты ярларны кисеп, һаман алга омтылды.Остазым күрсәткән юлдан тайпылыйча баруым да нәтиҗәсез үтмәде. Сәләтле укучыларым шәһәр, республика күләмендә үткәрелгән олимпиадаларда, бәйгеләрдә лаеклы урыннарда баралар. Ышанычлы адымнар белән әле тагы да алга барырга кирәклеген күңелем белән сизәм.Бүгенге көндә мин үземне бик бәхетле дип саныйм: яраткан эшем, ярдәмчел хезмәттәшләрем, мине хөрмәт итүче укучыларымбулу, миңа юл күрсәткән остазымның исән-сау булуы – ул үзе зур бәхет. Димәк, укытучы булыпялгышмаганмын.

Хезмәт көнем тәмамлангач, көн дә бер үк сукмактанашкынып яраткан гаиләмә кайту,ә анда мине иң якыннарым көтеп тору – бу бәхет түгелме?!

Бәхетле чак – әзме, сизмибезме?
Ник белмибез бәхет икәнен.
Бәхет булмый,ниләр булсын инде
Кайгыларның үтеп киткәне?
Күрәлгәнгә шушы дөньяларны,
Күкрәк тутырып һава алганга.
Бәхетле мин, җан җылысы бирер
Җангаякын *телем*булганга!!!

Түбән Кама шәһәре 2нче урта гомуми белем бирү мәктәбе укытучысы
Әхмәтгалиева Зәлифә Габрахман кызы

Минем укытучы һөнәрен сайлавыма остазым Зәлифә апа зур этәргеч булды. Бер мин генә дә түгел.Югыйсә,унбиш укучының сигезе укытучы һөнәрен сайламас иде.

Тирә-як авылллардаЗәлифә апаны белмәүчеләрбик сирәк. Зәлифә апаның бала чагысугыштан соңгы елларга туры килгән. Ятимлектә үскәнгәме, тормышның ачысын-төчесен күп татыган ул. Тумышы белән Актаныш районы Усы авылыннан.

Ире Габдулла абый белән өч кыз үстерделәр.Хәзер инде алар тормышта.

Чын укытучы нинди булырга тиеш дисәләр, бу безнең Зәлифә апа дияр идем. Ул үз фәнен яхшы белүче укытучы гына түгел, тирән фикерләүче әңгәмәдәш тә, төпле киңәшче дә, акыллы, җитди,шул ук вакытта бик гади дә була белә иде. Шушы сыйфатлары белән ул үзенә тартып тора. Аның сүзен кайчак үтисе килмәсә дә, курыкканга түгел, ә хөрмәт иткәнгә башкара идек.

Без, дүрт кыз, Качкын авылына 6-7 км. йөреп укыдык.Чит авылда булуга карамастан, ул безнең өйләргә килеп китәргә дә авырсынмый иде. Сыйныф сәгатендә Габдулла абый малайлар белән әңгәмә корса, без Зәлифә апаның өендә тәмле тәбикмәк белән сыйланып төпле киңәшләр ала идек.

Хәтеремдә, унынчы сыйныфта укыганда Зәлифә апа безгә Мостай Кәримнең “Айгөл иле”спектаклен куярга тәкъдим итте.Сәгатьтән артыкбарган әсәрне халык бик яратып карады. Ә безнең өчен күпме истәлек, якты хәтирә калды.

Бик тыйнак кеше булгангамы, ул вакыттабез аның шигырьләр язуын белми дә идек.Соңгы кыңгырау бәйрәмендә махсус безнеңөчен язганшигыре таң калдырды.Район газетасында бүгенге көндә аның тирән эчтәлекле, гыйбрәтле мәкаләләре басылып чыга.

Күңелемдә калган тагын бер истәлекле вакыйганы әйтеп китмичә булдыра алмыйм.Зәлифә апаЯңа ел бәйрәменәбезгәкитап бүләк итте . Ул китапларда һәрберебезгә багышланган шигырь юллары язылган.Хәсән Туфанның шигырьләр китабы иде ул :

Мин баш иеп озатып калам,
Башым иеп киләчәкякка.
Безне дәвам итәчәк сафка, диелгән.

Бу сүзләрнең мәгънәсен ул вакытта бәлки аңлап та бетермәгәнмендер.Укытучы булырмын, дигән уй башыма да кереп карамый иде бит. Менә шушы сүзләр, бәлкем, миңа канат куйгандыр. Бәлкем, аның алдан күрү сәләте дә булгандыр. Сүзләр чынга ашты. Үзем дә шушы һөнәрнесайладым.

Зәлифә апаның тормыш юлымда очравы белән мин бик бәхетле. Шул ук вакытта, аның укучысы булуҗаваплылык та өсти. Егерме ел укыту дәверендә төрле хәлләр булгандыр. Мин үз-үземә һәрвакыт: “Зәлифә апамондый очракта нишләр иде микән ”,-дип сорау бирәм. Хәер, ул чорның балалары да башка булгандыр, мөгаен.Ни генә булмасын һәр чорның үз остазлары була. Минемчә, чын укытучы иң беренче чиратта Зәлифә апа кебек кешелекле булырга тиештер.

Без, аның укучылары, аны беркайчан да онытмыйбыз. Балаларның тормышында калдырган якты эзул беркайчан да югалмый.

Түбән Кама шәһәре 29нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе укытучысы
Корычбаева Гузель Салимовна

“Уңышсызлыклардан курыкмаган
кеше генә зур уңышка ирешә ала”.
Роберт Кеннеди

Остаз…оста, өйрәтүче, укытучы.

Кечкенә вакытта, без барыбыз да нинди генә һөнәр ияләре булу турында хыялланмыйбыз.Сюжетлы уеннар уйнаганда кемнәр генә булмыйбыз:космонавт, сатучы, артист, укытучы, табип һәм башкалар.

Үсә төшкәч хыяллар үзгәрә.Тормышта барлык һөнәрләрне дә өйрәнеп бетереп булмаслыгын аңлыйсың.Үзеңә башка максатлар куя башлыйсың.

Кеше бу дөньяда нинди генә биеклекләргә ирешсә дә, аның уңышлары башында укытучы тора.Атаклы педагогК. Д. Ушинский да: “Укытучы һәрдаим укыганда гына

укытучы булып кала", – дигән. Әйе, тырышмыйча гына укучыларга үз фәнеңне яраттырып булмый. Үзалдыңа билгеле бер максат-бурычлар куеп, шуларны тормышка ашырганда гына моңа ирешергә була.

Мин дә,бакча яшеннән чыгуга, укытучы булырга хыяллана идем. Монысәбәбе дә бар-улберенче укытучыбызМәккә апа.

Безаңа бөтен сыйныфыбыз белән гашыйк идек. Уляңа укып бетереп, безнең мәктәпкә эшкә килгән,яшь, чибәр кыз .Аның барлык сорауларга да җавап таба белүе,уңганлыгы, җитезлегебезне һәрчак сокландыра иде.Без һәрчак аңа охшарга тырыштык.

Мәктәпне тәмамлаганга да егерме еллап вакыт узды. Ә тормыш юлларым мәктәптән барыбер аерылмады. Хәзер инде үзем укытучы. Һәр иртәне дәрескә ашыкканда да, сыйныф ишеген ачып кергән вакытта да,балаларның җавап көтеп текәлгән сораулы күз карашларын күргәндә дә ирексездән бала чагым күз алдыма килеп баса.

Мәккә апа минем укытучым гына түгел, ул минем остазым да. Чөнки һөнәр сайлаудамиңааның йогынтысы зур булды.Югары уку йортында укыганда да,мәктәптә эшли башлагач та үзенең киңәшләре белән һәрчак ярдәм итепторучы Мәккә апабыз хәзер лаеклы ялда.

Ләкин укытучы-остаз һаман укытучы булып кала инде ул,
Кайчан гына барсаң да кире бормый, кирәкле сүзләрен таба, аңлата, киңәшен бирә.

Укытучым даСез,остазымда
Маяк кебек тормыш юлында.
Рәхмәт әйтеп Сезгә башым иям
Чәчәк бәйләмнәре кулымда!

Түбән Кама шәһәре 29нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе укытучысы
Әхмәтшина Мәрьям Вәлиахметовна

Бүген мин сезгә остазым, сыйныфымның җитәкчесе, мөгаллимем Дания Мирза кызы турында сөйлисем килә. Әйе, нәкъ менә мөгаллимем, мөгаллимәмдип әйтәсем килә. Ни өчендер, бу сүз, укытучы сүзе белән чагыштырганда, тирәнрәк мәгънәгә ия сыман.

5 нче сыйныфтан башлап, мәктәпне тәмамлаганга кадәр, безнең белән янәшә булды Дания апа. (Без аңа шулай дәшә идек). Хәзер авыл мәктәпләрендә сыйныф саен биш, алты, җиде бала. Ә без сыйныфта 36 идек: 36 бала, 36 төрле холык. Уйлыйм да- гаҗәпкә калам: ничек шулай барыбызны да күрә, ишетә, аңлый белде икән ул?Үзе бездә татар теле һәм әдәбияты дәресләрен алып барды. Бик мавыктыргыч итеп сөйли белә иде Дания апа. Без аны, ачкан авызыбызны да йомарга онытып, йотлыгып тыңлый идек. Ул безне туган телебезне яратырга, хөрмәт итәргә өйрәтте. Кыскасы, үз эшенең остазы иде Дания апа. Нәрсә генә әйтсәм дә, аны ничек кенә мактасам да аз кебек. Шуңа күрә бөтен хисләремне, әйтер сүзләремнешигырь юллары белән әйтеп бирергә теләдем. Менә шундый шигырь туды. Рәхим итеп тыңлагыз.

Мөгаллимем.
Язучы да үзең, артист, оратор да,
Биюче дә, тагын әллә кем...
Нинди генә талант юк бит синдә,
Ләкин гади бит син, мөгаллим.

Рәхмәт сиңа ныклы белем биргән өчен,
Рәхмәт сиңа ярдәм кулың сузган өчен,
Рәхмәт сиңа безне якын иткән өчен,
Рәхмәт сиңа барысы-барысы өчен.

Үз баладай якын күрәсең син
Каршыңдагы һәрбер сабыйны.
Үрнәк табигатең, акыллы киңәшең
Якынайта безнең араны.

Рәхмәт сиңа ныклы белем биргән өчен,
Рәхмәт сиңа ярдәм кулың сузган өчен,
Рәхмәт сиңа безне якын иткән өчен,
Рәхмәт сиңа барысы-барысы өчен.

Үтсәләр дә еллар, күз алдымнан китми,
Мөгаллимем, якты йөзләрең.
Һәрчак яшь булып кал, озак яшә,
Җитмәсеннәр тормыш көзләрең.

Рәхмәт сиңа ныклы белем биргән өчен,
Рәхмәт сиңа ярдәм кулың сузган өчен,
Рәхмәт сиңа безне якын иткән өчен,
Рәхмәт сиңа барысы-барысы өчен.

К.С. Байкиев исемендәге кадетлар интенат-мәктәбе укытучысы
Гарәфиева Миләүшә Ибрагимовна

«Килгән чакта башка авырлык,
Җитми калса көч я сабырлык,
Сиздермичә ярдәм иткәнсез -
Сез иң күркәм кеше икәнсез”

Укытучы! Остаз! Мөгаллим! Бу сүзләргә күпме мәгънә салынган. Һәр кеше аңа үз төсмерен сала, үз буяуларына буйый. Безгә бик еш кына тормышта “укытучысы яхшы булгандыр” дигән сүзләрне ишетергә туры килә, чөнки бала тормышында укытучының роле чиксез зур. Баласына битараф булмаган ата-ана, дөрестән дә, баласы өчен белемле, акыллы, тәҗрибәле, үз эшенә бирелгән остаз эзли. Бары тик үз үрнәгендә һәм үзеңне үрнәк итеп күрсәтеп кенә балага дөрес тәрбия биреп була. Бала үз укытучысына охшарга тырыша, аның кебек атлап йөри, аның кебек көлә, аныңча фикер йөртергә тырыша. Остазының сүзе, фикере – иң дөресе, иң акыллысы.

Укытучы! Ул – һәр һөнәргә юл башы. Бөек акыл ияләре дә, тиңдәшсез батырлыклар күрсәткән каһарманнар да, ачышлары белән танылган галимнәр дә, әдәбият, сәнгать, мәдәният әһелләре дә, ил башлыклары да ирешкән уңышлары өчен, беренче чиратта, үз укытучыларына, остазларына бурычлы.

Һәр укучының яраткан фәне һәм яраткан укытучысы була. Минем дә бар андый кешем, ул – Сафина Энисә. Мин аны укытучым дип кенә түгел, ә остазым дип тә атар идем. Энисә апа Сафина күп еллар Саба районы Тимершык урта мәктәбендә башлангыч сыйныфларга белем бирде. Минем үземнең педагог булып китүемдә аның роле бик зур. Аның яхшы сыйфатлары: тыйнаклыгы, кешелеклелеге, кешеләргә ярдәм кулы суза белүе һәммәбезгә һәрвакыт үрнәк булды. Шулай ук, ул оста педагог, психолог та була белде. Укытучымнын биргән белеме, кызыксындыра белүе, тырышлыгы миңа хонэр сайлауга зур этәргеч булды. Аңа охшарга тырышып, мин филология булеген сайладым, татартеле һәм әдәбияты укытучысы булып киттем.

Бугенгесе кондә мөгаллимәм лаеклы ялда. Ул узен яраткан гаиләсенә, балаларына багышлады. Дин юлыннан китеп, абыстай буларак халыкка хезмәт курсәтә. Әлеге һөнәрне сайлавыма мин үкенмим. Үз һөнәремне яратып башкарам. Менә инде 18 ел мин укучыларга татар теле һәм әдәбиятыннан белем бирәм. Төрле конкурсларда катнашам. Укучыларым да бик теләп катнашалар, призлы урыннарга ия булалар. Район һәм республика олимпиадаларында җиңү яулыйлар.

Укытучы булу җиңел түгел! Укытучы һөнәре - чын мәгънәсендә һөнәрләр һөнәре. Мөгаллим ул - гомере буе укый, өйрәнә, үзенең һәм укучыларының уңышларына чын күңелдән сөенә белүче, көчле ихтыярлы, сабыр кеше. Балаларны яратучы, хөрмәт итүче, барачак юлларында маяк булып торучы изге зат. Башкача мөмкин дә түгел, минемчә, чөнки ул ШӘХЕС тәрбияли. Укытучының үз "чәчү вакыты", үз "урак өсте" бар. Аларның сабырлыгы аналар сабырлыгына тиң, юкка гына укытучыларны әниләргә тиңләмиләрдер.

Мин үземнең яхшы укытучы булуыма ышанам! Бала күңеленә изгелек орлыклары чәчкәндә, бөтен тормыш тәҗрибәмне, белемемне балаларга бирәм, күңел җылымны өләшәм. Мин чәчкән игелек, шәфкатьлелек орлыклары да тигез шытымнар бирә, үсә, тик алар корымасыннар гына иде. Аларны саклап калу - минем изге бурычым. Һәр баланың күңел түрендә чын мәгънәсендә УКЫТУЧЫ булып калсам иде.

"Җир йөзендә иң-иң матур теләкләрне,
Сорасалар багышларга кемгә, диеп.
Үзенә бик күп йөрәкләрне әсир иткән,
Укытучыга, дияр идем, башны иеп."(Лена Шагыйрьҗан.)

Укучыларым минем юлымнан китсәләр, бик соенәм. Беренче укытучымны да онытып бетермим: даими рәвештә хәлен белешеп тора. Өлкән кешегә куп кирәкми. Безнеңүз остазларыбызны онытырга хакыбыз юк.

Түбән Кама шәһәре
11нче урта гомуми белем бирү мәктәбе укытучысы Вагизов Фәрит Яхъяевич

"Минем шәхси остазларым..."

Кемне генә сокландырмас
Укытучыныңхезмәт җимеше.
Балаларга гыйлем бүләк итә
Нинди бөек хезмәт аның эше!

Безнең "XX нче гасыр мәктәбе"музеенда бик кызыклы экспонатлар күп: агач саплы каләмнәр, пыяла кара савытлары, ярты гасыр элек басылган әлифба китаплары... Тикдистәләгән уку-язу әсбаплары, укытучыларның шәхси әйберләре һәм башкатарихның телсезшаһитлары арасында минем күңелемә иң якын бер әйбер бар. Ул – "РСФСР халык мәгарифе отличнигы" дип аталган күкрәк билгесе. Бу45 еллык педагог стажыбулган, "Бөек Ватан сугышы елларында фидакарь хезмәте өчен" һәм башка күп медальләр бүләкләнгән әтием Яхъя Вәгыйзулы ядкаре.

Элек мәктәпләрдә пөхтә язу дәресләре бар иде. Мин матур язарга әтиемнең дәфтәрләрен карап өйрәндем. Үземне күпме хәтерлим, әтиемнең кул язуы гаҗәп матур иде. Ә бит каллиграфия кешенең түземлек, тырышлык һәм үҗәтлеге турында күпне белдерә. Инглиз телендә "the man who made himself" - "Үзен Кеше иткән кеше" дигән әйтем бар. Әтием Яхъя язмышы бу сүзләргә бик туры килә. Ачы сугыш еллары һәм сугыштан соңавыр чорларга карамастан, ул үз алдына куйган максатына ирешкән. Минемчә, төп сәбәбебабасының васыятен намуслы үтәргә омтылыш булгандыр. Әти безнең Мөслим ягыннан, Ык буендагыТүбән Табын авылыннан. Аларның нәселендә, бабасының бабасы Гәбделвахитмулла булган.Аның улы Маликмуллаәч мәхәллә тоткан, мәдрәсәдә укыткан. Үзенең улы Вәгыйзга, ягъни минем бабайгакатгый рәвештә белем алырга, укымышлы

булырга васыять әйткән. Кызганычка каршы, бабайның ул теләге тормышка ашмаган. Канлы октябрь инкыйлабытегермәне ташлары бөтен уй-планнарны челпәрәмә китереп-уалтып ташлый. Кулак итеп Мәлик бабайны Себергә сөрәләр, 5-6 елдан соң бик авырып әйләнеп кайта. Аксап йөри, сөргендә аяк табаннарын такта белән сугып эштән чыгарганнар була. Атасы мәрхүм булгач, Вәгыйзяшьтән колхоз тәртәсенә җигелә. Ә аннары ул Бөек Ватан сугышы кырларында хәбәрсез югала...

Биш бала арасындаөлкән улЯхъягаиләдә баш булып кала. Ярый әле Ык буеның болын-тугайлары үзләренең бар җимешләре белән ачлык авырлыкларын кичеп чыгарга ярдәм итәләр. Кемнеңдер киңәше буенча, эти өйянындагы бакчада тәмәке үстерә башлый, көз көне аны базарда сатып йөри... Сугыш беткәч, 1946 нчы елны этиМинзәлә педагогия училищесына укырга керә. Тырышып укыргаачлык, кием-салым юклык та комачау итә алмый. 1950 нче елныэти диплом белән Актаныш районына, Яңа Әлем балалар йортына эшкә җибәрелә. Ә аннары 5 ел буе Совет Армиясе сафларында авиацияполкында механик ярдәмчесе, дивизия штабында писарьбулып хезмәт итә. 56 нчы елның иртә язында, урсып-ярсып ага башлаганАгыйделне көч-хәл кичеп, тагы Актанышка кайта.Ашкынуы юкка булмый, чөнкиЯңа Әлемдә аны 5 ел элек вәгъдә биреп озаткансөйгәне Мәхмүзә, минем булачак әнием өзелеп көтеп тора...Алар кавышып озакта вакыт узмый, балалар йортын икенче авылга – Такталачыкка күчерәләр.Шул вакытта этине башта укыту эшләре буенча урынбасар, ә аннары инде директор итеп билгелиләр.

Хәзерге көнкүзлегеннәнкараганда,этиемнең педагогик осталык серләре бик гади иде. Аны мәктәп укучылары бик яраттылар. Чөнки аның дәресләре бик кызыклы, җанлы була . Яңа тема аңлатканда, ул һәрчак аны тормышчан һәм практик кулланышка бәйләп алып бара. Зур тормыш тәҗрибәсе аңа хәтереннән кирәкле мисаллар табып, аларны дәрестәге төрле ситуациягә бәйле рәвештәаңлатырга ярдәм итә иде. Ул беркайчанда үзенең белем дәрәҗәсен үстерү өстендә эшләүне туктатмады. Бик еш Казанга курсларга бара иде, кире кайтканда кочак-кочак китаплар төяп кайта. Авылда без газета-журналларны иң күп алдыручы булганбыздыр... Ул чакта щәһәр китапханәләрендә таба алмаслык “дефицит” басмаларны ала идек. Мәсәлән, “Роман-газета” журналын.Узган атнада 100-еллык юбилее узганАлександр Солженицынның“Иван Васильевичның бер көне” әсәрен 6 нчы сыйныфта укып чыкканым истә калган.

Әтиемнең нинди педагогик кулланмалары хәтеремә сеңеп калган соң? Детдомнан тыш улурта мәктәптә рус телеукыта иде. Бер елны безнең сыйныфта сызым дәресләре алып барды. Ул вакытта альбомбитенә төрле чертеж-эскизлар ясарга өйрәндек. Әти безне гади рәсемнәрдән катлаулырак сызымнар ясарга өйрәтте. Мәсәлән,чүкеч сабы сызымы. Мин элек уйлый идем,сап ясауның нинди авырлыгы бар инде аның, бер таяк юынасың да куясың... Юк шул, ул аз булса да конус рәвешендә булырга тиеш икән. Әти сыйныфка (хәзер инде проблемалы укыту методы дип әйтерләр иде) сораулар куйды – ни өчен конус булу кирәк? Кайсы башка юнәлтелгән булырга тиеш? Нинди материаллар кулланырга кирәк һ.б.? Шунысын ассызыклапузарга кирәк, эти бар эштә дә үзе үрнәк күрсәтте. Шул ук сызымнарның астындагы язуларны басма хәрефләр белән бернинди әзерлексез тип-тигез яза иде, ә без линейкалар белән астан-өстән сызып та, дәрес буе мәш килә идек...

Элек сыйныф журналларында кайбер укытучыларконтроль эштән соңграфа буе “икеле”ләр тезеп чыгалар иде. Миннән өлкәнрәк сыйныф укучыларыннан ишетә идем:

- Вагыйзов “икеле” түгел, нокталар гына куя. Тик 3 нокта булса, көн саенөстәмә дәрескә калдырып, күрмәгәнеңне күрсәтә.Ә аның “өчле”се “бишле”гә тиң икән...

Бу сүзләрнең дөреслеген ул укытып чыгарган бик күп балаларның югары уку йортларына керүе, аннары яхшы белгечләр һәм җитәкчеләр булуы раслый. Мәсәлән, Фасыйл Касыймов мәктәпне алтын медальгә тәмамлап, Казан университетының физика-математика факультетына укырга керде. Аннары үзе дә мәктәпкә эшкә кайтып, югары квалификацияле укытучы дәрәҗәсенә иреште. Әтинең танылган укучылары арасында фән кандидатлары,директорлар, хәрби офицерлар, төрле җитәкчеләр күп булды.

Әтиемнең уңышлары турында сөйләгәндә, әнием Мәхмүзәнеһич тәискә алмыйярамый.Әнием кечеяшьтән әтисез калган, ә әнисе Ленинград блокадасыннан чыккач вафат була. Әниемнең педагогик белем алырга мөмкинчелеге булмый, ләкин ул да шулай ук бар тормышын мәктәп,балалар йорты һәм интернат белән бәйләгән. Балалар аны ничек нык яраттылар! Ул үзе бик ягымлы һәм җылы күңелле кеше иде. Әмма тәртип, чисталык һәм пөхтәлеккә бик таләпчән булды.Мәсәлән, утын әрдәнәсен өясең икән,ул Кремль стенасы кебек төп-төз булсын; түтәл казыйсың икән, туп-туры почмаклы булырга тиеш!Пионервожатый яки тәрбияче булып эшләсә дә, төннәр утырып эш планнары яза иде. Мәктәптә укытучылар җитмәгәндә хезмәт, җыр һәм рәсем дәресләрен алып барды. Үзешчән сәнгать концертлары оештырырга ярата иде. Аның балаларда әз генә булса да иҗади очкын күреп, шуны кабызып җибәрергә, аларның талантларын ачу осталыгы бар иде.Күпме биючеләр,нәфис сүз осталары әзерләгәндер ул! Күпме ятим балалар белән ул үзенең кайнар йөрәк җылысын уртаклашкандыр...Мәктәптән соң,уку вакытында “авыр үсмерләр”дипйөртелүче балалартормышта үз урыннарын тапкач,өйләнгән яки кияүгә чыккан вакыттаминем әти-әниләрне никах,үз балалары тугач бәби туйларына чакыралар иде.Алардан: “Әгәр дә сез булмасагыз, Яхъяабыйһәм Мәһмүзә апа,без беркайчанда мәктәпне тәмамлый алмас идек...” дигән сүзләрне бик еш ишетә идек.

Мәктәптә генә түгел, үз балаларында даәтиемһәрчак белемгә һәм китапка мәхәббәт уятырга омтылды. Үзе шигърияткә бик ярата иде – Тукай, Такташны.. . Шул ук вакытта рус шагыйрьләре иҗатын да яхшы белде. Бер вакыт, кыш башында, яңа яуган кар өстеннән атлы чана белән без печән алып кайтырга Каракай чокыры дип аталган басу ягына киттек. Гаҗәеп матур кояшлы көн иде, ат чаба, чана шыгырдый... Шул вакытта әтием кычкырып шигырь укыйбашлады:

Зима, крестьянин торжествуя,
На дровнях обновляет путь,
Его лошадка, снег почуя
Плетется рысью, как-нибудь...

Пушкинның иҗатына мәхәббәтем шулай башланды.Икенче бер вакыт әти шулай Лермонтовның шигъриюллары белән таныштырды...Бәлкем шул сәбәпледер инде, үзем 7-8 сыйныфларда укыганда бераз каләм тибрәтә башлагач, урта мәктәпне тәмамлап Казан дәүләт университетының тарих-филология факультетындагыжурналистика бүлегенә укырга кердем. Уку йортын тәмамлагач, ике дистә елдан артык газеталарда, телевидениедә эшләдем. Үзгәртеп кору еллары башлангач, “Шин” берләшмәсендә татарча газета ачуны гамәлгә салдым, татар теле укыту курсларында укыттым. 16 нчы мәктәпнең элеккеге директоры Т. Әхәтов бик үтенеп сорагач төп эшемнән (газета мөһәрире) тыш, татар теле дәресләрен факультативсәгатьләрдә укытып йөрдем. 2011 нче елдан Татарстан кадетлар корпусында эшләдем, хәзер инде бишенче ел 11-нче мәктәптә татар теле һәм әдәбият дәресләрен алып барам.

Әти-әниләребезнеңтәрбия җимешләребезгә үзебезнеңкиләчәк тормышыбызда нык ярдәм итте. Дүртебез укытучы һөнәрен сайлады. Бүген сеңлем Фәйрүзә Яхъя кызы Манихова педагогик фәннәр кандидаты, Түбән Кама педагогика колледжыдиректоры. Икенче сеңлем Рәмилә Татарстан Президентының мәгариф өлкәсендәге Грантка лаек булган югары категорияле укытучы. Төпчек сеңлебез Райлә шулай ук педагог һөнәрен сайлаган иде, кызганычка каршы,фаҗигале рәвештә вафат булды.Башкатуганнар арасында да укытучыларбик күп. Мәсәлән, Түбән Каманың 2 нче урта мәктәбендә директор урынбасары булып эшләүче РозаГәйсәр кызы Сәгъдиева, Иске Чүпрәле интернат-лицеендадиректор һәм укытучыирле-хатынлы Баһаутдиновлар, Алабугада 8-нче мәктәптә эшләүче Ләйсәнә Сәгъдиева һәм башкалар. Безнең педагогик династиянең гомуми стажыинде 250 елданартып китте!

Укытучы. Бу сүздә күпме мәгънә ята. Кем генә зур ихтирам белән телгә алмый икән бу исемне. Мәктәптә белем бирүче, аерым бер фән алып баручы, фикер йөртүче, җәмәгатьэшлеклесе, тормыштабалаларга үз юлларынтабарга булышучы һәм алардан дөньяга

караш,ышанулар тәрбияләүче,үзенең яшәү тәҗрибәсе белән аерым шәхес тәрбияләүдә тирән эзләр калдыручы, бала күңеленә иң якын кеше ул.Мәктәпне тәмамлап, тормыш юлына атлаганда,мин бу һөнәр иясенең нинди кеше булуы турында тулысынчааңлап бетермәгәнмендер. Әти-әниемнең һөнәрен дәвам итүне мин башта максат итеп куймадым.Ә менә укытучы һөнәренең нинди катлаулы, җаваплы һөнәр булуын минеллар узгач гынатулысынча аңладым. Әти-әниемне олугъ остаз дип аларныңһәрчак балаларда шәхес күрә белүләрен, аларга ихтирам белән карау таләбентайпылмыйча үтәүләре өчен хөрмәтем гаять зур. Алар мине мәктәпне һәм балаларны яратырга өйрәттеләр. "Мәктәп юлы – җәннәт юлы", - дип юкка гына әйтмиләр бит.

Бүген укытучы алдына куелган бурычлар бик зур. Укытучы эшен бакчачы хезмәте белән чагыштырырга мөмкин: педагог балаларга белем һәм уңай тәрбия орлыкларын "чәчә". Ул орлыклар яхшы җимеш бирмичә калмыйлар. Чөнки алар иң уңдырышлы җирдә – балалар күңелендә үсәләр.Мәгърифәт белән күпме сокландыргыч шәхесләрнең искиткеч язмышлары бәйләнгән. Тик мин иң беренче чиратта үземнең укытучы әти-әниемнәр алдында баш иям. Алар минем иңакыллы, иң гүзәл, иң күркәм остазларым иде һәм күңелем түрендә алар турында якты истәлек һәрчак сакланачак!

Түбән Кама шәһәре инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33нче урта гомуми белем бирү мәктәбенең туган тел һәм әдәбият укытучысы
Нуриева Ләйсән Зәкәриевна

"Минем остазым" (Мөхәммәт Мәһдиев истәлегенә)

Безнең курс Яр Чаллы Дәүләт педагогия институтында татар филологиясе факультеты оешып, аның гөрләп эшләү дәверенә туры килде. Кураторыбыз шагыйрәРәзинә апа Мөхиярова, укытучыларыбыз Әнвәр Мәгъданурович Шәрипов, Рәвия Саматовна Абдуллина кебек күренекле галимнәр иделәр. Без Ринат Мөхәммәдиев, Фоат Галимуллин, Мөхәммәт Мәһдиев кебек бөек шәхесләрнең курсларын тыңлаган буын.Әлеге мөгаллимнәрнең барысы да зур хөрмәткә лаеклар.

Бүген минем мәшһүр татар язучысы, әдәби тәнкыйтьче, әдәбият галиме, укытучыМ.Мәһдиев турында сөйлисем килә. Ул миндә әдәбият укытуга аерым караш тудырган шәхес. Без укыган чорда Мөхәммәт абый кебек институтныңтатар бүлеге студентлары симпатиясен казанган укытучы тагын булдымы икән?! 18—20 яшьлек егетләр—кызлар анарга мөкиббән идек. Чөнки ул Тукай әйтмешли, "коеп куйган" укытучы гына түгел, ә артист та, философ та, психолог та иде. Аның дистәләгән шәкертләре хәзер республикабызда һәм башка өлкәләрдә бик тырышып мәгърифәт нуры тараталар.

Дуртенче курста укыган вакытта безгә әдәбият фәненнән өстәмә дәресләр куйдылар. Казаннан М.Мәһдиев үзе килде! Икенче көнгә аудитория ике группа студентлары белән шыплап тулган иде. Бүгенгедәй хәтеремдә: ул басып сөйләгән трибуна тәрәзә янына урнашкан. Куллары белән трибуна читенә тотынып,башын гел бераз тәрәзәгә бора төшеп сөйләде ул. Кемдер, хәтерем ялгышмаса, Марсель Галиев бугай, язып та чыкты әле. "Мәһдиев, сөйләшкәндә, әңгәмәдәшенә ян белән торуны кулай күрә, чөнки безнең татар сүзен тыныч кына әйтә алмый, корсакка, күкрәккә төртә башлый, дип әйткән ди", имеш. Бу сүзләр хактырмы, юктырмы? Ләкин менә Мөхәммәт аганың тавышының матурлыгы күпләребезне әсир итте, төркемдәге барлык кыз-егетләрне авызына каратып тота алды ул.

Мөхәммәт Мәһдиевнең прозада беркемне дә кабатламый торган үз стиле, үз язу манерасы булган кебек, лекцияләре дә бик үзенчәлекле узды.Конспектязып бару мөмкин түгел, шулкадәр тәэсирле сөйли - кәгазь-каләм кыштырдатып, бу илаһи мизгелне бозарга

берәү дә җөрьәт итми. Ләкин шулай да әтисенең тәрбия өлкәсендәге 3 таләбен язуны сорады ул бездән.

- Ялганлама. Тик дөресен генә сөйлә.
- Урлама. Кеше малына, дәүләт милкенә кагылма.
- Укытучы алдында белгәнеңне яшермә. Бераз белсәң, кул күтәр. Укытучы үзе сиңа ярдәм итәр. Нинди акыллы һәм төпле сүзләр.

"Аяклы энциклопедия", күп белүче, тормышның төрле өлкәләрендә барган яңалыклардан хәбәрдар, рус һәм читиләдәбиятын күп укыган, гомумән, кеше психологиясен яхшы тоемлаучы укытучы булып калды ул безнең хәтердә. Аның курслары төгәл бер атна дәвам итте, шул дәвердә ник бер кәгазь тотып керсен дә,ник бер язудан карап сөйләсен... Тагын шунысы истә калган: авылдан чыкканыгызны беркайчан да яшермәгез һәм оялмагыз диде ул безгә.Татар авылларына дан җырлаган язучының сүзләренә ничек колак салмыйсың инде?!

Иң кызыгы зачет вакытында булды. Шимбә булганлыктан, (барыбызга да авылга кайтырга кирәк) мине иң беренче кертеп җибәрделәр. Каршыда Мөхәммәт Мәһдиев үзе! Дәфтәрдә тотып сөйләрлек әллә нәрсә дә язылмаган. Каршысына килеп утыргач: "Я сеңлем, сезнең авылдан нинди күренекле шәхесләр чыккан?"-диде. Ике дә уйлап тормыйча: "Рөстәм Маликов, - мин әйтәм. –Ул безнең күршедә әле,"- дип киттемҗырчы турында сөйләп. И яратып тыңлады мине укытучым. Азакта: "Роман Солнцев та сезнең якныкы, аның турында да белеш әле, зачет сиңа",- дип чыгарып җибәрде.

Төркем белән иң үкенгәнебезшул: ул атнадатулай торактагы фотограф Салаватны таба алмадык. Ичмасам, автограф та алып калмаганбыз бит. Әй яшьлек, яшьлек. Укытучыбыз яшьлекнең кадерен белегез, сезнең иң рәхәт чагыгыз, сез сугышны күрмәдегез дип, үзенең яшьлек елларыннан бик күп истәлекләр дә сөйләде. Мөхәммәт абый безнең киләчәгебезне матур итеп күрергә теләде. Педагогика өлкәсендә безгә бик күп киңәшләр бирде, мин аннан бик күп әйбергә өйрәндем:

1. Теманы дәреслеккәкарап аңлатмаска.
2. Дәрестә салмак тавыш белән сөйләргә.
3. Авыл баласы булуыңнан оялмаска.
4. Әдәбиятнытормыш белән бәйләп алып өйрәтергә.

Мөхәммәт Мәһдиев тормыш авырлыкларын бик күп кичерсә дә, күңел матурлыгын, юмор хисен югалтмаган укытучы иде. Улгаять тирән дәрәҗәдә кеше күңеленең нечкәлекләрен аңлый, күрә һәм шуны безгәҗиткерә белде. Аның дәресләрендә мин кешеләрне чиксез яратырга, үз итәргә, һәр кешенең кызыклы сыйфатларын күрә белергә өйрәндем. Безнең күңелләргә матурлык сала белгән укытучы ул- Мөхәммәт Мәһдиев!

Минзәлә районы Кадрәк авылының гомуми белем бирү мәктәбе укытучысы
Евграпова Зөлфия Зәкиевна

Бу тормышта минем адымым нык,
Укытучы – минем һөнәрем.
Бар көчемне, талантымны биреп,

Балалар, дип уза көннәрем.

Укытучы! Кем генә бу исемне зур хөрмәт белән телгә алмый икән? Һәркайсыбызның иң матур хәтирәләре, беренче дулкынланулары нәкъ менә мәктәп һәм укытучы белән бәйле. Беренче тапкыр мәктәп бусагасын атлап кергән көннән алып, бала белән янәшәдә аның укытучысы атлый. Бүген галим дә, ташчы да, иген үстерүче дә аның олы исеме алдында баш ия, чөнки теләсә нинди һөнәргә юл башы укытучының фидакарь хезмәте нәтиҗәсендә салына. Ул дөньядагы барлык матур сыйфатларны үзенә туплаган. Киң күңеллелек, тырышлык, балаларга чиксез мәхәббәт, намуслылык… Уйлап карасаң, укытучы булу җиңел түгел! Минем уйлавымча, чын мөгаллим булыр өчен гомер буе укырга, өйрәнергә, иң мөһиме балаларны яратырга һәм хөрмәт итә белергә кирәктер, мөгаен.

Бүгенге көн укытучысы белем чыганагы гына булып калмыйча, галим дә, күпләр өчен идеал, үрнәк тә булырга тиеш. Минем өчен шундый мөгаллим булып, башлангыч сыйныфлар укытучысы –Баева Сәйдел апа торды. Ул бик төгәл, таләпчән, мәрхәмәтле иде.Аның нәни кулларымнан тотып беренче хәрефне язарга өйрәтүе,санау таякчыклары тотып санарга өйрәтүе,бер рус сүзе дә белмәгән балаларны русча шигырьләрятлатуы әле дә хәтеремдә.

Безнең уңышларыбызга әниләребез сыман сөенүе,бигрәк матур язгансың дип аркалардан сөюе бүгенгедәй күз алдымда.Минем кечкенәдән үк Сәйдел апа сыман балаларны нәни кулларыннан тоттырып язарга,санаргаөйрәтәсем килде.Алар белән бергә уйныйсым,йөгерәсем,сикерәсем килде.Һәм мин кечкенәдән уйланган хыялымны тормышка ашырдым.Мин нәни балаларны бик яраттым,хәзер дә яратам.

Әйе, мин бәхетле. Авыр, җаваплы булуына карамастан, бу һөнәрне сайлавыма һич үкенмимен. Гомеремне бушка уздырмавым өчен сөенеп туя алмыйм. Үзең яраткан эштә узган гомер – бәхет бит ул!

Миңа 34 ел дәвамында башлангыч сыйныф укучыларына аң- белем бирергә туры килде. Балаларны татар телендәбер – берсен аңларга, бер- берсе белән аралашырга өйрәтү, шуның белән бергә туган телгә, үзләре яшәгән җиргә, төбәккә мәхәббәт уяту, туган җирнең табигатен өйрәнү, анда яшәгән шәхесләрнең иҗаты белән кызыксыну, аларга карата ихтирам тәрбияләүне төп максатым итеп куйдым. Мин дәресләремдә балаларны санарга,алырга,кушарга өйрәтәм. Мин укучыларыма чын дус, сердәш, киңәшче булырга тырышам. Алар дәрестә куркып утырмасыннар, уйлансыннар, сораулар бирсеннәр, кызыксынсыннар, һәм аларның иҗади сәләтләре калкып чыксын өчен зур тырышлык салам.

Һәр бала үзе кечкенә дөнья икәнен бик яхшы аңлаган Сәйдел апа. Аларның холык-фигыльләре төрле булган кебек, уку материалын үзләштерү дәрәҗәсе дә төрле. Моны һәрвакыт игътибар үзәгендә тоткан ул. Шуңа күрә укытуның төрле алымнарын кулланган: кызыклы биремнәр, иҗади өй эшләре бирә иде.

Укытучы һөнәре бер урында таптануга, билгеле бер калып буенча эшләүгә корылмаган. Ул һәрвакыт эзләнүдә, яңа ачышлар ясарга омтылуда. Укытуны камилләштерүнең чиге юк, фәкать эзләнергә, яңалыкка омтылырга, билгеләнгән максатка кыю барырга гына кирәк. Йомгаклапшуныәйтәсем килә: әгәр дә укытучы дәреснеукучыкызыксынырлыкитеп оештырса, ул, һичшиксез,эшендә уңышка ирешәчәк. Укытучы – баланың остазы да, киңәш бирүчесе дә, өлкән дусты да... Тормыштагы авыр вакыйгалардан яклаучысы да, җил – яңгырдан саклаучысы да.

Укытучы... Сәйдел апа.Ул укытып кына калмады, фикерләргә дә өйрәтте, уйларга юнәлеш тә бирде... Үрнәк алырлык һәм гыйбрәт булырлык хәлләр турында сөйләде. Минемчә, бу вазыйфаларны балаларны яраткан һәрбер укытучы башкара.

Көндәлекне ачып, үткәннәрне барлап утырам. Еллар үткән саен үткән гомернең, аралашкан кешеләрнең кадере арта бара. Тормышта хыялга илтә торган юлда җитәкләп баручыларга күңелдә туган рәхмәт, хөрмәт хисләре тагын да арта.

РАЗДЕЛ II

Тексты выступлений и мастер-классов педагогов - участников II Республиканского конкурса ораторского мастерства «SpeakingContest»

Иностанные языки

МурзалиеваТамараАхнаповна
МБОУ «СОШ №33 с углубленным изучением английского языка»

г.Нижнекамск

Методы и приемы формирования коммуникативной компетенции на уроках английского языка

Основной целью обучения иностранному языку является формирование коммуникативной компетенции. Коммуникативное обучение иностранным языкам представляет собой преподавание, организованное на основе заданий коммуникативного характера. Это значит, что обучение должно быть организовано так, чтобы по своим основным качествам оно должно быть подобно процессу общения. Участие в общении предполагает овладение устной речью на иностранном языке т.е. формирование навыка говорения. При следовании принципу коммуникативной направленности вся система работы учителя подчинена созданию у ученика мотивации в говорении. Словом, в основе обучения устной речи должно быть общение, необходимость в общении, возможность общения, практика общения.

На уроках иностранного языка обучению обобщению способствуют методические приемы, которые имеют педагогический эффект в условиях:

- если учитель умеет чётко формулировать задания; умело использовать средства обучения;

- если учитель умеет создать благоприятные условия для речевой деятельности: когда учащимся хочется слушать иноязычную речь и им интересно, когда им хочется говорить и они не боятся сделать ошибку, когда учащиеся имеют возможность высказывать свои мысли, когда учащихся воодушевляют на высказывание, вселяют в них уверенность в том, что они могут справиться с заданием;

- если учитель верит в свои возможности научить учащихся пониманию иноязычной речи и умению вести несложную беседу и вселяет эту веру в своих учащихся.

Важным моментом является создание такой речевой ситуации, которая стимулировала бы у школьников интерес к заданию и желание выполнить его.На своих уроках, я ориентируюсь не только на усвоение определенной суммы знаний, а учу адаптироваться к ситуации, развивать критическое мышление, уметь высказать свою точку зрения, свое мнение на решение волнующей моих школьников проблемы: экологической проблемы, проблемы отцов и детей, взаимоотношений в семье, проблемы молодежи, образования. Следовательно, становится актуальной проблема мотивации высказывания. В этой связи возникает необходимость её обеспечения путем постановок перед учащимися таких заданий, которые вызвали бы у них стремление согласиться с предлагаемой точкой зрения или опровергнуть её, выразить свое мнение, а не просто «отмолчаться» или односложно ответить на вопрос учителя.

Таким образом, для достижения высокой эффективности урока и обеспечения мотивации учеников я тщательно продумываю приемы, стимулирующие учащихся к общению. Для достижения мотивации высказывания я использую различные приемы получения кратких и развернутых высказываний:

- гипотетическиевопросы: If man had no weapons would war be possible?, Is life what you make of it? - побуждаютучащихсяделатьпредположения;

- личностно – ориентированныевопросы: What do you suggest he should…?, What would you do if you were…?, Would it be better to…? - побуждаютучащихсявыражатьсвоемнениеилипроявлятьсобственнуюреакцию;

- общиевопросы: Is this good or evil? Why? - помогают учащимся соотносить обсуждаемую проблему с более широким понятием или явлением;

- провокационные утверждения обеспечивают полное вовлечение учащихся в обсуждение темы. Они побуждают их высказать свою точку зрения по тому или иному вопросу, аргументировать её, не соглашаться с «провокацией» и имеют большое значение для развития речи учащихся на уроках английского языка. Они способствуют развитию мышления, умению излагать и доказывать собственную точку зрения, грамотно вести

дискуссию. На таких уроках я ставлю задачу научить ребят общаться. А что такое общение? Это не только умение правильно говорить и грамотно построить свою речь, но и умение слушать и слышать, переживать и сопереживать. Проблемные задания могут быть самыми разными, например:

An ideal family – fact or fiction?

Modern novelists write mostly for money

Young people turn to crime because they are bored.

The story of Romeo and Juliet is still popular with young people.

It is absolutely impossible to make everyone equal.

We can really learn to be happy.

Happiness in marriage is a matter of chance etc.

А вот пример организации дискуссии на основе изучения темы ‘Friendship’

1.Say how you choose your friends. What things influence you in your choice?Give your reasons.

• Physical education;
• Money;
• Fashion;
• Intelligence;
• Personality;
• Education.

2.Which qualities of character, in your opinion, are the most valuableand admirable in your friends? Which of them would you like to develop inyourself.

3.Do you think it’s easy to make new friends? Why?/ Why not?

4.Have you made any new friends on the Internet?

5.Do you agree that "A friend in need is a friend indeed?"

6.Is there any difference between girls' friendship and boys' one?

7.When a girl has got a boyfriend, does that often affect her otherfriendships?

8. Say if it's possible to "grow out of your old friend and if it's reallyboring to keep the same friends for ever?

9. What makes friends different from family?

Часто учащимся нечего сказать по теме или проблеме или не хватает языковых или речевых средств. Для решения данной проблемы необходимо создавать достаточный уровень опор содержательного, языкового и речевого плана. Следующие рекомендации могут оказать практическую помощь:

- уроки развития навыков говорения должны опираться на сформированные лексические и грамматические навыки в рамках изучаемой темы;

- помимо ЛЕ и грамматических структур ученикам необходимо знать и уметь использовать различные формы связи речи, её логического выстраивания с помощью речевых клише, союзов, вводных структур, реплик реагирования и др. Грамотный подбор текстов для чтения и аудирования может обеспечить не только восполнение определённых пробелов информационного плана, но и необходимый набор языковых и речевых средств по обсуждаемой проблеме. Развитие навыков говорения на основе текста называется в отечественной методике методом обучения устной речи «сверху вниз». Речь идет о формировании монологических умений на основе различных этапов работы с текстом. Данный путь имеет целый ряд преимуществ.

При работе с любым текстом (печатным/ звуковым/ видео) можно выделить три основные этапа работы: дотекстовый, текстовый и послетекстовый.

Очевидно, что послетекстовый этап будет присутствовать лишь в том случае, когда текст используется не столько как средство формирования умений читать, сколько для развития продуктивных умений в устной или письменной речи, а проще говоря — умений говорить и писать на иностранном языке. Рассмотрим подробнее цели и задачи каждого из этапов, а также и те упражнения и задания, которые могут предлагаться для решения этих задач.

I. *Дотекстовый этап*

Цели:

- определить (сформулировать) речевую задачу для первого прочтения;
- создать необходимый уровень мотивации у учащихся;
- по возможности сократить уровень языковых и речевых трудностей.

Упражнения и задания

1.Работа с заголовком.

По заголовку можно попросить учащихся определить:

- проблематику текста,
- перечень поднимаемых в нём проблем,
- ключевые слова и выражения и т.д.

2.Использование ассоциаций, связанных с именем автора.

- К какому жанру можно предположительно отнести этот текст?
- Кто, по-вашему, будет главным героем, его профессия, национальность и т.д.
- Где и в какое время может происходить действие?

3.Формулирование предположений о тематике текста на основе имеющихся иллюстраций.

4.Ознакомление с новой лексикой и определение тематики/ проблематики текста на основе языковой догадки.

Например: предъявляются новые слова. Задача — определить основную идею текста.

5.Просмотреть текст (первый абзац) и определить, о чём этот текст.

6.Прочесть вопросы (утверждения) по тексту и определить его тематику и проблематику.

7.Попытаться ответить на предложенные вопросы до чтения текста.

П. *Текстовый этап*

Цели:

- проконтролировать степень сформированности различных языковых навыков и речевых умений;
- продолжить формирование соответствующих навыков и умений.

Упражнения и задания

I. Найди/выбери/прочти/соедини/вставь:

- ответы на предложенные вопросы;
- подтверждение правильности/ ложности утверждений;
- подходящий заголовок к каждому из абзацев;
- подходящее по смыслу предложение, пропущенное в тексте;
- предложения со следующими словами/грамматическими явлениями/идиоматическими выражениями;
- глаголы, прилагательные эпитеты, используемые автором при описании;
- описание внешности, места, события, отношения кого-то к чему-то и т. д.

Уже на дотекстовом этапе учащиеся составляют мини-монологи, предвосхищая содержание текста, комментируя его заголовок и т.д. Задания после прочтения текста предполагают более продолжительные высказывания. Здесь же происходит установление логико-смысловых связей, анализ использованных средств выразительности, речевых приемов, способов аргументации. Вспомним лишь некоторые из заданий:

- ответить на вопросы на понимание содержания и смысла прочитанного текста.
- согласиться с утверждениями или опровергнуть их.
- выбрать глаголы/ прилагательные/ идиоматические выражения с помощью которых автор описывает/ выражает свое отношение к людям, событиям, природе.
- доказать, что...;
- выбрать основную идею текста;
- охарактеризовать её;

- кратко изложить содержание текста, составить аннотацию к тексту, дать рецензию на текст;

При работе в старших классах соответствующее место должно быть отведено творческим упражнениям, развивающим мыслительную и творческую активность учащихся.Предлагаю некоторые виды из таких упражнений, которые можно использовать при работе над текстом и устными темами:

1. Составление плана пересказа текста и рассказ по плану. Это упражнение можно использовать при работе над фабульными текстами. При составлении планов учитель даёт 10-15 минут на подготовку. Три-четыре ученика зачитывают свои планы, которые затем обсуждаются классом, и выбирается лучший вариант.

2. Текст делится на несколько логически законченных частей. Каждую часть учитель записывает или печатает на отдельном листе бумаги и раздает учащимся. Первым отвечает ученик, который приготовил начало текста. Во время рассказа учащиеся должны догадаться, кому следует продолжить рассказ своего товарища. По окончании рассказа учитель может предложить любому ученику пересказать, то, что он услышал.

3. Воспроизведите одну из сцен, но не точно по рассказу, а как вы её себе представляете (драматизация с некоторой личной оценкой).

4. Расскажите о том, что могло произойти до описанных событий, как прошли детские годы героини (героя), каким могло быть её (его) окружение.

5. Продолжите рассказ. Каким вы представляете себе будущее героя (героини).

6.Учитель начинает рассказ, предлагая учащимся закончить его, придумать вариант концовки.

7. Продумайте и драматизируйте возможную концовку текста или те факты, которые могли предшествовать событиям, изложенным в тексте.

8. Передайте основную идею произведения. После опроса учитель просит двух-трёх наиболее сильных учащихся высказать своё мнение по поводу того, какие из выступлений они считают лучшими и почему.

9. Проведите суд над литературными героями.

10. Рассказ по аналогии с прочитанным.

11.Составьте рассказ на тему: «Что было бы, если бы...»

12. Ответ на проблемные вопросы учителя в связи с текстом.

При ответе на вопросы учащиеся должны не только использовать материал текста, но и высказать своё отношение к событиям и фактам. Любой из проблемных вопросов может служить материалом для дискуссии. Для успешного проведения дискуссии надо выбрать такую тему, которая близка учащимся и интересует их. Можно провести дискуссию о фильме или пьесе, которую вместе смотрели или понравившейся книге. Работу над картиной, рисунком, репродукцией можно расширить. Учащиеся могут не только описать то, что они видят, но и рассказать, например, нравится им картина или нет, как они относятся к изображённым персонажам, какие событии предшествовали данному моменту, как по их мнению, будут развиваться события далее. Можно предложить школьникам высказаться от имени героев, изображённых художником.

Обсуждение реальных жизненных ситуаций привлекает учащихся, вызывает живой интерес и желание поделиться своими идеями.

Литература:

Солововa Е.Н. Апальков В.Г. Развитие и контроль коммуникативных умений: традиции и перспективы.-М.: Педагогический университет, 2010.

Калимуллина Лейсан Ильясовна,
учитель английского языка,
МБОУ «Лицей №14», г. Нижнекамск

ИКТ-технологии и опорные сигналы, как средства обучения устной речи

Современный урок иностранного языка требует от учителя применения современных техник и методик, учитывая особенности и интересы сегодняшнего учащегося. Именно поэтому информационные технологии призваны осовременить уроки данного цикла и привлечь внимание своей нетрадиционностью и разнообразием.

Использование информационно-компьютерных технологий на уроках английского языка обуславливается также спецификой мышления детей в младшей школе, вопросами адаптации в средней ступени и требованиями нестандартного подхода в старшей ступени.

В своей педагогической деятельности я пришла к выводу, что в современных условиях, учитывая большую и серьезную увлеченность учащихся информационными технологиями, я могу использовать эту возможность в качестве мощного инструмента развития навыков устной речи на уроках английского языка. Так как использование новых информационных технологий позволяет разнообразить формы работы и сделать урок интересным и запоминающимся для учащихся.

На сегодняшний день мною активно применяются на уроках английского языка следующие материалы с использованием ИКТ:

- презентации в Power Point для введения и отработки лексического и грамматического материала.Как правило, такие презентации содержат множество картинок для того, чтобы сделать более наглядным изучаемый лексический материал, а также позволяют излагать материал более доходчиво, за меньшее время, с большим пониманием со стороны учеников и привлекать пассивных слушателей.

В данных презентациях представлены разнообразные виды речевых упражнений для отработки изученной лексики: составь слово из букв, вставь буквы в слова, вставь слово в предложение, опиши картинку, заполни таблицу, составь рассказ по плану и другие.

Эти задания, представленные с помощью компьютерных технологий, обеспечивают моментальную обратную связь, позволяют экономить время для речевой практики, а также более продуктивно организовывать индивидуальную, групповую и фронтальную работу с классом.

Использование презентаций улучшает навыки устной речи учеников. Дав своим ученикам задание подготовить устное высказывание (презентацию) на какую- либо тему, я добиваюсь следующих результатов: ученик получает отличную возможность практики самостоятельной речи; остальные ученики получают хороший урок аудирования; такое задание повысит самооценку у учащегося, а также расширит его кругозор; задание будет полезно для тренировки умения представлять информацию перед публикой для тех, чья будущая профессия будет непосредственно связана с разного рода презентациями; это задание является великолепным генератором для спонтанной дискуссии.

В своей работе использую методику обучения устной английской речи с использованием опор (опорных сигналов или конспектов). Практика применения этой методики развития речевых навыков с помощью опор очень эффективна. Но сразу хочу отметить, что высокой эффективности от применения опорных конспектов на начальной фазе обучения нет, поскольку учащимся потребуется какое-то время на то, чтобы научиться ими правильно пользоваться.

В ходе работы можно заметить, что опоры развивают у учащихся самостоятельность высказывания, так как говорение на иностранном языке, а именно в монологической форме, представляет большую трудность для детей в этом возрасте. Учащимся очень нравится работать с опорными конспектами, так как они открывают большие возможности в развитии речи говорящего. Опоры можно составлять как с помощью слов, так и с помощью различных изображений действительности, их можно использовать в рамках одного конспекта, обособленного друг от друга, и во взаимодействии, дополняя друг друга.

При составлении опорных конспектов нужно обратить внимание на основные моменты текста, ключевые слова и словосочетания, цифры и даты, имеющие важное

значение; простые рисунки, условные обозначения помогают в этом. Затем их расположить в нужной последовательности. Это позволяет учащимся произносить монологическую речь плавно, без каких-либо записей, делая речь свободной. Частая практика устной речи способствует развитию языковых навыков и побуждает к творчеству. Учащимся самим нравится составлять опорные конспекты к данным учителем текстам. Такой метод работы с опорными сигналами позволяет учащимся не просто заучивать и озвучивать текст, не понимая его содержания, а именно мыслить на языке, самим строить высказывания.

Калимуллина Лейсан Ильясовна,
учитель английского языка,
МБОУ «Лицей №14», г. Нижнекамск

Развитие навыков устной речи на уроках английского языка через использование учебно-речевых ситуаций

При обучении устной речи часто используются речевые упражнения, обеспечивающие развитие умения использовать накопленный языковой материал в речевой ситуации. Наряду с разработкой речевых упражнений ситуативного характера представляется необходимым совершенствовать подготовительные упражнения, которым также может быть придан ситуативный характер. Стремление создать на уроке условие, имитирующие естественную среду речевого общения, приводит к расчленению проблем диалогической и монологической речи.

В настоящее время обучению устной речи уделяется достаточно внимания, но все же упор делается на тренировочные упражнения. Внимание учителей направленно главным образом на то, чтобы сделать эти упражнения разнообразными, живыми, чтобы обеспечить хороший темп ведения уроков, вовлечь в работу максимальное число учащихся. Одно из важных мест на уроке занимают игры, пение и т.п. Много внимания уделяется наглядности (картинки, фильмы и т.д.).

Содержание речи, как правило, подсказано учителем в виде наводящего вопроса, картинки, которую описывают… Ученикам, как правило, не приходится решать самим, о чем следует сказать в том или ином случае. И это делает учащихся, имеющих солидный запас языкового материала, совершенно беспомощными вне урока и именно поэтому опытные учителя обращаются к ситуативным приемам обучения речи.

В процессе решения задач, связанных с формированием навыков и развитием речевых умений, учитель главным образом побуждает учащихся к многократному употреблению новых языковых единиц в речи, в ситуациях, приближающихся к реальному речевому общению, т.е. формирование у учащихся внутренней мотивации к речи на иностранном языке. Соответственно все задачи по организации и стимулированию учебной деятельности учащихся в процессе формирования навыков и развития речевых умений, учащихся можно объединить в особый класс стимулирующе-мотивационных методических задач. В свою очередь, внутри данного класса выделяется два подкласса задач:

- стимулирующе-мотивационные задачи связанные с организацией процесса формирования навыков;
- задачи развития речевых умений в устной и письменной речи.

При формировании речевых навыков стимулирование иностранной речи учащихся осуществляется путем моделирования однотипных учебно-речевых ситуаций и использование условно-речевых упражнений, что позволяет учителю побуждать учащихся к многократному употреблению нового языкового материала и целенаправленно управлять процессом, постепенно усложняя задания и упражнения и повышая степень самостоятельности учащихся в процессе их выполнения путем уменьшения числа характера опор.

Преподаватель является источником информации, выступая попеременно в ролях сценариста, режиссера, актера, лидера учебного коллектива. Преподаватель продуманно

вовлекает каждого в общую деятельность, предварительно распределяет роли на каждую новую игру, делает временным лидером каждого, одним словом, учит общаться.

Разделяют три этапа формирования учебно-речевых действий:

- первый этап работы с разделом начинается с того, что учитель ставит задачу провести в конце работу над темой. Далее обсуждаются ситуации, возникшие на пути решения поставленных задач, подбирают речевые действия, обслуживающие перечисленные ситуации;
- второй этап обучения состоит из автоматизации учебно-речевых действий путем организации ряда ситуаций речевого действия, т. е. микроситуаций, представляющих собой фрагмент конечно-речевой ситуации;
- на третьем этапе происходит возвращение к отобранным ситуациям первого этапа, которые теперь конкретизируются, детализируются, получают разнообразные варианты.

Соотношения между темой и учебно-речевой ситуацией зависит от особенностей действительности, которую данная тема отражает. При выборе ситуации следует учитывать ее роль в жизни ребенка. Тема должна быть близка ему и интересна.

Калимуллина Лейсан Ильясовна,
учитель английского языка,
МБОУ «Лицей №14», г. Нижнекамск

Развитие навыков устной речи при обучении смысловому чтению на уроках английского языка в начальной школе

Следует отметить, что различают 4 вида чтения.

1.Изучающее чтение (полное понимание прочитанного второстепенных фактов, их осмысление и запоминание). Учащийся должен уметь оценить, прокомментировать, пояснить информацию, сделать из прочитанного вывод.

2.Ознакомительное чтение (понимание основного содержания прочитанного).

3.Поисковое чтение (поиск конкретной информации) то есть предполагает овладение умением находить в тексте те элементы информации, которые являются значимыми для выполнения той или иной учебной задачи.

4.Просмотровое чтение (извлечение необходимой информации).

Вашему вниманию предлагается мастер-класс по теме «Дом в Англии» в 4 классе. Речь пойдёт об изучающем чтении. На данном уроке ребята работают над текстом, речь в котором идёт о домах в Англии. Хочу напомнить, что при работе над текстом выделяют дотекстовый, текстовый и послетекстовый этапы. Работа с текстом до чтения предполагает ознакомление с наиболее значимыми понятиями, ключевыми словами, используемыми в тексте, актуализацию предшествующих знаний. Дети читают только первое предложение и предполагают о чём пойдёт речь в тексте. Исходя из прочитанного предложения, ученики делают предположения, о чём пойдёт речь. Здесь используется прием «Ассоциативный куст»: учитель пишет ключевое слово учащиеся один за другим высказывают свои ассоциации, учитель записывает. Использование этого приема позволяет актуализировать знания, мотивировать последующую деятельность, активизировать познавательную деятельность учащихся, настроить их на работу.Работа с текстом во время чтения включает первичное чтение текста и самостоятельное чтение в классе. Здесь развивается умение бегло и осмысленно читать. После этого учитель выявляет совпадения первоначальных предположений учащихся с содержанием прочитанного текста. Учащиеся дают название текста. Затем учитель использует приём реципации то есть медленное «вдумчивое» перечитывание текста с целью выполнении упражнения на множественный выбор. Это приём «выбора правильного ответа из предложенных вариантов». Задача учащихся – выбрать правильное слово из нескольких вариантов исходя из содержания текста. При этом мышление работает в продуктивном режиме и учащиеся ещё раз обращаются к содержанию текста.

Очень полезный приём для развития смыслового чтения: верные/неверные утверждения – содержательный и смысловой выбор ответов или суждений, который осуществляется путём соотнесения предлагаемых высказываний с содержанием прочитанного текста. Этот приём работы основан на сравнении двух объектов, в данном случае текста и схемы. Происходит перекодирование информации – приём работы, заключающиеся в переносе информации из одной формы её представления в другую, например: трансформация вербальной информации (текст) в невербальную (схема).

Послетекстовый этап предполагает творческие задания, опирающиеся на какую-либо сферу читательской деятельности учащихся (эмоции, воображение, осмысление содержания). Хороший приём послетекстового этапа «Читаем и спрашиваем». Цель: сформировать умение самостоятельно работать с текстом, формулировать вопросы, работать в парах. Приём вопросно-ответные упражнения – предполагает запрашивание и предоставление необходимой информации. Ученикам предлагается составить диалог между «хозяином» этого дома и «гостем». Здесь развивается умение взаимодействовать в парах через ситуации реального и игрового общения. Ещё один творческий приём составление синквейна. Учитель предлагает написать синквейн по ключевому слову поработанного текста. Цель: развить умение учащихся выделять ключевые понятия в прочитанном тексте, главные идеи, проявлять творческие способности. Ученики пишут и зачитывают синквейны вслух.

И в заключении предлагается ещё одно творческое задание - рассказать о доме своей мечты. Дети формулируют собственное мнение, развивают умение анализировать и синтезировать информацию. Таким образом, использование текста в самых различных ситуациях, формах, включение его в другую, более масштабную деятельность, а именно в устную речь является залогом успеха говорить на английском языке. На данном уроке мы увидели, как дети учились сначала извлекать необходимую информацию из текста, а затем представлять ее в понятном виде. Ученики продемонстрировали умение выражать с достаточной полнотой и точностью свои мысли в соответствии с задачами и условиями межкультурной коммуникации. Дети эффективно использовали информацию из текста в новых ситуациях - в ситуации монологической и диалогической речи. Таким образом, у учеников формируется интерес к чтению путем внедрения нестандартных форм и методов работы с текстом, повышается уровень самостоятельности учащихся в чтении по мере их продвижения вперед, развивается творческое мышление и умение осуществлять самоконтроль при работе над смысловым чтением.

Булатова Лилия Шайхразыевна,
учитель английского языка
Закирова Гульназ Рустамовна,
учитель английского языка
МАОУ СОШ №5, г. Бавлы

Создание искусственной языковой среды для развития навыков устной речи на уроках английского языка

Наличие языковой среды и естественная потребность говорить — два обязательных условия, без которых невозможно научиться говорить на иностранном языке.

Так как мы живем не в стране изучаемого языка, нужно **создавать искусственную среду**, другими словами, делать все возможное, чтобы ребенок слышал **как можно больше иностранной речи в любом формате**. Что можно делать?

- Слушать аудио записи – песенки, сказки.
- Самим петь и рассказывать стишки.
- Читать книги вслух.
- Играть в игры.
- Смотреть видео.

- Разговаривать с ребенком (от простого комментирования всего подряд до диалогов).

Все это нужно делать как можно больше, и по возможности везде и всюду. Таким образом, вы будете «наполнять чашу» языкового знания ребенка. Чем больше ребенок будет слышать иностранную речь, тем быстрее чаша будет наполняться.

Поэтому сегодня у нас для вас есть несколько способов поставить разговорную речь учащихся. Самый интересный для него метод — это, конечно же, игра. В игровой форме дети способны запоминать в несколько раз больше информации, чем при обычном чтении или рассказе.

- ***Рассказы-пересказы.***
  Суть в том, что взрослый тихо рассказывает малышу небольшую историю. Затем ребенок пересказывает ее другому человеку и так по цепочке. Как и следует ожидать, к концу история станет совершенно другой. И когда взрослый рассказывает оригинал, каждый понимает, что за испорченный телефон у них получился.
- ***С каждого по «нитке».***
  Придумывайте вместе истории. Путь каждый добавляет по предложению к словам предыдущего человека. Так в веселой форме малыш перестанет бояться говорить и будет использовать свои запасы слов. Упрощенным вариантом этой игры является просто перечисление слов по порядку, количество которых растет с каждым новым ходом.
- ***Говорящие рисунки.***
  Рисовать любят практически все. Так давайте это делать. Например, пусть малыш нарисует еду, которую он любит, или членов его семьи, или историю, как он съездил к бабушке летом — что угодно.Это делает каждый. Затем, если это группа малышей, они делятся по парам и рассказывают друг дружке, о чем нарисовали. А после, чтобы закрепить все еще разок, они должны рассказать, что узнали о своем друге. То есть малыши попрактикуются и в собственном рассказе, и в пересказе других историй.
- ***Поставьте сказку.***
  Маленькие детки любят имитировать и притворяться. Так пусть они сыграют какую-нибудь сказку. Дайте им слова и роли — пусть практикуются.
- ***«Картошка»***
  Берите в руки мяч и бросайте друг другу с предложениями на английском. Можете видоизменить игру с историей и на каждый бросок мяча добавлять свое предложение.
- ***+1.***
  Придумывайте по очереди предложения. Например:
  House…
  My house…
  My house is big…
  My house is big and warm…

И так пока не иссякнет фантазия. Азарт заставляет вспоминать даже самые пассивные слова из своего запаса.

- ***Истории по картинкам.***

Разложите перед ребенком несколько картинок. Например, лес, животных, семью и т.д. И попробуйте вместе с ним придумать историю по этим картинкам. Путь ваш малыш придумывает максимальное количество возможных предложений.

- ***Мультики.***
  Посмотрите какой-нибудь мультфильм, и пусть малыш ответит на ваши вопросы, или попробует пересказать его.
- ***Крокодил.***
  Очень известная игра, которую вы можете немного изменить. Только пусть малыш не безмолвно показывает слова, а, наоборот, описывает их. Естественно, не на русском. А вам уже придется отгадывать, что же это за страшное слово такое!

- ***Шарады.***

  На стикере пишется слово (человек, предмет, животное и т.д.), и стикер клеится на лоб. Нужно угадать, что там написано, путем наводящих вопросов.

Зайдуллина Лилия Фаилевна,
учитель английского языка,
МБОУ «Комсомольская СОШ»,
Тукаевский МР

Обучение иноязычной речи средствами драматизации

В условии, когда иностранный язык является средством общения, получения и накопления информации, возникает необходимость овладения устной речи наряду со всеми видами речевой деятельности. Значение обучения устноречевому общению, в котором говорение играет первостепенную роль, трудно переоценить.

На уроке, как правило, учитель старается решить одну главную задачу, где остальные являются второстепенными. На уроках формирования лексических или грамматических навыков, уроков развития видов речевой деятельности, и т.д. речь на таких уроках выступает средством общения. Однако навыки говорения, как и любые другие навыки, не формируются сами собой. Для их становления необходимо использовать специальные упражнения и задания, а значит, должны быть и уроки, направленные главным образом на развитие навыков говорения.

В обучении монологу и диалогу есть много общего, но, тем не менее, следует признать, что для учебного общения диалогическая речь представляет гораздо больше трудностей, чем монологическая.

В монологичной речи приоритетными являются логичность, развернутость, разноплановость высказывания, его эмоциональность. В диалогическом обращении дети учатся пользоваться минимальными языковыми средствами, соответствующими нормам современного литературно-разговорного языка.

Следование принципу коммуникативной направленности предполагает организацию активной речевой деятельности самих учащихся. В ней должны быть элементы творчества.

Для устранения затруднений в практике широко применяются множество приёмов развития навыков устной, разговорной речи, в их числе и драматизация. Данный прием помогает развить у учеников языковую компетенцию, даже если языковая подготовка детей находится не на самом высоком уровне. Участвуя в спектакле, дети слушают, слышат и понимают друг друга. Каждый ученик может развиваться в языке в соответствии со своими способностями. Прием драматизации позволяет овладевать основами всех видов речевой деятельности. Учащиеся проявляют интерес к занятиям английским языком, быстрее формируются речевые навыки и умения. Многие начинают активнее использовать иностранный язык в игровой (внеучебной) деятельности. Благодаря драматизации развивается эмоциональная сфера ребёнка.

Таким образом, процесс обучения иностранному языку средствами драматизации способствует социальному, эмоциональному, интеллектуальному и лингвистическому становлению личности ученика. Использование драматизации мотивирует учителя на то, чтобы максимально считаться с интересами и потребностями учеников.

Токарева Гузель Фаридовна,
учитель английского языка
МАОУ «Гимназия №77»,
г. Набережные Челны

Приемы мотивации учащихся к говорению на уроках английского языка

Знаете ли Вы, что английский язык является официальным в 54 странах? И что говорят на нем более 400 миллионов человек? А слышали ли Вы цитату французского шутника Филиппа Бувара: «Когда путешествуешь, не зная английского, начинаешь понимать, что значит родиться глухонемым и слабоумным»?

А как Вы мотивируете своих детей к изучению английского языка? У каждого учителя, скорее всего, есть свои приемы и способы. Но, как правило, современным детям не нужно объяснять значимость и важность изучения английского языка. Глобализация и понимание статуса английского языка как международного сделали свое дело.

Не секрет, что главной целью каждого, кто целенаправленно учит язык, является свободно заговорить на нем. И желательно не как в известной шутке: «Свободно говорю по-английски, неправильно, но очень свободно».

К сожалению, нужно отметить, что говорение – самый сложный вид речевой деятельности. Чтобы правильно говорить на английском, необходимо знание грамматики, богатый словарный запас и иметь, что сказать. Трудность может возникнуть с любым аспектом.

Учитель, переживающий и «болеющий» своим делом, всегда стремится повысить качество и эффективность своих уроков, чтобы на выходе получить не «молчунов», а «говорящих» детей. Работая с детьми на протяжении десяти лет, я пришла к выводу, что есть три составляющие, которые должны присутствовать на занятиях.

Во-первых,это **доброжелательная и комфортная атмосфера на занятиях.** Как часто Вы улыбаетесь своим ученикам? Не секрет, что улыбка способна улучшить эмоциональное состояние человека. Дети чувствуют себя комфортнее на уроках учителей, которые улыбаются. Поэтому улыбайтесь чаще, улыбка Вам к лицу…

Нужную атмосферу может создать оформление кабинета английского языка. Что у Вас весит на стенах? Наверное, вспомогательные элементы, необходимые для обучения. И это замечательно! Но почему бы нам не найти место для мотивирующих высказываний? Вот мое любимое: *Ifyoufindyourselfsaying “ButIcan’tspeakEnglish…”, tryaddingtheword “yet”* byJaneRevellandSusanNorman (Перевод: *Если Вы замечаете за собой выражение “Но я не говорю по-английски…”, попробуйте добавить слово “…пока что”*).

Доброжелательная обстановка на уроке создается благодаря Вашему терпеливому отношению к детям. Например, сколько времени на ответ Вы даете своим ученикам? Стоит ли ожидать быстрых ответов от учащихся? Реальность такова, что конечно нет. Некоторым необходимо время, чтобы осмыслить Ваш вопрос. Затем еще немного времени, чтобы придумать ответ. И еще немного, чтобы подобрать лексические средства и ответить на него. Поэтому наберитесь терпения и предоставьте детям такие ценные для них минуты.

И еще одно «золотое» правило: Вы не должны говорить на уроке больше, чем Ваши ученики. Да, у нас – у учителей – всегда есть, что сказать, но оставьте свои невысказанные слова – полные мудрости и гениальности – для какого-то другого случая.

Во-вторых, это **парная и групповая форма организации учебной деятельности**. Что бы ни говорилось о ценности индивидуальности и уникальности каждого человека, учебный процесс должен строиться на правильно организованной парной или групповой работе. Говорение при данной форме организации будет более продуктивным, так как учащиеся чувствуют себя увереннее, высказываясь в небольших группах. Это более естественная форма общения для детей, схожая с повседневным взаимоотношением со сверстниками. Кроме того, в маленьких группах время на говорение увеличивается.

В-третьих, это **наличие интересных заданий и упражнений**. Существует множество упражнений на развитие коммуникативных навыков у учащихся. Лучше применять такие упражнения, чтобы обучающий процесс совсем не выглядел таковым.

Вот несколько игровых упражнений, которые можно использовать на уроках:

1) “Yes/No Game”

Ведущий загадывает/вытягивает слово. Класс пытается угадать его, задавая вопросы. Ведущий отвечает на вопросы только Yes/No.

2) “Explain it to me”
Учащийся вытягивает карточку со словом, которая демонстрируется классу. Класс старается объяснить данное слово однокласснику, который не видел слово. Можно играть, разделившись на команды.
3) “Snowball”
Первый участник придумывают предложение к иллюстрации/ситуации, следующий за ним повторяет первое предложение и придумывает свое, и далее по цепочке. Задание можно усложнить, попросив использовать активную лексику в каждом предложении.
4) “Tell me your story”

Несколько учащихся выходят из класса, заходит первый ученик, учитель рассказывает ему историю, затем приглашают второго, первый ученик пересказывает (как он понял) эту историю второму и так по цепочке. В конце сравниваем с первоначальным вариантом.

В заключении хочется выразить надежду, что вышеизложенные идеи найдут отклик у коллег, так как данные приемы и методы работы действительно могут способствовать повышению уровня развития навыков устной речи.

Мухаметова Аида Минахматовна,
учитель английского языкаМБОУ «СОШ №33 с углубленным изучением английского языка»
г. Нижнекамск

Способы мотивации учащихся на уроках английского языка

Меня весьма впечатлило одно недавно прочитанное высказывание: «Задачи современного образования: тренировать понимание, а не запоминание, воспитание спокойного отношения к постоянным переменам, формирование навыков верификации информации, обучение способности учиться и противостоять стрессу, научить сохранять человечность в цифровом мире» В этом высказывании, на мой взгляд, выражена вся суть современного подхода к обучению.

За последние десятилетия коммуникативная компетенция стала приоритетной задачей в обучении иностранному языку. Важно научить учащихся говорить на правильном беглом английском, чтобы свободно общаться с англо-говорящими собеседниками. Но достичь такого уровня коммуникативности непросто. Учитель учит не только фонетическому произношению слов и фраз, грамматике, интонационным особенностям, но так же, как и когда лучше сказать что-то, что говорят в том или другом случае. Настоящее общение – это ещё и мимика, улыбка, ударение, жесты. И здесь не обойтись без правил беседы, без знаний культуры страны, язык которой они изучают. Получая информацию о культуре, у учащихся формируется отношение к этой культуре, а отсюда и мотивация в изучении языка.

Когда дело доходит до говорения, даже самые уверенные в себе ученики берутся за это дело неохотно. Как учитель вы не можете просто «переключить» учеников в режим говорения, но вы всегда можете поощрять всякую попытку высказать свое мнение, использовать маленькие хитрости, здесь вполне будут уместны одобряющее кивание головой и улыбка. Мы должны помочь уменьшить страхи учеников при приобретении навыков устной речи и обеспечить комфортные условия для их развития. Итак, как же стоит действовать? Как же мы можем мотивировать наших учеников действительно полюбить говорить по-английски? Что мы можем сделать, чтобы помочь уменьшить страх и дать им уверенность, что это действительно нужно?

Не прерывайте!

Представьте себе, что вас останавливают после каждого второго слова, указывая на ошибки в произношении, грамматике и так далее. В конце концов, данный разговор будет восприниматься как негативный опыт. Забудьте про ошибки, просто будьте счастливы, что ваши ученики говорят. Да! Посмотрите, как хорошо они говорят! Возможно, что в их речи

множество грамматических ошибок, а мнение их ошибочно, но разве не достаточно лишь того, что они используют английский для выражения собственного отношения?!

Учащиеся, особенно на начальном этапе изучения языка, легко отвлекаются, теряют ход мысли, если учитель постоянно прерывает их. Конечно, вам будет хотеться исправлять ошибки непосредственно во время речи, но продолжайте кивать, улыбаясь, ведь если вы станете перебивать студента, то чуда по преодолению страха публичных выступлений может не произойти, и ученик так и останется блестящим знатоком грамматики английского языка, который не смеет говорить, боясь ошибиться.

Несомненно, все наиболее типичные ошибки должны быть обобщены, разобраны, но уже после говорения, возможно, на этапе рефлексии, либо индивидуально записав ошибки в тетради ученика, не комментируя их перед всем классом.

Покажите учащимся, что вы учитываете их потребности и интересы!

Мы все любим говорить на те темы, которые нам близки, ссылаясь на забавную историю в нашем детстве, в нашей каждодневной жизни и жизни в нашей стране — рассказывая о собственном опыте в том или ином вопросе, мы чувствуем собственную значимость. Почему бы на этапе объяснения темы преподавателю не обратиться к ученикам с вопросом: «А как считаете вы?». Если учитель, которого мы уважаем, интересуется твоим мнением, и оно для него, действительно, важно, это может явиться отличным стимулом начать использовать изучаемый язык.

Обеспечить учеников ключевыми идеями обсуждаемой темы

Одна из вещей, которую я постоянно использую — это план-схема, диаграмма, подстановочная таблица, либо набор ключевых идей или вопросов, которые стоит обсудить при разборе той или иной темы. Это позволяет ученикам увидеть сигнальные моменты, на которые можно опираться в момент речи.

Если визуальные подсказки потерпели неудачу, дайте учащимся языковые конструкции для опоры во время говорения.

Часто для того чтобы потенциал ученика раскрылся, порой стоит лишь предложить им несколько языковых конструкций, объяснив случаи их употребления, которые помогут им связать разрозненные идеи воедино, и в итоге получается отличный ответ по заданной теме. Учитель можете просто написать языковые структуры, такие как In my opinion…, Tomymind…,Personally…, Ithink/ Idon’tthinkso..,…,As far as I know… на доске, чтобы помочь ученикам выразить собственное мнение.

Используйте парную и групповую работу для развития навыков говорения!

В групповой работе происходит раскрепощение участвующих и снятие языкового барьера, позволяет учащимся более свободно чувствовать себя во время говорения. Практическое использование языка в сочетании с творческим моментом групповой работы может позитивно сказаться на мотивации учеников. Благодаря групповой работе представляется возможным максимально добиться грамотной устной речи и проявления творческих способностей. В результате взаимодействия друг с другом, учащиеся учатся слышать партнера, находить правильный вариант решения поставленной задачи, уважать мнение другого человека. Этот метод может объединить людей, которые редко взаимодействуют друг с другом. Изначально задавая некоторый общий признак, он создает основу для эмоционального принятия друг друга в группе.

Дайте ученикам время, чтобы ответить

Реально ли ожидать, что каждый ученик сможет моментально ответить на поставленный вопрос? Конечно, нет. Некоторым учащимся необходимо время, чтобы подумать о поставленном вопросе или обдумать ту или иную ситуацию. Так что, если вы хотите, чтобы они «наконец» заговорили, вам нужно дать им те драгоценные секунды, в которых они так нуждаются. Если это трудно для вас, задайте им вопрос и дайте время для размышления, а тем временем обсудите этот вопрос с другими учениками, которые готовы ответить.

Используйте вспомогательные средства обучения

Использование интересного аудиоматериала, видеороликов, отрывков из любимых видеофильмов и мультфильмов, тематических картинок, карточек с ролевыми заданиями карточки с незаконченными предложениями типа:

I like people who…
I get very angry if…
I find it difficult to…
I'd like to be more and less…
I am not interested in …
Studying is…

поможет организовать благоприятную среду для устного общения. Так же эффективно использовать различные опоры, которые могут быть связаны как с содержанием, так и с формой высказывания. Это может быть структурный скелет, записанный на доске или спроецированный на экране. Хорошо также использовать опорные схемы, рисунки, ситуативные и тематические картинки в качестве опор. Возможны также опоры в виде ключевых слов, словосочетаний или расширенного плана.

Не занимайте урочное время бесполезными рассказами, предоставьте эту возможность учащимся

Часто учитель пытается занять позицию лидера во время процесса говорения, не давая возможности учащимся самим прийти к решению той или иной проблемы. Достаточно лишь дать им возможность и всячески поощрять их активность. Во время урока попробуйте сосредоточить все свои усилия на том, чтобы говорили именно учащиеся. Старайтесь предоставить возможность ученикам самим задать вопросы друг другу. Поощряйте учеников, которые задают вопросы, требующие размышления и развернутого ответа. Учителю же стоит выполнять регулирующую функцию на протяжении всего занятия.

Представьте, что вы не понимаете родную речь

Если ученики пытаются сказать что-либо на родном языке, просто скажите, что вы их не понимаете. Попросите их сказать то, что они хотят, на английском языке. Постарайтесь, чтобы данная ситуация не вызывала стресса у учеников и носила шуточный характер, которая, в конечном счете, будет иметь практический результат.

Снизьте планку сложности поставленного вопроса в зависимости от уровня знаний ученика

Создайте атмосферу вовлеченности каждого в процесс говорения, давая более легкие задания ученикам, которые неохотно высказываются во время урока, с постепенным повышением уровня сложности вопросов. Хороший способ начать обучение говорению, на мой взгляд, - использовать простые запоминающиеся фразы и предложения, которые помогают учащимся запомнить значимые структуры и затем перейти к подстановочным и трансформационным упражнениям, которые являются уже условно-коммуникативными.

Попытайтесь быть немного более сострадательными и терпимыми

Прежде всего, нужно отметить, что говорение – самый сложный вид речевой деятельности, овладение которым сопряжено со многими трудностями. Представьте себя на месте учеников, от которых требуют говорить на языке, который для них чужд. Естественно, вы будете чувствовать себя сначала неуверенно, неловко. Учителю нужно предварительно настроить учеников на нужный лад и создать благоприятную для общения атмосферу.

Не унижайте!

Ученики часто дают короткие или не правильные ответы, потому что, на самом деле, им нечего сказать по данному вопросу или они не достаточно осведомлены по поводу заданной темы. Вместо того, что бы унизить ученика, дав его ответу негативную оценку, помогите своим ученикам, задавая им соответствующие дополнительные вопросы и наталкивая его на верное суждение или ответ.

В заключение стоит сказать, что просто наблюдать и ждать, когда ваши ученики заговорят на английском языке, не достаточно. По моему мнению, фактор доверия является

ключевым моментом, чтобы добиться успеха в обретении навыков устной речи. После того, как ученик будет иметь уверенность, что рано или поздно он начнет говорить по-английски на высоком уровне и учитель его, несомненно, поддержит в этом, его успехи в этом нелегком деле будут значительны. Обязанность же учителя — не только учить, но и мотивировать учащихся на выражение собственных мыслей на изучаемом языке.

Стрижакова Н.В.,
преподаватель иностранного языка,
ГАПОУ «Колледж нефтехимии и
нефтепереработки имени Н.В. Лемаева

Внеклассное мероприятие, как эффективный способ повышения речевых умений и навыков студентов

Обучение иностранному языку является одним из основных элементов системы профессиональной подготовки специалистов на всех уровнях в Российской Федерации, в том числе в учебных заведениях среднего профессионального образования.

Обучение иностранному языку в нашем колледже направлено на то, чтобы поддержать именно профессиональную подготовку студентов, помочь им в осознании важности выбранной профессии, раскрыть новые возможности применения своих знаний по английскому языку в профессиональных целях. Эффективное изучение иностранного языка требует ориентации на важность изучаемого учебного материала, перспективу его использования на практике и в профессиональной деятельности. Студенты должны осознать, для чего им нужен иностранный язык.

Одна из главных целей, поставленных к внеклассному мероприятию – совершенствование таких видов речевой деятельности как аудирование, говорение, письмо. Общение с носителями языка приобщает и готовит учащихся к межкультурной коммуникации, как одного из элементов культурообразующей технологии. Внеклассное мероприятие построено на основе реальных данных, учитывается профессиональная направленность студентов. Во время проведения мероприятия «Система образования в современной Индии и России» учащиеся получили возможность узнать о реалиях жизни, обучении, образовании Индии непосредственно от гражданина этой страны.

Проведению данного мероприятия предшествовала большая подготовительная работа:
- подбор информации на английском языке о системе образования в России и обучении в ГАПОУ КНН,
- подготовка студентами вопросов, которые они задавали профессорам,
- поиск занимательной информации и интересных фактов,
- работа над произношением и интонацией английского языка.

Присутствие гостя из Индии – профессора, заведующего кафедрой высшей математики Бордванского университета (Индия) и старшего научного сотрудника, доктора технических наук ФГБОУ ВО «КНИТУ», Тазюкова Фарука Хоснутдиновича очень заинтересовало студентов.

Такие внеклассные мероприятия позволяют интенсифицировать учебный процесс и, тем самым, обеспечить овладение студентами профессионально-коммуникативной компетенцией, а также способностями самостоятельно организовывать свою учебную деятельность, активно и творчески участвовать в обсуждении и анализе изучаемого материала и активно применять полученные знания и умения на практике. Все это помогает им в дальнейшей учебе, повышает познавательный интерес и формирует устойчивую положительную мотивацию к предмету “Иностранный язык”.

"The educational system of modern India and Russia"

Место проведения: конференцзал

Группы, участвующие в мероприятии: студенты 1-4 курсов всех специальностей

Цель мероприятия:

-познакомить учащихся с системой образования в Индии и иностранного гостя с системой образования в России;

Задачи мероприятия:

-формировать профессиональную компетенцию, умение и культуру профессионального общения;

-развивать аудитивные умения и навыки, монологическую и диалогическую речь студентов;

-укрепить интерес студентов к изучению английского языка;

-расширить кругозор учащихся и воспитать уважительное отношение к культуре другой страны.

Использование современных средств обучения: компьютер, проектор.

Гости мероприятия: профессор из Индии Бордванского университета Д. Лайек (G.C. Layek - Head Department of Mathematics, the University of Burdwan, India);

старший научный сотрудник, доктор технических наук ФГБОУ ВО «КНИТУ», Тазюков Фарук Хоснутдинович.

Ход мероприятия

(фрагмент открытия мероприятия и начала диалога между участниками встречи)

Teacher 1: Good afternoon, dear students and teachers!

Teacher 2: Welcome to our conference. Today we have guests from Indian and Kazan universities. They are professors of Bordwan university and Kazan national research technological university.

Teacher 1: The theme of this conference is “The educational system of modern India and Russia”

Teacher 2: We are going to have discussion about the system of education of India. Please, put your questions to Mr. G c. Layek and Faruk Hosnutdinivich.

Директор колледжа: Добрый день, уважаемые студенты, преподаватели нашего колледжа! Добрый день, господин Лайек и Фарук Хоснутдинович!

Нам представлена уникальная возможность познакомиться с профессором Бордванского университета Индии, господином Г к. Лайеком, который познакомит нас с системой профессионального образования Индии и расскажет о культуре своей страны.

Pr. G c. Layek: Hello, dear friends! Nice to meet you! Let me introduce myself: my name is Gorachand Layek. I am a professor and work at the department of Mathematics. Areas of my research interest are fluid mechanics, heat transfer, stability analysis of dynamical systems, fluid mechanics of non-Newtonian fluid flows and heat transfer.

Student 1: Can you tell us about your university!

Pr. G c. Layek: The University of Burdwan (also Burdwan University or B.U.) is a public university located in Bardhaman, West Bengal, India. It was established by the West Bengal government as a teaching and affiliating university on 15 June 1960 with six graduate departments and thirty undergraduate colleges spread over five districts that come under the jurisdiction of the university. The jurisdiction covers the districts of Burdwan, Birbhum, Bankura, Purulia and Hooghly (except Srirampur). The main campus of the university is of 398 acres (approx).

Student 2: We want to tell you about our college. History of our college goes back to 1966 and nowadays our college is one of the leading educational establishments of secondary vocational educational establishments of secondary vocational education in Nizhnekamsk and Tatarstan……

Student 3: It is interesting to know how many graduate programmes the university offers.

Pr. G c. Layek: The university offers 30 graduate programmes.

Student 4: How many colleges are there at this university?

Pr. G c. Layek: There are 139 affiliated colleges (including degree colleges, B.Ed. colleges and private professional institutes).

Student 5: Is India a federation? Can you tell us about it!

Pr. G c. Layek: India is a federation composed of 28 states and 7 union territories. All states, as well as the union territories of Pondicherry and the National Capital Territory of Delhi, have elected legislatures and governments……

Список используемой литературы:

1. Ф.М.Рожкова «Профессиональная направленность урока иностранного языка в среднем профессионально-техническом училище», ИЯ, №3, 1989г.
2. Кравцова Л.И. «Английский язык для ССУЗов», 2011г.
3. Бонами Д. «Английский язык для будущих инженеров», Астрель, Москва, 2005г.
4. Матухин Д.Л. Использование активных методов в обучении устному иноязычному общению // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2012. – №4. – С. 104-109.
5. Кучерявая Т.Л. Проблемы профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей // Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. заоч. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). – СПб., 2012. – С. 336-337.

Интернет – ресурсы:

http://www.nknhk.ru/

https://www.unipage.net/ru/study_in_india

Ханнанова Гузель Закиевна,
учитель английского языка,
МБОУ «Сармановская СОШ»

Интерактивные тетради как элемент творческой деятельности на уроках английского языка и подготовки к устной части ЕГЭ

Данный мастер-класс нацелен на аудиторию учеников 9-11 классов, учителей английского языка.

Цель мастер-класса продемонстрировать опыт применения интерактивных тетрадей для вовлечения учеников в творческий процесс обучения языку. Задачи: создать общее представление о понятии «интерактивная тетрадь», выполнить упрощенный вариант интерактивной тетради с участниками.

Врезультате участники получают информацию об использовании технологии развития креативного мышления на уроках английского языка, в частности методики создания интерактивной тетради;возможность приобрести опыт создания интерактивных тетрадей для подготовки к устной части ЕГЭ.

Сценарий мастер-класса

Немного о себе: я работаю учителем английского языка с 2009 года. За это время у меня родились две дочери (Фото 1). Старшая уже в этом году пойдет в первый класс. Но мне бы хотелось обратиться к фотографии из прошлого (Фото 2). В 1940 году моя бабушка закончила 7 классов. Позвольте задать вам вопрос: для чего она ходила в школу, что могла дать ей школа в то время? (Ответы участников). Да, конечно вы правы. Она ходила туда, чтобы получить информацию, потому что именно там ее можно было получить. Информация содержалась в книгах, она была в голове учителя, и бабушка ходила туда, чтобы получить эту информацию, потому что именно таким способом люди учились.

«Перемотаем пленку» на одно поколение вперед: на фото (Фото 3) моя мама. И опять, ей нужно было прийти в школу, чтобы получить информацию от учителя, загрузить ее в единственный доступный ей вид переносной памяти, то есть в его собственную головуи взять ее с собой, потому что именно так информация доносилась от учителя к ученику, а затем использовалась в жизни.

За время прошедшее между моими школьными годами и временем, когда я сама начала преподавать был изобретен интернет. Интернетом стали активно пользоваться в качестве инструмента обучения. Где теперь можно получить информацию, где вы можете ее найти, где она находится? (Ответы аудитории). Верно, под рукой, в наших телефонах. Так что же делать, когда информация окружает вас повсюду? Зачем дети должны приходить в школу, если им уже не обязательно ходить сюда, чтобы получить информацию? (Ответы аудитории).

Технология креативного мышления предполагает, что ученики во время урока не просто получают информацию, а ищут ее сами, используют в соответствии со своими целями и создают что-то, какой-то творческий продукт. Это может быть научно-исследовательская работа, проект. Я бы хотела показать методику создания интерактивных тетрадей.

Практическая часть: выполнение упрощенного варианта интерактивной тетради.

Вывод: главная мысль в том, что если мы будем продолжать рассматривать образование с точки зрения хождения в школу за информацией, а не с точки зрения обучения на собственном опыте, дающего ученикам свободу творчества, мы не достигнем цели.

Script.

Good morning, my name is Guzel Zakievna Khannanova, I've been teaching English for 9 years. During these years I gave birth to my daughters (photo 1), the eldest one will go to school this autumn. But I want you to look at the photo from the past. In 1940 my grandmother , she is in the middle (photo 2), graduated from the 7 th grade.I am interested in your opinion. Why did she go there? What did the school give her? (answers). Certainly, she went to school to get information because that's where information lived. It was in the books; it was inside the teacher's head; and she needed to go there to get the information, because that's how you learned.

Fast-forward a generation: this is my mother (photo3). And she again had to travel to the school to get the information from the teacher, stored it in the only portable memory she has, which is inside her own head, and take it with him, because that is how information was being transported from teacher to student and then used in the world.

In the time that passes between when I was a kid in high school and when I started teaching, we really see the advent of the Internet. Where can you get information now? Where can you find it? Where is it? (answers). Right, it is in the Internet, in your gadgets, in you hand. What do we do when the information is all around you. Why do you have kids come to school if they no longer have to come there to get the information? (answers).

The technology of creative mind suggests that pupils don't get the information, they look for it, use it according to their preferences, create something new. I want to show you the process of creating interactive books.

Practice.

Conclusion. The main point is that, if we continue to look at education as if it's about coming to school to get information and not about experimental learning, we are missing the mark.

Юганова Валентина Юрьевна,
учитель немецкого языка,
МБОУ «Лицей №14», г. Нижнекамск

Развитие навыков устной речи на уроках немецкого языка в начальных классах

Основной целью обучения учащихся немецкому языку является развитие у них способности к общению на изучаемом языке, формирование основ коммуникативной компетенции, т. е. формирование у учащихся минимального уровня владения иностранным языком, позволяющим им осуществлять иноязычное общение на элементарном уровне «с учетом реальных потребностей и интересов в общении и познании детей младшего школьного возраста».

Начальный этап обучения представляет наиболее благоприятные возможности для формирования у школьников коммуникативно-познавательных потребностей и интересов, обеспечивающих положительную мотивацию учения. Одним из способов завладеть вниманием школьников являются нестандартные формы проведения уроков - они «привлекают внимание учащихся, повышают их интерес к предмету и способствуют лучшему усвоению материала». К нестандартным формам проведения уроков я отношу уроки-практикумы, тематические уроки, дидактические игры, игровые ситуации, индивидуальные задания, работу в паре, защиту несложных проектов и, конечно, работу в

группах. При этом у школьников заметно развивается память, языковые, познавательные и коммуникативные способности, их речь становится богаче и выразительнее.

Одним из эффективных приёмов обучения немецкому языку я считаю игру. Она способствуют созданию на уроке обстановки естественного речевого общения, снимает напряжение, непроизвольно побуждает обучаемых к активному участию в учебном процессе, стимулирует и интенсифицирует его, вызывает интерес к изучению языка, а значит способствует более быстрому и лёгкому запоминанию речевых образцов, слов и грамматических конструкций. Через игровые ситуации даже самое скучное занятие приобретает увлекательную форму.

В конце изучения темы «Семья» во 2 классе предлагаю ученикам подготовить и защитить проект «Моя семья». Дети готовят фотоальбомы, плакаты, которые демонстрируют во время рассказа о своей семье. Наиболее удачные проекты у учащихся 3 класса по теме «Дом, в котором я живу». Ученики 4 класса активно включаются в подготовку и защиту проекта по теме «Моя школа». Подготовка и защита проекта способствует развитию навыка в монологической и диалогоческой речи, в аудировании, в умении постановки вопроса.

Для ребенка игра – это интересное взаимодействие с учителем, друг с другом. Игра ставит ученика перед необходимостью мыслить. Дети с удовольствием включаются в игру

Обучающая игра доступна даже для самых слабых учащихся, так как в этой игре ученик работает, как правило, с одним речевым образцом, повторяющимся многократно в игровой ситуации (которая обеспечивает максимальную мотивацию речевой иноязычной деятельности, особенно для младших школьников).

На начальном этапе обучения немецкому языку учащиеся овладевают основами всех видов речевой деятельности: аудированием, говорением (монологической, диалогической речью), чтением и письмом как средством фиксации устной речи.

В заключении хочу отметить, что урок немецкого языка - это не только сама игра. Игры не могут заменить систематической учебы и интенсивной тренировки, поэтому я применяю их в меру, целесообразно, помня, что игра является лишь одним из различных средств обучения школьников иностранным языкам.

При помощи игры я располагаю учащихся к серьезным разговорам, обсуждению любых реальных ситуаций. Игра способствует развитию познавательной активности учащихся при изучении языка, помогает активизировать учебный процесс, способствует запоминанию, которое является преобладающим на начальном этапе обучения иностранному языку. Используемые мною учебно-речевые игровые ситуации, защита проектов, наглядность, презентации, грамматические и лексические тренировки полностью отвечают возрастным особенностям детей и создают условия для их естественного общения на немецком языке, повышают и поддерживают интерес к изучению языка.

Башина Юлия Васильевна,
учитель английского языка,
МБОУ «Лицей №14», г. Нижнекамск

Обучение монологической речи на уроках английского языка

Современная школа ставит перед собой цель - формирование поликультурной личности учащихся, что подразумевает овладение учениками определенными знаниями об иностранном языке, формирование способности общаться на нем. Развитие навыков устной речи позволяет наиболее полно формировать эти способности. Устная речь, подразделяясь на диалогическую и монологическую речь, непосредственно связана и с другими основными видами речевой деятельности – чтением и аудированием.

Таким образом, современное образование находится в постоянном развитии и поиске наиболее эффективных методов развития навыков и умений говорения. Использование на уроке иностранного языка метода интервью, модели коммуникативной ситуации, ролевых игр актуализируют знания и умения говорения.

Монологическая речь – форма речи, обращенная к одному или группе слушателей (собеседников), иногда – к самому себе; в отличие от диалогической речи характеризуется своей развернутостью, что связано со стремлением широко охватить тематическое содержание высказывания, наличием распространенных конструкций, их грамматической оформленностью. Обучение монологической речи проходит в три этапа.

На первом – вырабатываются языковые автоматизмы.
Выработка навыков быстрого и безошибочного пользования фонетическим, лексическим, грамматическим материалом происходит на основе ассоциативной речи, речи-высказывания, хоровой и условно-коммуникативной.

На втором этапе учат отбору языковых средств, соответствующих цели коммуникации. В центре внимания находится выражение содержания с помощью адекватного лексико-структурного материала. Здесь вырабатывается умение свертывать чужое высказывание и использовать преимущественно речевой материал в готовом виде.

Третий этап направлен на развитие умений инициативной речи. Сознание говорящего концентрируется на содержании высказывания. Среди признаков монологической речи выделяются также непрерывность (высказывание не ограничивается одной фразой, а представляет собой сверхфразовое единство), последовательность, логичность речи, относительная смысловая законченность, коммуникативная направленность высказывания. Монологическая речь используется с разной коммуникативной целью: для сообщения информации, для воздействия на слушателей путем убеждения, для побуждения к действию или его предотвращения.

При определении видов монологической речи в учебных целях исходят из содержания речи (описание, сообщение, рассказ), степени самостоятельности (воспроизведение заученного, пересказ и самостоятельное высказывание); степени подготовленности (подготовленная, частично подготовленная и неподготовленная речь).

Рассказ является наиболее сложным видом монологической речи. Для него характерна определенная последовательность событий, отражающая причинно-следственные связи между ними. Если описание развивается как в одной плоскости и последовательность описываемых явлений в нем не имеет принципиального значения, то в рассказе соблюдение хронологической последовательности обязательно, иначе нарушается сюжетная канва повествования. Основные разновидности подготовленного монолога - лекция, выступление, сообщение, как правило, готовятся предварительно. Методика обучения языку должна обеспечить обучение всем видам монологической речи.

Целью обучения монологической речи является формирование речевых монологических умений:
1)пересказать текст, сделать описание, сообщение на заданную тему, составить рассказ;
2)логически последовательно раскрыть заданную тему;
3)обосновать правильность своих суждений, включая в свою речь элементы рассуждения, аргументации.

Публичное выступление - устная форма речи. И чем более ей свойственны все характеристики живого разговора, тем сильнее ее воздействие на слушателей. В то же время это речь подготовленная, базой для нее, как правило, служит написанный текст. Публичное выступление является одной из разновидностей монолога, которую следует формировать наряду со всеми видами монологической речи.

Для развития и формирования навыков публичных выступлений учащихся целесообразно активно использовать групповую форму работы. Эту форму работы можно использовать на любом этапе урока. Целью групповой работы является вовлечение каждого ученика в процесс усвоения учебного материала. Ученики с низкими учебными возможностями в группах высказываются чаще, стараются проявить активность, быть полезным в общей работе. Учащиеся, объединяющиеся в группы, привыкают работать вместе, учатся находить общий язык и преодолевать сложности общения.

Опыт применения групповой формы работы в учебном процессе отчетливо показывает, что данная форма работы создает наиболее комфортные условия для общения учащихся, позволяет им строить субъективные отношения между собой, между учащимися и учителем, что активизирует обратную связь, формирует навыки говорения перед публикой. В рамках практически всех учебных предметов организация деятельности в групповой форме способствует развитию способности самостоятельно (в группах) решать сложные задания, вплоть до построения новых знаний. Именно групповые формы работы являются эффективным средством развития коммуникативных компетенций учащихся, способствуют формированию адекватной самооценки ребенка, а значит, самореализации своего «я».

Соревновательный дух, умение быть самостоятельными в тоже время работать в группе вызывает интерес учащихся и желание высказаться или поговорить на английском языке.

Реализация коммуникативной методики обучения иностранному языку позволяет достичь обеспечить овладение учащимися основам иноязычного общения, в процессе которого осуществляется воспитание, развитие и образование личности.

Салихзянова Лилия Григорьевна, учитель английского языка
МБОУ «СОШ №33 с углубленным изучением английского языка»
г. Нижнекамск

Методические приёмы развития коммуникативных навыков

Что сделать, чтобы учащиеся не боялись говорить на иностранном языке? Как обучать спонтанной речи? Эти и другие вопросы часто волнуют учителей иностранного языка. Предложенные в данном разделе методические приёмы развития коммуникативных навыков помогут вам сделать обучение говорению более эффективным и увлекательным для учеников.

1. Tell me about Your Friend

Ученик рассказывает о себе от имени другого человека

Методика проведения: ученики садятся в круг, чтобы хорошо видеть друг друга.

Teacher: S1, what is your best friend's name?

S1: Lena

Teacher: Imagine that you are Lena. Lena, tell us about S1 and answer our questions about her (him).

Ученик сначала рассказывает о себе от имени друга, затем отвечает на вопросы одноклассников.

Преимущество: снимается психологическая трудность – говорить о себе, о своих достоинствах и недостатках от имени другого человека всегда легче. Развивается умение употреблять в речи вопросительные структуры. Формируются навыки спонтанной речи.

2. Picture-based Story

Методика проведения: большой текст делится на абзацы. Каждый ученик получает свой абзац и на листе бумаги схематично в рисунках передаёт основную мысль абзаца. Затем ученики объединяются в группы по 3 - 4 человека и рассказывают содержание своего абзаца с опорой на свой рисунок. Через некоторое время ученики переходят в другую группу и снова рассказывают свою часть текста.

Преимущество: учитель отслеживает сменяемость рассказчиков в группах, в ходе работы групп фиксирует речевые ошибки учеников, которые впоследствии будут обсуждены вместе с учениками, не называя имени того, кто эти ошибки сделал. Учащиеся, многократно повторяя рассказ, совершенствуют навык монологического высказывания и знакомятся с содержанием текста, не читая весь текст.

3. Simpler, but not Simple

Методика проведения: текст разрезается на абзацы. Ученик на большом листе бумаги в центре наклеивает свой абзац. Затем выписывает из текста ключевые слова, располагая их вокруг наклеенного абзаца. С помощью словаря к ключевым словам подбираются синонимы, чтобы сделать текст проще и легче для восприятия. После этого ученики объединяются в группы по 3 - 4 человека и пересказывают основную мысль своего абзаца, а один их участников группы записывает её на лист бумаги. Таким образом, в итоге получается краткий конспект текста, написанный простым, доступным языком.
Преимущества: ученики развивают навык чтения с извлечением информации, расширяют словарный запас, подбирая синонимы, совершенствуют навык монологической речи за счёт многократного повторения. Работа в группах позволяет снять психологические трудности.
4. Correction without Correction
Методика проведения: учащимся даётся начало текста, рассказа. Они должны написать его продолжение. Закончив работу, ученики обмениваются своими тетрадями и проверяют сочинение одноклассника. Ошибки подчеркиваются, но не исправляются. Ученики вновь обмениваются тетрадями и исправляют подчёркнутые ошибки.
Преимущества: развитие навыка письменной речи, проверяя работу одноклассника, ученик «примеряет» на себя роль учителя, применяет свои грамматические, лексические навыки для проверки работы.
5. The Queue
Методика проведения: учащиеся встают в очередь по 5 – 6 человек. Учебная ситуация: Это очередь в кассу железнодорожного вокзала. Последний должен уговорить всех, стоящих впереди, пропустить его без очереди, назвав вескую причину для этого. Можно усложнить задачу: распределить роли в очереди: доброжелательный человек, упрямый человек, читающий газету, говорящий по телефону, иностранец, плохо владеющий английским языком и т.д.
Преимущества: развитие навыков спонтанной речи через ролевую ситуацию, многократное повторение одного и того же рассказа способствует совершенствованию навыков монологической речи.
6. Beheaded Text
Методика проведения: заранее на доске выписывается текст или отрывок текста, в котором пропущены начальные буквы каждого слова. Можно подготовить это задание на карточках и раздать индивидуально каждому ученику.
Преимущества: данное задание уместно проводить для контроля чтения или аудирования. Задание не представляет большой сложности, но, тем не менее, позволяет быстро проконтролировать знание учащимися текста.
7. An Ideal Place to Live
Методикапроведения:надоскенаписаныпредлоги: at the top of, in the middle of, under, near, into, by, above, at the foot of, by the end of, not far from, opposite. Ученики подбирают картинки с изображением того места, где бы им хотелось жить (при наличии такой возможности, можно использовать ресурсы сети Интернет). Затем рассказывают об этом месте и аргументируют свой выбор.
Преимущества: задание развивает воображение учащихся, позволяет отработать употребление предлогов в речи, развивает навык аргументировать своё высказывание.
8. Inventions that Changed the World
Методика проведения: ученики делятся на группы по 3 – 4 человека. Они должны на хронологическом луче дать названия изобретений, которые изменили жизнь человечества, а рядом – краткое пояснение его значения, используя слова invention, meant, enabled, allowed, provided. Например, wheel – This meant allowed people to move to long distances spending less time and effort. Затем листочки с лучами каждой группы размещаются на доске или на стене, и учащиеся комментируют их.
Преимущества: с помощью данного приема можно отрабатывать структуры с Conditionals, например, задавать учащимся вопрос: “What if ________ hadn’t been invented?” Также можно

тренировать употребление будущего времени, если говорить о будущих изобретениях или сказать ученику, что он живёт в какой-то период в прошлом и мечтает об изобретениях, изображённых на хронологическом луче.

9. Something Different

Задание на употребление слов-связок.

Методика проведения: учащиеся должны предварительно понять значения слов-связок, а также иметь небольшой лексический справочник (прилагательные, описывающие качества человека). Можно на предыдущем уроке дать задание учащимся подобрать эти слова дома. Учитель пишет на доске предложения с пропущенными словами:

(Name) is ______ while (Name) is ________.
(Name) wants to ______ which could lead her (him) to______.
Due to (name) being _______ she (he) could ________.
Because of the fact that (Name) is________, she (he) may_______.
(Name) is __________. Likewise she (he) is __________.
(Name 1) is intelligent. Similarly (Name 2) is _________.
(Name) is sometimes_________, so she (he) __________.
(Name) may be ________, but she (he) ____________.
(Name) could be ______, hence she (he) ___________.
(Name) is _______. In addition she (he) ____________.
(Name) may be _______. Also she (he) is ___________.
(Name) is often _______ yet she (he) is ____________.
(Name) is always _______ as well as ____________.
(Name) wishes to _________ therefore she (he) __________.
(Name) hopes to _________ which may have an effect of ________.
(Name) would like to __________, so she (he) _________.
(Name) is _________ consequently she (he) __________.

Преимущества: выполняя задание, ученики говорят про своих одноклассников, что делает работу более оживленной и приближённой к реальности. Но учитель должен следить за тем, чтобы ребята подбирали корректные слова, не ранили чувства друг друга. Данный приём имеет большое воспитательное значение: научить детей находить друг в друге положительные качества.

10. At the Court (Spontaneous Speaking)

Методика проведения: учащиеся делятся на группы по 4 человека. В группах распределяются роли: 1 «преступник» и 3 «судьи». «Преступнику» задаютсявопросы:

What’s your name?
What was your crime?
Was it tour first offence?
Why did you decide to do this crime?
How did you prepare for it?
Did anybody help you?
What exactly did you do?
How did you feel when you did it?
How do you feel about it now?
How did the police capture you?
What have you done during your being in prison?
If you are given postpone what will you do to make up your passed crime?

«Судьи» должны решить, достоин ли «преступник» освобождения. После обсуждения все «преступники» садятся в ряд и рассказывают о своём преступлении, раскаянии и просят освобождения. Учитель даёт дополнительное условие – могут быть освобождены только 3 «преступника», поэтому проводится голосование, в котором участвуют все. Необходимаялексика: robbery, carjacking, pick pocketing, murder, mugging, arson, stealing, theft, shoplifting, blackmail, joyriding, forgery, hijacking.

Преимущества: данный приём развивает навыки спонтанной речи у учащихся. Ролевая игра позволяет снять психологическое напряжение, вносит оживление в учебную деятельность. Речевые ошибки учащихся не исправляются учителем по ходу их высказываний. Позже они разбираются сообща, без указания имён тех, кто эти ошибки допустил.

11. Good Day – Bad Day (Spontaneous Speaking)

Методика проведения: ученики делятся на пары. В каждой паре распределяются роли – «таксист» и «пассажир». Ситуация «Bad Day»: «пассажир» должен рассказать «таксисту» о том, что у него сегодня самый плохой день и описать все неприятности, которые с ним случились. Затем «пассажиры» «пересаживаются» в другое такси, т.е. меняются парами, и повторяют свой рассказ, и так несколько раз. Ситуация «Good Day»: теперь «пассажир» должен рассказать «таксисту» о том, что у него сегодня самый лучший, удачный день и поделиться с ним своими радостями. Таксист должен поддержать разговор, задавать уточняющие вопросы, выражать сожаление или восхищение, в зависимости от ситуации. Можно изменять ролевые пары, например: парикмахер и клиент, два пассажира в купе поезда и т.д.

Преимущества: данный приём развивает навыки спонтанной речи у учащихся. Многократное повторение одного и того же рассказа способствует совершенствованию навыков монологической речи.

12. Let’s Get Rid of Our Negative Traits

Методика проведения: учащимся даётся список прилагательных, описывающих как положительные, так и отрицательные качества личности. На одном листе бумаги ученик пишет продолжение фразы «I would like to be more…», а на другом «I want to be less…» Затем учитель предлагает порвать и выбросить второй листок (например, собирает эти листки в мусорную корзину). После этого учитель задаёт вопрос: «How do you fell?» - и предлагает ученикам использовать в ответе 3 прилагательных для описания своих чувств.

Преимущества: это задание расширяет лексический запас учащихся, при этом имеет воспитательное значение – способствует воспитанию у учащихся стремления избавиться от недостатков.

13. Dreams

Методика проведения: учащимся предлагается помечтать – высказаться на следующие темы:
If you weren’t here where would you like to be?
If you weren’t yourself who would you like to be?
If you weren’t living now when would you like to live?

Преимущества: приём развивает творческое воображение учеников, умение аргументировать своё высказывание, способствует развитию навыка употребления в речи структур в сослагательном наклонении.

14. Get Positive Answers

Методика проведения: учащимся предлагается написать 10 вопросов учителю. Побеждает тот, кто задаст больше вопросов, на которые учитель даст положительный ответ.

Преимущества: данный приём можно использовать при введении различных оборотов и видовременных категорий и является прекрасным способом отработки вопросительных структур в речи. Соревновательный характер задания вносит оживление и повышает мотивацию учащихся.

15. Funny Dictation

Методика проведения: диктант проводится в виде прослушивания песни. Учитель включает запись и останавливает после каждой строчки, ученики записывают то, что удалось расслышать и понять. Затем они объединяются в пары и восстанавливают текст дальше, затем объединяются в группы.

Преимущества: песню можно выбрать из репертуара современных исполнителей, что повышает мотивацию учащихся. Учащиеся развивают фонематический слух, учатся работать в группах.

Мотивация учащихся к говорению на разных этапах урока английского языка

Ардышева Т.М., учитель английского языка
МБОУ «СОШ №33»
г. Нижнекамск

Сегодня в образовании одним из самых обсуждаемых вопросов является вопрос о реализации новых федеральных государственных образовательных стандартов. Это - новая ступень в развитии образования.

Согласно целям Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования школа должна формировать целостную систему универсальных знаний, умений и навыков, а также самостоятельной деятельности и личной ответственности обучающихся, то есть на ключевые компетентности, определяющие современное образование.

Для работы мною были составлены рабочие программы, целью которых являлось развитие иноязычной коммуникативной компетенции в совокупности ее составляющих. Программы предусматривают достижение личностных, метапредметных и предметных результатов освоения учебного предмета.

Реализация этих требования осуществляется в рамках урочной и внеурочной деятельности. Меняется деятельность учителя и обучающегося при подготовке современного урока. Ученик перестает быть пассивным участником образовательного процесса, а наравне с учителем участвует в постановке целей и задач каждого урока, ему предоставляется свобода в выборе форм, способов и приемов обучения, он активно участвует в оценивании своей деятельности и деятельности одноклассников.

В своей практике использую такие типы учебных занятий, как:

- урок получения новых знаний и способов действия, где происходит первичное осмысление, запоминание и закрепление нового материала;
- урок закрепления знаний и способов действия, на котором осуществляется организация деятельности по применению знаний по образцу с целью формирования умения безошибочного применения знаний, т.е. самоконтроль и самокоррекция;
- урок комплексного применения знаний и способов действия, на котором осуществляется мотивация и актуализация комплекса знаний на творческом уровне: образец → самостоятельное применение знаний → самоконтроль или контроль-коррекция;
- урок обобщения и систематизации знаний, где обучающиеся анализируют содержание учебного материала и устанавливают внутри предметные и межпредметные связи;
- урок проверки и коррекции знаний и способов действий, на котором осуществляется самостоятельное выполнение контрольного задания по следующей схеме: самоконтроль – контроль – анализ – оценка коррекции.

На этапе формулирования темы и целей урока у обучающихся формируются познавательные и регулятивные УУД. При обучении целеполаганию практикую ведение проблемного диалога, в результате которого дети определяют границу того, что они знают, а что им только предстоит изучить и формируют цель урока. Сообщение темы и цели также может осуществляться в виде проблемного задания, в виде эвристического вопроса.

При составлении сценарного плана урока главной целью ставлю не успеть выполнить все, что запланировано, а организовать деятельность детей по поиску и обработке информации, по обобщению способов действия, по постановке учебной задачи. Предлагаю обучающимся проанализировать, доказать и объяснить, выразить символом, составить схему или модель, продолжить, обобщить и сделать вывод, исследовать, оценить, изменить, придумать и т.д.

На этапе планирования в совместной деятельности определяется последовательность работы на уроке. Здесь целесообразно использовать интерактивную доску, где можно на слайде схематически изобразить этапы работы на уроке.

При планировании практической деятельности обучающихся на уроке учитывается дифференциация обучающихся по уровню подготовки и по темпу работы. Подбираются

такие задания, чтобы для любого ученика была создана ситуация успеха. Если в традиционном уроке чаще использовалась фронтальная работа, то на уроке современного типа преобладает индивидуальная, парная и групповая работа. Работа в парах и группах необходима для того, чтобы обучить детей учебному сотрудничеству, взаимодействию, умению распределять роли, то есть у учащихся формируются коммуникативные умения. Групповую работу хорошо использовать при создании разного рода проектов.

При обучении самоконтролю и самооценке у обучающихся формируются регулятивные и коммуникативные УУД.

Наряду с пятибалльной системой оценивания мною используются и другие методики. Так, ребятам предлагается использовать квадраты разного цвета («зеленый» - у меня все получилось; «желтый» - у меня получилось выполнить задание, но с ошибками; «красный» - SOS, я не смог выполнить задание). Показ определенного квадрата сопровождался устным пояснением, почему именно такой цвет выбран.

Кроме того, на уроке активно использую карты оценивания. В конце урока обучающиеся отвечают на следующие вопросы: понравился ли вам урок, был ли он полезен/понятен, как я работал на уроке. При обучении оцениванию устных ответов одноклассников ребятам предлагается высказать своё мнение по поводу услышанного. В результате организации такой деятельности дети приучаются внимательно слушать своих одноклассников, объективно оценивать их ответ.

Этап рефлексии на уроке при правильной его организации способствует формированию умения анализировать свою деятельность на уроке. Также очень важна рефлексия настроения и эмоционального состояния детей. Можно проводить рефлексию не только по итогам одного урока, но и по итогам четверти, полугодия, после изучения какой-то темы. Среди наиболее эффективных приемов рефлексии я выделяю следующие:

• незаконченное предложение (Я понимаю…, Я знаю…, Я могу объяснить, как…. и т.д.);
• тезис;
• оценка знаний и достижений (Я не знал … - Теперь знаю …);
• анализ субъективного опыта (Я могу организовать…, Я могу применить…);
• стихотворения.

На уроках и внеурочной деятельности стараюсь создать дружественную, располагающую атмосферу. И в этом мне помогают зарядки-релаксации. Цель релаксации – снять умственное напряжение, дать детям небольшой отдых, вызвать положительные эмоции, что ведет к улучшению усвоения материала. Видами релаксации могут быть различного рода движения, ролевые игры, пение, физкульт-минутки.

Таким образом, новый стандарт, предъявив новые требования к результатам обучения, дал нам возможность по-новому взглянуть на урок, воплощать новые творческие идеи. Однако- это не значит, что традиционные приемы и методы работы нужно отвергнуть. Их можно применять в новом ключе, наряду с современными технологиями.

Русский язык

Бурганова Евдокия Емельяновна,
учитель русского языка и литературы,
МБОУ СОШ №33, г. Нижнекамск

Развитие речи на уроках русского языка и литературы

Овладение свободной устной и письменной речью, нравственными представлениями и понятиями – длительный и сложный процесс. Дети проходят большой путь от усвоения нравственных понятий сначала на уровне представлений до полного овладения его содержанием. Решение задач развития речи и нравственного воспитания осуществляется в единстве воздействия на чувства, сознание и поведение ребёнка. Творческие уроки - это свободная площадка, позволяющая отработать навыки эффективного общения и публичных выступлений, не отягощая себя подготовкой домашних заданий.Нам с вами нужно только помнить ключевые слова: помощь и поддержка. А три принципа Ш. Амонашвили, «Любить ребёнка, очеловечить среду, в которой он живёт, прожить в ребёнке своё детство», должны быть девизом каждого учителя.

На одном из уроков развития речи я предложила ученикам обратиться в письме к Дождю, предварительно определив моменты, предоставляющие выразить радость и огорчение. Предлагаю вам перечислить, чем же радует нас дождь или огорчает? А вот что получилось у ребят:

Дождь	
Радует	Огорчает
Поливает сады Можно бегать по лужам Свежий воздух Появляются грибы, цветы Можно фантазировать, глядя в окно и наблюдая за капелькой дождя Будет хороший урожай Появляется радуга	Заливает огороды Промокает одежда, и родители загоняют домой Ломаются машины, попадая в колею с водой Бьет по лицу, больно Грустно, сыро, хмуро, холодно Трескается асфальт

Итак, общая атмосфера и помощь участников друг другу дают возможность даже самому заурядному (хотя заурядных детей не бывает) и совершенно не настроенному на работу участнику тоже заняться творчеством, а значит развивать речь, усвоив ключевое положение системы: «все способны», значит, и я смогу.Успешное развитие творческих способностей возможно лишь при создании определенных условий, благоприятствующих их формированию.

Поскольку переживания, испытываемые на этапе индукции, индивидуальны, осознаваемая проблема личностно значима, первоначально ребенок пытается ответить на вопрос сам, ориентируясь только на собственные мысли, точку зрения.Наша задача с вами - не мешать ученику в самопроявлении, не смутить его неосторожным словом, замечанием, советом. После выполнения задания индивидуально, каждый сообщает свою точку зрения на вопрос, характеризует свое видение проблемы и варианты ее решения. Мы с вами должныобеспечить фиксацию высказываемых мыслей (на доске, плакате, в тетради), не выделяя верные или неправильные суждения.

Подобная работа отмечена и в преподавании с использованием Сингапурской методики. Отрывок из урока литературы в 6 классе.

Тема «Час мужества» (по рассказу Ю.Казакова «Тихое утро»)

Цель:

-проследить за мыслями, чувствами и поступками главного героя; обратить внимание на роль описаний природы в раскрытии внутреннего мира героев;

-воспитание на конкретном материале гуманистических чувств человека; любовь и уважение к человеку, сострадание и сопереживание;
-отметить мастерство автора в изображении природы, в умении «заглянуть» в душу человека и рассказать о его переживаниях.

Один из этапов Сингапурской методики, когда учащийся, нарисовав неодушевленный предмет, начинает сравнивать его с ключевым словом урока. Давайте попробуем с вами. Один предмет мысленно представьте, теперь скажите, что дружба похожа на ваш предмет и почему. А вот, как у детей выглядит:

Такие вопросы способствуют формированию у учащихся критического мышления, то есть умения осмысливать и контролировать свою деятельность; навыки самоанализа, самокоррекции, учат осмысленно работать. Можно поинтересоваться о настроении учащихся после урока в интересной, занимательной форме. Примерно такие виды уроков в «Мастерской» являются толчком к интенсивной познавательной деятельности учащихся.

Сверяя старые знания, которые ученик самостоятельно приобрел, он начинает верить в свои силы. В мастерской создаются условия, для самостоятельного выдвижения идеи, дальнейшее развитие которой происходит как в индивидуальной, так и в групповой и коллективной деятельности.

Вот и легко определить можно, что на творческих уроках есть вероятность решить основные УУД:

Коммуникативные: слушать и слышать друг друга; с достаточной полнотой и точностью выражать свои мысли в соответствии с задачами и условиями коммуникации; использовать адекватные языковые средства для отображения в форме речевых высказываний своих чувств, мыслей, побуждений, ассоциаций.

Регулятивные: самостоятельно выделять и формулировать познавательную цель, искать и выделять необходимую информацию; высказывать свое мнение на основе работы с материалом, вносить необходимые коррективы в действие после его завершения на основе его оценки и учета характера сделанных ошибок; контролировать и оценивать свою деятельность; устанавливать причинно-следственные связи, строить логическое рассуждение, делать выводы.

Познавательные: объяснять языковые явления, процессы, связи и отношения, выявляемые в ходе написания сочинения; ориентироваться в своей системе знаний; находить ответы на вопросы, используя свой жизненный опыт и информацию, полученную на уроке.

Таким образом, проживание мастерской – это путь от хаоса к порядку, из неопределённости в понимание. Удачи в творчестве, коллеги!

Галимова Чулпан Илгизовна
учитель русского языка и литературы
МБОУ СОШ №33, г. Нижнекамск

Развитие навыков устной речи

Актуальность. В условиях современной действительности воспитание человека, владеющего искусством речевого общения, культурой устной и письменной речи, является первостепенной задачей каждого учителя-словесника. И это не случайно, потому что умения и навыки владения устной и письменной речью помогают ученикам лучше усваивать содержание других школьных предметов, повышают интерес к русскому языку и придают уверенность в своих силах. Кроме того, они представляют собой универсальные знания, применяемые в других видах учебной и иной деятельности человека.

Цель:

Знакомство с методами и приемами педагога. Обмен опытом. Освоение и отработка практических умений.

Задачи:

- разработать систему речевых упражнений на уроках русского языка;
- вооружить учащихся содержательно, грамматически и стилистически правильно выражать в устной и письменной форме свои и чужие мысли;
- раскрыть понятия "Лексика", "развитие речи". Особенности функционирования лексических явлений в предложении.

Ход мастер-класса.

Добрый день,уважаемые коллеги! Мы сегодня с вами рассмотрим тему: «Развитие навыков устной речи на уроках русского языка».

Мы постоянно сталкиваемся в школе, на уроках, в общении между собою, на страницах газет и журналов с требованиями культуры речи, соблюдением норм литературного языка, часто слышим споры о языке. Неправильную речь или трудно понять, или можно понять ошибочно. А неправильно поймешь – неправильно и поступишь. Таким образом, культура речи не личное дело учеников, а общественная потребность и необходимость в ходе их развития и становления.Задача воспитания навыков культуры речи у учащихся – одна из серьёзных задач, стоящих перед каждой школой.

Речь ярко характеризует человека, она – зеркало его интеллекта. Муки поиска нужного слова известны каждому. Едва ли найдётся человек, который стал бы отрицать, как важно хорошо владеть словом. Умение говорить убедительно, ясно, точно и кратко – забота и желание каждого из нас. Поэтому объяснимо то большое внимание, которое отводится лексической работе на уроках русского языка.Лексическая работа может быть включена в любой из этапов урока и тесно переплетаться с его основной темой.

В школьном курсе русского языка лексика изучается как особый раздел науки о языке и как лексический аспект изучения грамматики.Аспектное изучение лексики позволяет лучше осознать грамматическое явление и понять особенности функционирования лексических явлений в предложении, а также обеспечивает систематическое повторение лексических понятий и закрепление соответствующих умений при изучении грамматики. В

то же время без специального изучения лексики как раздела науки о языке затрудняется показ учащимся взаимосвязи грамматики и лексики.

Теоретической базой для обогащения речи служат разделы лексики в V и VI классах, в которых изучаются опорные для развития речи понятия лексики: лексическое значение слова (на его основе понятия об однозначных и многозначных словах, синонимах, антонимах и др.). Изучение лексики даёт богатые возможности для использования на уроках различных игр, с целью активизировать учебную деятельность школьников.

1. Игра "Переводчик"

I. Кто быстрее заменит все слова в предложении (кроме служебных) синонимами? 1) Доктор прописал пациенту инъекции. 2) Разъяренная вьюга замела тропинки. 3) Шофер вновь стал внимательно всматриваться во мрак. 4) Караульный спрятался от ливня под кровлей здания.

II. Кто найдет иноязычные слова и заменит их русскими?

1) При проверке было выявлено немало дефектов. 2) Он пишет мемуары. 3) Ваши аргументы убедительны. 4) Все работали с энтузиазмом. 5) Мы гордимся нашим голкипером. 6) В газете появилась информация о футбольном матче. 7) В сплаве обнаружено мизерное количество меди.

III. Кто сумеет найти старославянские (по происхождению) слова и заменить их русскими:

1) Горят румянцем свежие ланиты. 2) Старец нахмурил чело. 3) Построен град великий над Невой.

2. Игра "Эрудит".

Эта игра не только активизирует мыслительную деятельность, но и содействует расширению кругозора учащихся.

1. Угадай слово по толкованию его лексического значения.

1) Сосуд особого устройства, предохраняющий помещенный в него продукт от остывания или нагревания. (Термос.) 2) Начальный момент спортивного состязания по преодолению какого-либо расстояния на скорость. (Старт.) и т.д.

2. Объясни разницу в значении слов:

адресат - адресант, дипломат - дипломант, описка - отписка, сытый - сытный, поступок - проступок, опечатка – отпечаток…

3. К словам, которые устарели и не употребляются в современном русском языке, подбери родственные слова, активно используемые в наши дни. Персты (наперсток, перчатки), шелом (ошеломить), кика - головной убор (кичиться)…

3. Игра "Корректор".

Лексическая работа на уроках становится еще более актуальной в связи с подготовкой к ГИА, где ряд заданий основан на знаниях именно лексики.

Работа над лексикой открывает учителю большие возможности для пробуждения у школьников любви к русскому языку, помогает им почувствовать эстетическое наслаждение от правильности, точности, выразительности речи, т.е. позволяет решать и воспитательные задачи.

Заинтересовать детей лексической работой – значит создать прочную базу для расширения и развития словаря, формирования навыков монологической и диалогической устной и письменной речи

Гирфанова Гульфия Салимзяновна
учитель начальных классов,
МБОУ " Черемшанский лицей"

Развитие навыков устной речи во внеурочной зеятельности

В рамках реализации Концепции преподавания русского языка и литературы вводится устное собеседование по русскому языку для проверки навыков устной речи у школьников. Подготовку к этому новому испытанию для школьников следует начинать уже в начальной школе.

Дети овладевают родным языком через речевую деятельность, через восприятие речи и говорение. Вот почему так важно создать оптимальные условия для их активной речевой деятельности.

Занятия по внеурочной деятельности я включаю работу по комплекту учебно-методических пособий курса «Речь» автора Соколовой Т.Н. (Школа развития речи: Курс «Речь»: в 2-х частях, Соколовой Т.Н.- М.: Издательство РОСТ. - (Юным умникам и умницам). Работая по этому комплекту, у детей младшего школьного возраста речь становится грамотной, связной, как устная, так и письменная.

Цель занятий:

- способствовать более прочному и сознательному усвоению изученного на уроке, содействовать развитию речи учащихся, совершенствовать навыки лингвистического анализа, повышать уровень языкового развития, воспитывать познавательный интерес к родному языку, решать проблемы интеллектуального развития младших школьников.

Занятия выстроены следующим образом:

1) Активизация мыслительной деятельности учащихся, подготовка к выполнению заданий основной части: « Не торопись отвечать, торопись думать».

2) Основная часть. Выполнение заданий проблемно - поискового и творческого характера.

3) Занимательные задания (игры-загадки, игры-задачи и т.д.)

Вашему вниманию предлагаю мастер – класс по теме «Хорошая речь слаще меда» в 1классе по УМК «Речь» автора Соколовой Т.Н.

Не торопись отвечать, торопись думать.

1. Вспомни и ответь:

- Как зовут сына папы Карло?
- Из чего папа Карло сделал Буратино?
- Как зовут мальчика-луковку?
- Без кого очень скучал Малыш из сказки А.Линдгрен?
- Кто тащил репку в сказке « Репка»?

2. Отгадай загадку.

Если б не было его,
Не сказал бы ничего.

- Для чего человеку язык?
- Какое ещё значение имеет слово ЯЗЫК?

3. Прослушай стихотворение А.Л. Барто «Сильное кино». Подумай, почему девочка не поняла содержания фильма, который посмотрел её брат.

4.Составь устно свои ПРАВИЛА КРАСИВОЙ РЕЧИ.

5. Для того чтобы сделать свою речь четкой и красивой, люди придумали увлекательные упражнения. Называются они СКОРОГОВОРКИ.

Выучи одну из них:

Шла Саша по шоссе и сосала сушку.

Таким образом, использование разнообразных занимательных заданий и упражнений, способствуют формированию у ребёнка не только лингвистических качеств, умений и навыков, но одновременно вырабатывается и совершенствуется ряд интеллектуальных качеств, таких как: словесно-логическое мышление, внимание, память, воображение, наблюдательность, речевые способности.

Долганова Валентина Александровна,
учитель русского языка и литературы
МБОУ «СОШ №33» НМР РТ

Словарная работа как средство развития устной речи школьника

Актуальность.

Развитие устной речи учащихся приобретает в методике обучения все большую актуальность. Это обусловлено тем, что развитая речь ученика позволяет ему свободно общаться с окружающими людьми, тем самым «включая» его в активный процесс коммуникации.

Цель

Знакомство с методами и приемами педагога. Обмен опытом. Освоение и отработка практических умений.

Задачи

1) Передача педагогом своего опыта, форм, методов, приёмов педагогической деятельности.
2) Создание условий для развития профессионализма его участников на основе рефлексии собственного педагогического мастерства, обмен опытом работы.
3) Совместная отработка методических приёмов педагога, приёмов решения проблемы поставленной в программе мастер-класса.

Ход мастер-класса.

- Уважаемые коллеги! Тема нашего мастер-класса – «Словарная работа как фактор развития

устной речи школьника».

Слово - основная значимая единица языка. Любое речевое высказывание складывается из слов, выстроенных в определенной последовательности в соответствии с замыслом и связанных между собой грамматически. Чем богаче словарь человека, тем, следовательно, у него шире возможности выбора и более точного, более оригинального и выразительного оформления мысли.

Сегодня я вам предлагаю рассмотреть некоторые приемы разъяснения значений словарных слов (приемы располагаются по степени их развивающего потенциала):

1. словообразовательный анализ слова и на этой основе выясняют его значение (или оттенок значения): *гостиная (комната для гостей), иллюстрированный (содержащий иллюстрации), подоконник (находится под окном), почтальон (работник почты), ровесник (равный по возрасту).* Такой способ объяснения слов позволяет осуществлять связь словарной работы с правописанием, так как выявляет корни слов и способствует проверке безударных гласных, звонких, глухих и непроизносимых согласных;
2. словообразовательный анализ нередко сопровождается сопоставлением слова с другими словами с целью выяснения различий, для разграничения значений паронимов, например: *землянка и земляника (оба слова образовались от слова земля), серебряный и серебристый (сделанный из серебра и похожий цветом на серебро);*
3. отвечает требованиям самостоятельности выяснение значения нового слова по справочным материалам. Используя словарные статьи в учебнике и толковые словари, можно объяснить слова, значения которых ученикам неизвестны: *6 класс - привилегия, бахрома, вестибюль, брусчатый;*
4. объяснение значения слова путем замены его синонимом. Таким способом можно вводить слова: *аккуратный (чистый, опрятный), румяный (розоволицый, краснощекий), интеллигентный (воспитанный, обходительный), интеллектуальный (умственный, мыслительный), великолепный (прекрасный, блистательный);*
5. некоторые слова могут быть объяснены путем подбора антонимической пары. *Так, слово искусственный становится понятным детям, если ему противопоставить уже известное ранее слово натуральный; прекратить – возобновить, прийти-уйти, исчезнуть – появиться;*
6. также можно знакомить учащихся с новым словарным словом через использование фразеологизмов.

а) ***Выбери нужное слово.***

1) (Заяц, кот, козел) наплакал; *2) (Собачья, медвежья, волчья) услуга;*

б) Восстанови фразеологизмы.

1) Делить шкуру неубитого ____ (медведя) *2) Платить той же _____ (монетой)*

3) Держать _____ за зубами (язык) *4) Ждать у моря _____ (погоды).*

Таким образом, одной из важнейших задач развития речи в школе является упорядочивание словарной работы, выделение основных ее направлений и их обоснование, управление процессами обогащения словаря школьников.

Практическая часть.

Уважаемые коллеги, предлагаю вам объяснить слова *президент, декламировать, гениальный, реванш,* используя следующие приемы:

1. объяснение слов путем подбора синонимом, антонимов;

2. объяснение значения слов путем их анализа, подбора родственных слов, упражнений в словообразовании;

3. краткое устное описание предмета или явления.

Рефлексия участников мастер-класса. Подведение итогов.

Макеева Татьяна Александровна,
учитель русского языка и литературы,
МБОУ СОШ№33, г. Нижнекамск

Формирование слухового восприятия текста и развитие устной речи

Эстетическое отношение школьника к миру и искусству складывается в процессе познания действительности как непосредственно - через ощущения, восприятия, так и опосредованно - через представления, понятия, образ:

- Кто из вас любит читать сказки? Какую сказку вы могли бы вспомнить?

Действительно, сказки нравятся не только детям, но и взрослым.

- А чем?

Возможно, в них зашифрованы сокровенные знания, которые нам предстоит понять. Несмотря на видимую простоту, понятную даже детям, в сказке всё не случайно, всё имеет особый смысл, хранит тайну.

- А какую тайну хранит «яблоко»? Может ли оно иметь отношение к литературе?

Известно, что главным предметом изображения жизни в литературе является Человек. Но немаловажную роль играют такие художественные детали как интерьер, пейзаж, речь литературных героев. Поэтому с полной уверенностью можно сказать, что и «яблоко» может стать предметом изображения. Почему именно яблоко, а не другой фрукт чаще всего встречается в сказках? Что кроется за этим символом? Случаен ли этот образ? Чтобы дать ответы на эти и другие вопросы, мне хотелось бы спросить.

- Что такое художественный образ?

- Да, вы правы. Образ-это обобщённая картина человеческой жизни и всего того, что вас окружает.

Яблоко издавна вошло в мифы народов мира. Почти идеальная форма этого предмета связывалась с представлениями о мире. В Библии яблоко становится символом грехопадения. Ева не только сама попробовала яблоко, сорванное в райском саду с дерева Добра и Зла, но и дала попробовать Адаму. По причине чего и были изгнаны из рая. А в Античных мифах яблоко становится причиной кровопролитной войны. Символом чего является яблоко? **(Раздора, войны, грехопадения)**

- Вспомните, какие жанры, кроме мифов, относятся к устному народному творчеству?

- Сегодня остановимся только на сказках. Прослушайте фрагмент сказки А.С.Пушкина «Сказка о мёртвой царевне и семи богатырях»:

Дверь тихонько заперла.
Под окно за пряжу села
Ждать хозяев, а глядела

Всё на яблоко! Оно
Соку спелого полно.
Так свежо и так душисто,
Так румяно – золотисто!
Будто мёдом налилось!
Видно семечки насквозь!

- А помнит ли кто-нибудь, что было дальше? Почему царевна не могла удержаться, не прикусив яблоко? За счёт чего возникает образ яблока?

А если бы не было такого эпизода с этим манящим яблоком, могли бы читатели наслаждаться сказкой? Библейский сюжет нашёл отражение в произведении А.С.Пушкина. Символом чего является яблоко? **(Искушения и смерти)**

А вот ещё один фрагмент Сказки о молодильных яблоках, только теперь народной:

«В некотором царстве, в некотором государстве жил да был царь, и было у него три сына: старшего звали Фёдором, второго Василием, а младшего Иваном. Царь очень устарел и глазами обнищал. А слыхал он, что за тридесятом царстве есть сад с молодильными яблоками. Если съесть старику это яблоко, помолодеет. Царь собирает пир на весь мир, зовёт на пир князей и бояр и говорит им: «Кто бы, ребятушки, выбрался из избранников, из охотников, съездил за тридевять земель, в тридесятое государство, привёз молодильных яблок…я бы этому седоку полцарства отписал».

- Почему старику не жалко полцарства за молодильные яблоки? Символом чего является яблоко в этой сказке? **(Молодости)**

И ещё один фрагмент сказки итальянской «Яблоко и кожура».

Жили-были муж и жена. Важные очень вельможи. Хотелось им иметь сына, но сына как на грех всё не было и не было. Однажды вельможа встретил на улице волшебника:

- Синьор волшебник, как нам быть? Уж так мы хотим сына!

Волшебник протянул ему яблоко и сказал:

- Дай это яблоко своей жене, и ровно через 9 месяцев у неё родится чудесный мальчик.

Муж возвратился домой и отдал яблоко жене:

- Съешь это яблоко, и у нас родится сын. Так сказал волшебник.

Жена обрадовалась, тотчас позвала служанку и приказала очистить яблоко. Та очистила, а кожуру взяла к себе и потом съела сама.

В один и тот же день у знатной дамы и у служанки родились по сыну: у служанки - румяный, как яблочная кожура, а у дамы – белолицый, как очищенное яблоко.

- Почему знатная дама попросила очистить яблоко? (Чувствовала превосходство) Каким символом является яблоко в этой сказке? **(Новой жизни)**

Подводя итог, попробуем составить синквейн.

Яблоко
Сочное Сладкое
Омолаживает Оздоравливает Искушает
Яблоко – обобщённая картина жизни
Образ или Символ

Сибгатова Татьяна Александровна,
учитель русского языка и литературы,
МБОУ «СОШ №33» НМР РТ

Обогащение словарного запаса у учащихся как фактор развития навыков устной речи

Добрый день, коллеги!

Современные школьники зачастую имеют бедный словарный запас. Это связано с тем, что дети не стремятся говорить более ярко, выразительно и разнообразно.

В связи с этим, перед нами стоят очень важные задачи,обогащения словаря учащихся, увеличение подвижности того запаса слов, которым владеет ученик в данный момент, а также связь грамматического и речевого аспекта обучения.

На своем мастер-классе, я хочу предложить коллегам побывать в роли моих учеников, и опробовать на себе методы обогащения словарного запаса учащихся..

Цель мастер-класса: научить применять различные методы, приёмы и формы по развитию речи со школьниками, освоение и отработка практических умений.

Задачи

- Передача своего опыта, форм, методов, приёмов педагогической деятельности.
- Создание условий для развития профессионализма его участников на основе рефлексии собственного педагогического мастерства, обмен опытом работы.

Содержание занятия.

Занятия по развитию речи учащихся побуждают знакомить школьников с рядом лингвистических понятий, без которых обойтись или трудно, или попросту невозможно. К этим понятиям относятся: язык и речь, типы речи (повествование, описание, рассуждение), стили речи (разговорный, книжный с его разделением на стили официально-деловой, научный, публицистический, художественный), формы речи (устная и письменная), виды речи (монолог и диалог), текст, тема, идея, функциональные возможности языковых средств.

Итак, предлагаю вашему вниманию, несколько способов развития устной речи, у учеников.

Подбери синонимы.

Ученикам предлагается любой художественный текст, в котором пропущены ряды слов. Ученик читает этот текст, при этом на ходу заменяет пропущенные слова синонимами, подходящими по смыслу.

К примеру:

******* май сорок третьего года. На отдыхе нам ***** к обеду один котелок на двоих. Суп был ***** с макаронами, и в **** глуби не котелка невнятно что-то белело. В пару со мной ****** пожилой боец. Мы ******* похлебать горячей еды, которую получали *****.Мой напарник **** из тощего вещмешка ложку, и сразу я упал *****: большая ложка!

Также для развития речи, хорошо подходит следующее задание. Ученики должны разграничить синонимы от других языковых явлений.

К примеру:

Ребятам предлагаются пословицы. Они должны объяснить, как относятся друг к другу выделенные слова в каждом предложении.

Хорошие речи *хорошо* и слушать;

Лучше хлеб с водой, чем пирог с бедой;

У короткого ума длинный язык.

Благодаря этим нехитрым приемам, мы можем заметно обогатить устный словарь наших учеников, за счет слов — синонимов. Ведь знание синонимии русского языка дает возможность учащимся точно, богато и образно выражать свои мысли, преодолевать неоправданное повторение слов, осмысливать разнообразные оттенки значений отдельных слов того или иного синонимического ряда, получать адекватное представление о тех явлениях действительности, которые обозначаются этими словами. Поэтому, на мой взгляд, изучение синонимов является важным процессомдля обогащения речи учащихся школы.

Трибунская Светлана Николаевна,
учитель русского языка и литературы,
МБОУ «СОШ № 33» НМР РТ

Формирование эстетического вкуса через выразительное чтение хужожественного текста

Мы хотим, чтобы дети любили русский язык. Мы хотим, чтобы дети любили читать, и чем больше нам этого хочется, тем больше дети не любят уроки русского языка и литературы. Но вот парадокс: ОГЭ и ЕГЭ сдают! А если бы предмет не был обязательным, многие бы его выбрали?

Как сохранить Язык и Литературу для детей «цифровой эры»? Может быть, сделать эти уроки не только уроками **изучения** текстов, а **уроками чтения вслух**? Не будем отрицать тот факт, что **фрагмент** уже пришёл на смену целостному тексту. Готовясь к сочинению по допуску выпускников к государственной итоговой аттестации, старшеклассники перечитывали те книги, которые в своё время вызвали у них особый интерес. **Выразительно читали вслух фрагменты**, по всем пяти направлениям: отцы и дети; мечта и реальность; месть и великодушие; искусство и ремесло; доброта и жестокость. Скромная, но трудная задача словесника - помочь юному читателю сформулировать тот вопрос, на который он может получить ответ в тексте. Хотя выбор книг – дело субъективное, но продемонстрировать умение вести диалог с автором, вступить с ним в спор, презентуя художественное произведение в жанре эссе, оказывается делом весьма не простым, но увлекательным.

Владение родным языком как инструментом общения требует от его носителей определённых усилий. Как работать с исходным текстом? Какова последовательность работы?

- Во-первых, осмысленное чтение.
- Во-вторых, извлечение информации из текста.
- В-третьих, установление заочного диалога с автором.
- В-четвёртых, создание своего вторичного текста.

Самые актуальные задачи: **как читать текст**, чтобы понять автора? Каковы способы работы с текстом?

- Чтение про себя не менее двух раз.
- Определение стиля текста.
- Поиск ключевых слов.
- Выявление оценочных суждений, выразительных языковых средств.
- Определение коммуникативной задачи создателя текста.
- Составление плана текста.

Не обойтись и без знания текстовых категорий: единство темы, единство стиля, связность текста, его членимость на микротемы, информативность, оценочность. Чтение - труд и творчество. Текст – поле для наблюдения, которое погружает читателя в стихию слов. Художественная литература – один из способов укрощения стихии слов. В ней значение слова прорастает смыслом. Слово - форма смысла, смысл - содержание слова. Приблизиться к значению слов в замысле автора - вот задача. Её решение приводит к пониманию смысла художественного высказывания. Что же стиль? Это искусство слова. Отыскать ключевое слово - значит приблизиться к замыслу автора. **Развитие устной речи – это формирование и выражение мысли в процессе речи**. Каковы же средства выразительности устной речи?

- Интонация.
- Логическое ударение.
- Жесты.
- Мимика.
- Пауза.
- Высота, сила, тембр голоса.

Эти средства выразительности речи необходимо упорядочить, составив **партитуру** текста, разметив речевые такты, обозначив акценты над ударной гласной, логической паузой,

логическим ударением, продумав, где необходимо повышение или понижение тона, убыстрение или замедление темпа.

Итак, **ораторское искусство** – это не простое чтение текста вслух, не воспроизведение по памяти выученного наизусть, а **процесс публичногомышления**. Это требует умения владеть собой, сосредоточиться, подчинить своё внимание главному. Тот, кто произносит устное слово, – работает. Но ему нужен собеседник. Нельзя же говорить в пустоту, поэтому оратор и аудитория взаимодействуют друг с другом в процессе устного публичного выступления.

II Республиканский конкурс ораторского мастерства посвящён Году театра в России. Тема и формат выступления – «Добро и зло» (монолог героя драматического произведения). Родовая специфика, «пограничное» положение драмы (между литературой и театром) обязывает вести ее анализ по ходу развития драматического действия (в этом принципиальное отличие разбора драматического произведения от эпического или лирического). Учитывая основные родовые категории драмы, мы воспользовались традиционной схемой, чтобы приблизиться к профессиональному овладению мастерством искусства ораторского чтения, начав с определения таких компонентов, как:

тип конфликта;

система действующих лиц, их место и роль в развитии драматического действия и разрешения конфликта;

система мотивов (в развитии сюжета и мотивов действия героя монолога);

способ выражения авторской позиции (ремарки, сценичность, поэтика имени, лирическая атмосфера).

Однако самым увлекательным был процесс выбора драматического произведения, монолога героя, составление партитуры и предварительное **чтение вслух**. Не зря конкурс носит название ораторского искусства. Требуется большая предварительная работа, чтобы «зацепить внимание» аудитории.

Мы полагаем, чтобы сохранить Язык и Литературу для детей «цифровой эры», важно также сохранить традиции и преемственность. Традиционными должны стать и конкурсы ораторского мастерства, и внеурочные занятия по риторике. Ораторскому мастерству всегда и везде придавали особое значение, потому что устная речь отражает интеллектуальное развитие, социальные навыки говорящего, способствует тому, чтобы сделать чтение модным, формирует эстетический вкус, интерес к Языку и Литературе.

Шавалеева Рушания Мусавировна,
учитель русского языка и литературы
МБОУ «СОШ № 33» г. Нижнекамск

Работа с понятийным аппаратом, терминами как метод развития устной речи

Уважаемые коллеги, думаю, вы согласитесь, что знание литературоведческой терминологии обогащает устную (и письменную речь), воспитывает эстетический вкус, оберегает от поверхностного чтения, приближает читателя к сложному миру великих русских писателей, помогает раскрытию основной проблемы художественного произведения.

В данной методической разработке представляю свой опыт работы по формированию понятий на уроке литературы. Предлагаю вам вместе пройти путь от знакомства с термином (слово, словосочетание, обозначающее понятие), определения понятия (логическая операция, которая раскрывает его содержание)к формированию понятия (результат восхождения от анализа и синтеза свойств разнообразных объектов к выделению и закреплению их общих свойств через абстрагирование и обобщение). Поделюсь с вами, как я справляюсь с задачей перевода знания обучающегося с уровня представлений на уровень теоретического осмысления.

Процесс формирования понятия эффективен только при активной познавательной активности школьника, которая проявляется прежде всего в его устной речи. Предлагаю вам, коллеги, примерить на себя роль учеников 8 класса, которым предстоит осмыслить, что поэма М.Ю.Лермонтова «Мцыри» (первая группа) и рассказ М.Горького «Челкаш» (вторая группа) - произведения романтизма, и устно представить конечный продукт вашей совместной работы.

Формирование понятия осуществляется по схеме: ощущение (восприятие) - представление - понятие. У вас определение термина «романтизм» и тексты произведений. Предлагаю следующий алгоритм терминологической работы:

- начертить таблицу из двух вертикальных частей; внимательно прочитать определение;
- разделить определение понятия на смысловые фрагменты, пронумеровать;
- не нарушая последовательности, друг под другом, оставляя достаточно места, выписать смысловые фрагменты определения в левую половину таблицы;
- найти из художественного произведения цитаты, соответствующие содержанию смыслового фрагмента и иллюстрирующие его;
- вписать цитаты против смысловых фрагментов определения в правую половину таблицы;
- осознать выполненную работу как лабораторное исследование произведения на предмет осмысления понятия термина.

1.**Бытовое поведение героя, строй жизни подчиняется определённой философии**: «Я мало жил, и жил в плену. Таких две жизни за одну, но только полную тревог, я променял бы, если б мог». «Ты хочешь знать, что делал я на воле? Жил».

2. **Разлад мечты и реальности**: «В душе я клятву произнес: хотя б на миг когда-нибудь мою пылающую грудь прижать с тоской к груди другой, хоть незнакомой, но родной. Увы! Теперь мечтанья те погибли в полной красоте».

3.**Стремление героя к духовной свободе вопреки порядку вещей в мире**: «И в час ночной, ужасный час, когда гроза пугала вас, когда, столпясь при алтаре, вы ниц лежали на земле, я убежал. О, я как брат. Обняться с бурей был бы рад!»

4. **Исключительно герой в исключительных обстоятельствах**: «Я ждал. И вот в степи ночной врага почуял он, и вой протяжный, жалобный, как стон, раздался вдруг; и начал он сердито лапой рыть песок, встал на дыбы, потом прилег… Надежный сук мой, как топор, широкий лоб его рассек… Но вновь, хотя лила из раны кровь густой, широкою волной, бой закипел, смертельный бой».

5**. Яркий буйный пейзаж соответствует бурным страстям героя**: «Глазами тучи я ловил». «Ни одна звезда не озаряла трудный путь». «Гроза утихла. Бледный свет тянулся длинной полосой меж темным небом и землей, и различал я, как узор, на ней зубцы далеких гор».

6.**Психологизм, переживания, душевное движение героя**: «Меня могила не страшит: там, говорят, страданье спит в холодной вечной тишине; но с жизнью жаль расстаться».

Для учителя важно работать в русле формирования мотивации к овладению специальной терминологией. Учащимся предлагается понять логику построения определения термина, а в дальнейшем самостоятельно конструировать термин. Провести анализ понятия. Вычленить существенное и вторичное. Необходимо выяснить смысловое значение термина, выделить основные признаки. Когда учащиеся хорошо усваивают литературоведческую терминологию, у них повышается понимание проблемы, поднимаемой автором художественного произведения, активируется читательский интерес.

В данной разработке представлена наиболее продуктивная, на мой взгляд, система работы с определениями на уроке литературы посредством подбора цитат из произведения, поскольку умение правильного подбора - общеучебное познавательное УУД.

Цель современного образования соотносится с формированием ключевых компетенций (в частности, коммуникативной и языковой). Систематическая словарная работа преследует

своей целью формирование умения активно пользоваться литературоведческими терминами и понятиями, употреблять их в своей речи, устной(и письменной). По мере того, как речь школьника приобретает всё большую содержательность, расширяется возможность пользоваться речью как средством интеллектуальной деятельности. Обучающиеся не испытывают дискомфорта в дискуссиях, в выступлениях на семинарах , на научных конференциях.

На мой взгляд, такие результаты возможны при внедрении компетентностного подхода в обучении литературе, который предусматривает формирование коммуникативной компетенции. Предложенный опыт технологичен, он может применяться для развития устной (и письменной) речи обучающихся на разных этапах литературного образования.

Татарский язык

Гиниятуллина Алсу Рафисовна,
учитель родного языка и литературы,
МБОУ "СОШ №3" г.Нижнекамска

Тылсымлы ком һәм хыяллар

План конспекты:

Исәнмесез! Хәерле көн барыгызга да!

Бүген мастер классымның темасы: <u>“Тылсымлы ком һәм хыяллар”.</u>

Хыялсыз кеше канатсыз кош, диләр. Әйе, менә мин дә нәкъ шул хыялый кешеләрнең берсе. Хыллану бит ул тормышта нинди дә булса максат куеп, шуны тормышка ашыру өчен, алга омтылып яшәү.

Беренче хыялым машина <u>йөртү</u> иде. (слайдта машина йөртеп төшкән фото) Бүген мин тормышымны машинадан башка күз алдыма китермим...

Ә икенчесе... балаларны үз артымнан <u>ияртү</u>... (слайдта балалар белән төшкән фото) ягъни, аларны төрле алымнар белән кызыксындырып, татар теле һәм әдәбияты дөньясына алып керү, аларга төпле белем бирү. Мин беренче хыялымны тормышка ашыру авыр булыр дип уйлаган идем, ә чынлыкта, икенче хыялымны тормышка ашыру авыррак булып чыкты, чөнки мин аны бүген дә һәр дәресемдә, һәрдаим тормышка ашырам.

Минем методик темам: “Татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә иҗади эш алымнарын кулланып, укучыларның телдән һәм язма сөйләм күнекмәләрен үстерү”.

Әлеге тема өстендә эшләгәндә мин нинди каршылыклар белән очрашам соң? Бүгенге авыр заманда, татар теленең, кызганычка каршы, тиешле дәрәҗәдә кулланылмавы заманында, балаларны татар теле һәм әдәбияты серләренә өйрәтү, бигрәк тә аларның сөйләм телен үстерү җиңелләрдән түгел. Шәһәр мөһитендә яшәүче укучылар татар телендә татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә генә аралаша диярлек. Телгә балаларның кызыксынуын ничек булдырырга? Бу сорау иҗади эшләүче укытучыларны бик тә кызыксындыра. (*Слайд)*

Федераль белем бирү стандартларына күчү шартларында укучының дәреслектәге кагыйдәләрне ятлап, дөрес итеп сөйләп бирү кебек формаль эшләр кәнәгатьләндерә алмый. Алган белемне киләчәктә кулланырга өйрәтү, укучының үзаңлылыгын һәм иҗади фикерләвен активлаштыру, иҗади эш алымнарына өйрәтү, телдән һәм язма сөйләм күнекмәләре үстерү, сөйләм культурасын тәрбияләү - тел укытуга куелган төп таләпләр.

Иҗади эш алымнары, белгәнегезчә, бик күп төрле һәм мин аларны дәресләремдә, сыйныфтан тыш чараларда кулланам. Без әкиятләр уйлап, аларны сәхнәләштерәбез, һава торышы турында яки башка хәбәрләрне диктор ролендә сөйлибез, видеоязмалар, җырлар тыңлап аларга кушылып җырлыйбыз, хикәяләр, шигырьләр язабыз, аларны иҗади эшләр тактасына урнаштырабыз һәм газета журналларга бастырабыз, ял минутларында татар халык уеннары уйныйбыз.

Хәзер иң кызыклы, үзенчәлекле иҗади эш алымына тукталып китәсем килә.

“*Тәфтиләү” көе яңгырый.*

Әбием бүләк җибәргән,
Бүләкнең дә бүләге:
Энҗе калфак,чиккән камзул,
Татар кызы киеме!

Авылга кунакка кайттым,
Татар киемен киеп,
Әбием куансын әле
“Милләтем яши! “–диеп.

Кешелек дөньясы һәрвакыт матурлыкка омтылган. Гүзәллек белән янәшә үзең дә шәфкатьлерәк, мәрхәмәтлерәк булырга тырышасың. Халкыбызның күңел нурын сибеп чиккән киемнәре, бизәкләп тукыган ашъяулыклары, сөлгеләре, аның күңел байлыгын, матурлыкны тою сәләтен чагылдыра. Шуңа күрә без бу әйберләрне нәрсә дип атыйбыз?

-Әйе, күңел җәүһәрләре, күңел көзгесе, дип атыйбыз.

-Хәзер бүгенге темамыбызны тагын да ачыклау өчен, табышмак тыңлыйк!

- *Яңа гына идем итек. Ч өстәгәч, булам…*(читек)
- Димәк без сезнең белән нәрсә турында сөйләшәбез!
    - Әйе, читек турында сөйләшәбез. *(Слайд)Читек рәсеме.*
- Алдыбызга нинди максат куябыз? -Иҗади эшне башкарып аны яклыйбыз.
- Әйе, без бүген татар халкының милли киемнәре, күңел бизәкләре турында сөйләшәбез! Татар милли киемнәре үзе бер гүзәл дөнья.

- Кызганычка каршы, хәзер читекләрне музейларда, концертларда, телевизион тапшыруларда гына күрергә була. Безнең Татарстанда читекләр эшләп чыгаручы район бар, ул - Арча районы.
- **Мең тапкыр ишеткәнче, бер мәртәбә күрүең хәерле, - диләр.**

Хәзер иҗади эшебезне башлыйбыз. Сез эшне башкарганда бары тик татарча аралашып, кирәкле төсләрне бер-берегездән сорап алып, төшерелгән бизәкләрнең нәрсәләргә охшавына игътибар итеп эшләгез!

- *Аудитория белән уен.* Төркемнәр әлеге эшне башкарганда, әйдәгез без уйнап алыйк. Сезнең алда милли киемнәр белән пазллар. Әйдәгез бу рәсемнәрне төзеп нинди милли кием килеп чыкканын әйтегез. Аны проектта бирелгән диалогка охшатып бер-берегез белән сөйләшегез.

-*Бу нәрсә?* -*Бу камзул- татар милли киеме.*

-*Аны кемнәр кия?* -*Аны хатын-кызлар һәм ир-атлар кия. Ул өс киеме.*

-Парлашып эшлибез. *“Ак калфагым” көенә пазл җыялар*

- Әйдәгез хәзер төркемнәрне тыңлап алыйк.Читекне күрсәтеп төркемнән һәрберсе сөйли.

- *Без бүген төсле ком белән читек ясадык. Читек ул татар халкының милли киеме. Элек безнең әби – бабайлар бик яратып кигәннәр, ә хәзер аны бәйрәмнәрдә генә, сәхнәләрдә генә кияләр.*

Читек искиткеч матур! Аны татар бизәкләре белән бизәдек. Бизәкләрдә үсемлек мотивлары чагылышы күбрәк.

-Әйдәгез хәзер татар халкының җырлы-сүзле “ Башмакчы” уенын уйнап алабыз.

Бала: Итек, читек, энә, без
Матур итеп тегәбез,
Читек башы чигәбез.
Кирәкмиме, алмыйсызмы?
Әллә киеп карыйсызмы?

Түгәрәктәге балалар аңа каршы:
И башмакчы, башмакчы,
Үзең оста такмакчы,
Син сайрама, такмагың,
Бир кияргә башмагың, - ***диләр***

Аудитория белән эш. Башмакны түгәрәк буенча бер-берсенә бирәләр. Музыка туктагач, читек кемдә кала шул әйтем, мәкаль яки табышмак әйтә.

Шулай итеп, без бүген мастер-классыбыз башында куйган максатларыбызга ирештекме? Эшебезгә нинди билге куя алабыз? *Аудиториягә таратылган төрле төстәге орнаментларны күтәрәләр.*

Хәзер сезнең игътибарыгызга эш тәҗрибәмнән видеоязма тәкъдим итәм. (*Видеоязма)*

Мин сезгә берничә иҗади эш алымын күрсәттем. Рус төркемендәге укучылар да бик рәхәтләнеп татар телендә сөйләшәләр. Беренче иҗади эш алымымның максаты: "Төсле ком белән рәсем ясау аша балаларның сөйләм телен үстерү". Бу иҗади эш алымы аеруча үзенчәлекле һәм нәтиҗәле. Эш барышында балалар үзара бары тик татарча аралашып кына төркемнәрдә эшлиләр һәр ясалган иҗади эшне проект итеп якларга өйрәнәләр. Бу эшләрне без дәрес буена түгел, ә дәреснең бер өлешендә генә башкарабыз. Бу укучылар өчен ял минуты да булып тора. Әлеге иҗади эш алымнары хезмәт, рәсем, әйләнә-тирә дөнья, җыр дәресләре белән дә предметара бәйләнешне күрсәтә. Бүгенге көндә мин төсле ком белән рәсем ясау аша балаларның сөйләм телен үстерү турында авторлык программасы өстендә эшлим.Үземнең чыгышымны балаларның дәрестә иҗат иткән **синквейн** белән тәмамлыйсым килә.

Ком.

Тылсымлы һәм серле.

Уйната, уйлата, сөйләм телен үстерә.

Татар телен өйрәнергә безне бик дәртләндерә.

Ул - иҗади эш төре.

Менә шулай итеп, мин үземнең икенче хыялымны тылсымлы ком кулланып та, тормышка ашырам. Сезнең дә теләкләрегез тормышка ашсын! Хыялларга омтылып яшик!

Камбеева Гюзель Галимзяновна,
учитель родного языка и литературы
МБОУ СОШ №33 НМР РТ

Развитие навыков устной речи у учащихся на уроках родного русского языка

«То, что изучается с удовольствием, изучается скорои основательно усваивается».
Иоганн Гербарт, немецкий философ, педагог

Обучение русскоязычных детей татарскому языку я сопоставляю с изучением иностранных языков. При обучении возникает множество проблем. К ним относятся проблема повышения эффективности обучения устной речи, которая непосредственно связана с разрывом между теорией и практикой и пассивным характером учебной деятельности, тогда как абсолютной ценностью общества становится образованная активная личность, способная к непрерывному самообразованию, саморазвитию и самосовершенствованию.

Существует следующая гипотеза:если в процессе обучения устной речи использовать современные педагогические технологии (например, использование проектной деятельности обучения), то это позволит повысить эффективность обучения данному виду речевой деятельности.

В языковой области целью обучения языку при коммуникативной методике предполагается обучение общению на татарском языке в устной и письменной форме в рамках речевой ситуации.

Как известно, способом устно-речевого общения является говорение. Цель обучения говорению в школе и есть развитие у учащихся способности в соответствии с их реальными

потребностями и интересами осуществлять устное речевое общение в разнообразных ситуациях.

Чтобы способствовать общению учащихся мы должны учитывать специфические признаки данного вида речевой деятельности, такие как мотивированность, целенаправленность, активность, связь с личностью и мыслительной деятельностью человека, эвристичность, самостоятельность, темп и ситуативность. Если есть цели и мотивы общения, учтены характерные особенности участников общения, их возраст, уровень развития и т.д., то акт общения в рамках какой-либо речевой ситуации, безусловно, состоится.

Для создания данных условий в процессе обучения татарскому языку я использую приемы активизации и свою методическую тему «Развитие интеллектуальных способностей младших школьников посредством использования игровых технологий», которые учитывают все выше перечисленные признаки устного речевого вида деятельности. Преимущества этих приемов в том, что учащиеся, активно участвуя в процессе обучения, начинают обдумывать, вспоминать, использовать изученный языковой материал.

Здесь я думаю, уместно вспомнить слова Василия Александровича Сухомлинского: «Игра-это огромное светлое окно, через которое в духовный мир ребенка вливается живительный поток представлений, понятий об окружающем мире». Обучая посредством игры, я учу детей:

1. КЛАССИФИЦИРОВАТЬ. Игра называется «Собери рисунок». Рисунок разрезается на несколько частей, и на каждой части пишется задание. Это задание развивает мелкую моторику рук, воображение, творческое и художественное мышление, воспитывает усидчивость, аккуратность.
2. ОБОБЩАТЬ.Игра называется «Кто ты такой?». Эта игра на развитие умения находить признаки, обобщать их, учатся выражать свое мнение, учатся выступать перед сверстниками.
3. ЖЕЛАТЬ ДОКАЗЫВАТЬ. Игра называется«Хорошо-плохо» - игра дает возможность выражать свое мнение и отстаивать их среди других множеств.
4. ВЫДЕЛЯТЬ ГЛАВНОЕ. Одой из основных задач в начальной школе является задача – научить ребенка читать. Читать не просто на родном для него языке, а научить его читать для него на незнакомом татарском языке. Одна из интересных называется «Оживи букву». (Чтобы дети лучше запоминали буквы, предлагается им их оживить, т.е. самим превратиться в БУКВУ.

«Вот я, вот я – превращаюсь в букву Я.

А теперь, а теперь – превращаюсь я в букву Р» и др. В ходе этой игры дети еще и учатся общению, т.к. некоторые буквы можно показать только в паре.

5. ФАНТАЗИРОВАТЬ. «Новое назначение предмету» - эта игра развивает воображение и мыслительную деятельность. Предлагается какому-либо предмету придумать новое назначение.Например: зонт – для переноса мягких игрушек, канцелярские зажимы – подставка для мобильного телефона и др.

Каждая игра – учит, активизирует познавательную деятельность; игровой материал запоминается быстрее и дольше. Следовательно, это эффективное средство обучения.

ИГРАЮТ ЛЮДИ НА ПЛАНЕТЕ,
ИГРАЮТ ПТИЦЫ И ЖУКИ,
ИГРАЮТ ВСЕ, НО ТОЛЬКО ДЕТИ
ИГРАЮТ ОТО ВСЕЙ ДУШИ!
И ЕСЛИ В ШКОЛЕ НА УРОКЕ ПОВЕДЕТСЯ ПОИГРАТЬ,
ТО, НЕТ СЧАСТЛИВЕЙ ИХ НА СВЕТЕ,
И ВЫУЧАТ ВСЕ ВСЁна «5»!

Закончить я хочу словами Конфуция: «Учитель и ученик растут вместе». Так пусть игровые технологии позволяют расти, как ученикам, так и учителю!

Нургатина Раилә Раиф кызы
”Инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33 нче гомүми урта белем бирү мәктәбе”нең туган тел һәм әдәбият укытучысы

Татар теле дәресләрендә, уен формалары кулланып, укучыларның сөйләм телен үстерү

Рус телле балалар белән эшләгәндә, игътибарны сөйләм телен үстерүгә юнәлтергә кирәк. Укучыларга сүзләрне, җөмләне мәҗбүри ятлатып, әллә ни уңышка ирешеп булмаячак. Балаларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, сөйләм телен үстерү максатыннан, төрле формадагы уеннар куллану отышлы алым дип саныйм. Ул кайбер балалар өчен хыялллану, кайберләренә күңелле ял итү чарасы да булып тора. Уен һәрвакыт эмоция һәм акыл таләп итә, шулай ук тиз арада җавап кабул итүне сорый (ничек җавап бирергә, нәрсә эшләргә, ничек җиңәргә?). Бу сорауларны чишәргә тырышу уйнаучыларның уйлау эшчәнлеген көчәйтә. Уен барышында балаларның татарча сөйләшергә тырышулары бик зур уңай факт булып тора. Уен алымнарын, эш төрләрен төрлечә сайларга мөмкин. Ләкин һәр уен ныклап уйланылган, һәрьяклап эшкәртелгән булырга тиеш.

Уенны оештырганда, түбәндәге максатларны күз алдында тоту мөһим:

1) укучыларның аралашу (коммуникатив) эшчәнлеген активлаштыру;
2) сөйләм эшчәнлеге дәрәҗәсенең төрле булуын истә тотып, рольләрне дөрес бүлү;
3) тормышта укучыларга яхшы таныш булган ситуацияләрдән файдалану;
4) үзара ярдәмләшү, телдән дөрес актив аралашу мохиты булдыру.

Бигрәк тә чит телгә өйрәтүдә уен эшчәнлегенә нигезләнүгә нык басым ясала. Бу турыда Ефим Израилович Пассов “Мәктәптә чит тел дәресе”, Алексей Николаевич Леонтьев “Урта белем бирү мәктәбендә чит телгә өйрәтү методикасын камилләштерү” исемле хезмәтләрендә ассызыклыйлар. Шуларга нигезләнеп, мин дә һәр дәресемне уен эшчәнлегенә таянып оештырырга тырышам. “Хәзер уйнап алырбыз” сүзен балалар дәрес саен көтеп алалар. Уеннар бик күп төрле.

Гадәттә аларны берничә төркемгә бүлеп йөртәләр:

- әле өйрәнелмәгән лексиканы үзләштерергә ярдәм итүче уеннар. Мин үз эшчәнлегемдә бу этапта “Уйлап тап!” уенын кулланам. Бала такта янына чыгып, бер сүзне сүзлегеннән укытучыга күрсәтә, калганнар аның ни уйлаганын белергә тиеш.
- өйрәнелгән лексиканы ныгытырга ярдәм итүче уеннар. Бу этапта исә "Нәрсә качкан?" "Чайнворд", “Кар атышлы”, “Кар йомарламы” кебек уеннар кулланам. “Белмәмеш”- дәрес башында сөйләм телен үстерүгә этәрүче кулай уен. Такта алдына Белмәмеш чыга да, укучыларга һава торышы, атна көне турында сораулар яудыра, калганнар җавап бирә, шул рәвешле укучылар арасында диалогик сөйләм формалаша. Төрле текстларны укыгач, рольләрне балалар уйнап ала, чын актерлар рәвешенә кереп, киемнәр алып килеп, уенчык савыт-сабалар кулланып, үзләренең сөйләм теленә җиңел генә чыкканнарын сизми дә калалар. Шунда ук жюрилар актерларга бәя дә бирергә мөмкин. Алар (Р. Хәйдарова технологияләре буенча) “сәнгатьле сөйли”, “рольне оста уйный”, “сүзләрне белә” дип, уйнаучыларны канатландырып та җибәрә.
- грамматик кагыйдәләрне кызыклы формада бирүче уеннар. Мин үзем, бик рәхәтләнеп, “Имтихан” уенын кулланам. Карточкага сүзтезмәләр язам да, укучылар чыгып билет ала, анда язылганнарны тәрҗемә итә.
- грамматик формаларны, җөмләдә сүзләр бәйләнешен һәм җөмлә төзү күнекмәләрен ныгытырга ярдәм итүче уеннар. Мәсәлән, “Капка”, “Фоторобот төзү”, төрле типтагы рольле уеннар: “Кибеттә”, “Кунакта” һ.б. Кибеттән ташламалар өчен ясалган брошюраларны алып киләм: күрсәтмәлелек әзер. Укучылар кайсы нинди бүлектә, кем сатучы, кем сатып алучы булачакларын бүлешеп, рәхәтләнеп, дәрес вакытында “Пятерочка” кибетенә барып, татарча аралашып кайталар. Сөйләм теле ныгый, саннар кабатлана.

Туган тел һәм әдәби уку дәресләрендә уеннар материалның үзенчәлеге һәм эчтәлегенә, укучыларның әзерлек дәрәҗәсенә карап, дәреснең өч этабында да: белемнәрне актуальләштергәндә, яңа тема өйрәнгәндә һәм ныгытканда да кулланыла.

Димәк, дәресләрне уен эшчәнлегенә нигезләнеп оештыру билгеле бер нәтиҗәне күрергә ярдәм итә: укучылар белем алып кына калмыйлар, ә аларны аңлыйлар, кулланырга өйрәнәләр, анализ ясый һәм бәяли алалар. Укучыларның кызыксынуларын арттыру нәтиҗәсендә, уен алымнары, һичшиксез, сөйләм телен үсерүгә ярдәм итәчәк.

Нуруллина Айгөл Әхсән кызы
"Инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33 нче гомүми урта белем бирү мәктәбе"нең туган тел һәм әдәбият укытучысы

Күп мәгънәле һәм синоним сүзләр кулланып балаларның сөйләм телен үстерү

Балаларны үз ана телендә сөйләшергә, аралашырга өйрәтү, туган телебезне ярату, аңа карата ихтирам тәрбияләү бүгенге көндә дә иң мөһим мәсьәләләрнең берсе булып тора. Балаларның авазларны дөрес әйтеп, җөмләләрне дөрес төзеп, үзләренең уй фикерләрен тиешле эзлеклеклелектә, ашыйкмыйча сөйли белүләренә ирешү өчен, сөйләм үстерү юнәлешендә даими эш алып барырга кирәк. Баланың сөйләм телен үстерү, халык әйткәнчә, балага «тел ачкычы» бирү, аның фикер йөртү сәләтен үстерү белән бер диярлек, чөнки тел үсү аң үсү белән табигый бәйле.

Фикерләү сәләтен үстерүдән башка гына сөйләм телен үстерү белән мавыгу — ул балаларны эчтәлек турында җитди уйламыйча сөйләргә өйрәтү булыр иде.Шуңа күрә, балаларның сөйләмен телен үстерү һәрвакыт аларның фикерләвенә нигезләп алып барыла. Баланың сөйләм теле турында кайгырту аның фикер йөртүен уяту белән бергә эшләнә. Бу инде укучы, нык күңел биреп, төшенергә, аңларга омтылсын, истә калдырырга тырышсын; аның күзәтүләре анализлар белән, охшаш һәм аермалы якларны табу белән, төркемләү, гомумиләштерү һәм системалаштырулар белән, аңлатулар, исбатлаулар һәм дәлилләүләр белән бәйләнгән булсын дигән сүз. Нәкъ шундый шартларда гына укучының тулы кыйммәткә ия булган сөйләмтеле формалаша ала.

Мин уку дәресләрендә сүзлек өстендә эшләү укучыларның фикерләүләрен һәм сөйләмнәрен үстерүнең әһәмиятле шарты булып торадип уйлыйм. Яңа сүзне аңлату һәм аны аңлаганлыкларын тикшерү белән генә чикләнми,әукучының сөйләменә кереп китәргә тиешле сүзне аерып алып, дәреснең барлык этапларында, хәтта дәрестән соңгы эшләрдә дә сөйләмнәрендә куллануларын булдырырлык шартлар тудыра.

Дәрескә әзерләнгәндә үк, укытучы түбәндәге эшләрне башкара:

1.Текстта синоним сүзләр бармы, булса, мәгънә төсмерләрен ничек күрсәтергә, нинди сорау куйганда, балалар бу җөмлә өчен кирәкле кайсы сүзне куллана алырлар.

Мәсәлән, Г. Тукайның «Буран» шигыреннән "ява" мәгънәсендәге фигыльләр билгеләтелә *(оча, котырына, бәрә*). Тукай кар явуга карата шундый сүзләрне ни өчен кулланган? Алар карның нишләгәнен белдерәләр?

2.Әгәр текстта сүзнең синонимы булмаса, аны дәрестә сөйләмгә кертеп җибәрергә кирәк булган вакытта, түбәндәге юллар белән эшләргә була: укытучы укубарышында аңлашылмый торган сүзләрне аларның синонимнарын әйтеп аңлата, йә булмаса әңгәмә вакытында, яисә рәсем өстендә эшләгәндә, текст эчтәлеген сөйләгәндә, сөйләм эченә кертеп җибәрә.

Мәсәлән, Идрис Туктарның «Өлгер» хикәясен укыганда, әңгәмәсе вакытында «*өлгер, уңган, җитез, елдам*» сүзләре нәрсәләре белән бер-берсенә охшыйлар?» дигән сорау куеп, синоним сүзләрнең мәгънә төсмерләрен билгеләтә: нинди бала өлгер, уңган була? (булдыклы, эшне вакытында эшләп бетерүче бала өлгер, уңган була).

3. Балаларның кайбер синоним сүзләр белән таныш булуы ихтимал; мәсәлән, II сыйныфта *батырлык, геройлык* синоним сүзләрен беләләр, ә III сыйныфта бу синоним сүзләр оясына *фидакарьлек, каһарманлык, баһадирлык, кыюлык* синонимнары да өстәлә. Укучылар, эчтәлекне сөйләгәндә яки сорауларга җавап биргәндә, шул сүзләр арасыннан тиешлесен сайлап кулланалар.

Синоним өстендә эшләү шуның өчен әһәмиятле, чөнки алар:

а) сөйләмне төрләндерә;

б) сөйләмдә төшенчәне, уйны төгәл белдерергә ярдәм итә.

Синонимнар арасыннан теге яки бу сүзне сайлаганда, иң әһәмиятлесе—алар арасындагы мәгънә уртаклыгын белү түгел, ә һәр сүзнең мәгънәви бизәгендәге аерманы тотып алу, нәрсәләре белән алар бер-береннән аерылганын — төсмерен сиземли белү.

Баланың сөйләм телен үстерүдә күп мәгънәле сүзләр өстендә эшләү күнекмәләре аеруча әһәмиятле.

Бер сүз белән берничә сүзтезмә бирелә: алтын **сәгать,** *алтын арыш, алтын куллар, алтын кеше.* Балалар туры яки күчерелмә мәгънәдә булган сыйфатларны табып язалар: *алтын арыш— сап-сары булып өлгергән арыш, алтын куллар — оста куллар, алтын кеше— яхшы кеше.* Күчерелмә мәгънәдә йөргән сүзләрнең мәгънә катламын төрле сүзтезмәләрдә күрсәтеп була: **итек баса,** *су баса, камыр баса, болыт баса.*Аларның мәгънәләре ачыграк аңлашылсын өчен, синонимнар табарга кирәк була: *киез итек ясый; су җәелә; камыр изә, ясый; болыт каплый һ. б.*

Укучылар сүзләрнең күчерелмә мәгънәдә, күп мәгънәдә кулланылганын практик өйрәнәләр, үзләре дә сөйләмнәрендә шуларны куллану күнекмәләре алалар. Бер очракта туры, икенче очракта күчерелмә мәгънәдә кулланылган мисалларны чагыштыралар: *төенне чишә — серне чишә, кыска чәч — кыска хәтер, көмеш акча — көмеш тавыш һ. б.* Аннары укучыларның үзләренә, туры һәм күчерелмә мәгънәдә кулланып, сүзтезмә ясап язарга мисаллар бирелә. Туры мәгънәдә кулланылган ике сүзтезмәдән күчерелгән мәгънәле өченче сүз-тезмә ясату (**көмеш** кашык, ак **чәч** — көмеш чәч; **алтын** йөзек, сары **яфрак** —алтын яфрак) күнегүләре дә сүзләрнең күчерелмә мәгънәдә кулланылу җирлеген аңларга ярдәм итә.

Сөйләм үстерүнең барлык бу формалары баланың аң үсеше белән тыгыз бәйләнгән. Укучы, үзенең уен формалаштырганда, аның сөйләм формасы өстендә дә эшли, һәм, киресенчә, баланың сөйләмен үстерү белән, без аның уй культурасын, фикер йөртү сәләтен үстерү өстендә дә эшлибез.

Тел – кешеләрнең иң мөһим аралашу-аңлашу коралы. Телдән сөйләмгә өйрәнү,белем һәм тәрбия алу,дөньяны танып-белү, иҗат итү эшләре – барысы да тел ярдәмендә генә тормышка ашырыла.

Шәйдуллина Фәндия Камил кызы
”Инглиз телен тирәнтен өйрәнүле 33 нче гомүми урта белем бирү мәктәбе”нең
туган тел һәм әдәбият укытучысы

Укучыларның бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү

Укучының гомуми үсеше, барлык уку предметлары буенча өлгереше үз фикерен ни дәрәҗәдә эчтәлекле, логик эзлекле һәм дөрес итеп белдерә алу сәләтенә бәйле.

Рус педагогы К.Д.Ушинский укучыларда тел үстерү эшенең психологик нигезләрен ача, телне фикергә, фикерләүне телгә бәйләп карый. Ул үзенең хезмәтләрендә баланың сөйләм телен үстерү мәсьәләсенә зур урын бирә. Галим – педагог баланы үз телендә сөйләмгә өйрәтүнең хәлиткеч урын тотуын раслаган. Ул сөйләм үзләштерүен фикер йөртә белүе белән бәйләнештә караган. Укытуның башлангыч чорында ук укучыларга тел үстерү күнекмәләрен бирә башларга кирәклеген әйтә. К.Д.Ушинский туган телне белем чишмәсе дип атый: аның фикеренчә, тел - иң яхшы укытучы, акыл өйрәтүче генә түгел, бәлки, әйләнә-

тирәдәге табигать, җәмгыять тормышы белән таныштыручы да. Ана теле дәресләрендә баланың сөйләм телен үстерү эшен системалы рәвештә алып барырга чакыра.

Татар теле методистларыннан Г.Ибраһимов, М.Корбангалиев, М.Галләмова, М.Фазлуллин һ.б. үзләренең методик хезмәтләрендә укучыларга тел үстерү күнекмәләре бирү һәм аларның сүзлек байлыгын арттыру мәсьәләләренә тукталалар, бу өлкәдә төрле метод һәм алымнарны кулланырга тәкъдим итәләр.

Билгеле булганча, укучыларда татар сөйләме күнекмәләренә башлангыч сыйныфта нигез салына. Алдагы сыйныфларда ул камилләшә, тел буенча мәгълүматлылык арта, тирәнәя төшә, нәтиҗәдә ныклы бер системага әверелә. Алдыма куелган бурыч һәм максатларны гамәлгә ашыру өчен, мин заманча технологияләрне файдаланып, төрле иҗади эш алымнарын киң кулланып, дәресләремне мавыктыргыч, нәтиҗәле итеп оештырырга тырышам.Укуның беренче көннәреннән үк укучылардан сүзлек булдыруларын һәм өйрәнелә торган яңа сүзләрне системалы рәвештә язып баруларын таләп итәм. Шул сүзләр белән сүзтезмә һәм җөмләләр төзибез. Аларны диалог һәм монологлар төзүдә файдаланабыз. Мондый эшләр укучыларның сүз байлыгын арттыра, бәйләнешле сөйләм оештырырга ярдәм итә.

Бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен булдыру өчен, укучыларда уку теләге уяту мөһим. Шул максаттан кабинетта татарча газета-журналлар, китаплар туплыйм. Һәр дәрес биш минутлык пышылдап уку белән башлана. Бу эш укучыларга да бик ошый. Бердән, ул укучыларның сөйләм күнекмәләрен камилләштерсә, икенчедән, йөгерек укуны үстерә.

Дәрес башында төрле рәсемнәр буенча кыска күләмле хикәяләр төзү, һава торышы турында сөйләтү, предметларны билгеләре буенча тасвирлау кебек эшләр, бердән, укучыларны эзләнергә, уйланырга мәҗбүр итсә, икенчедән, сүз байлыгын, сөйләм телен, иҗади сәләтен үстерә.”Авыр” сүзләрне иллюстрация материаллары кулланып аңлатам. Мәсәлән, 2 нче сыйныфта Газинур Моратның “Иң матур ил” шигырендә шәҗәрә сүзе очрый. Шигырьдә “Безнең шәҗәрә агачы” диелә. Шәҗәрә агачы сүзтезмәсенә белешмә бирелү белән беррәттән, дәреслектә рәсем дә бирелгән. Рәсемгә карап, балалар шәҗәрә агачының төп мәгънәсен ачыклыйлар, күзаллыйлар. Шәҗәрә сүзен ничек аңлауларын дәлилләп бирәләр.”Авыр” сүзләрне синонимнары аша аңлату да уңай нәтиҗә бирә. Мәсәлән, Әминә Бикчәнтәеваның “Тәмле сүз” әсәрендә очраган шелтәләде - ачуланды; тупас сүз - ямьсез сүз сүзләрен синонимнары аша аңлатам.

Дәрестә бирелгән теманы ачу өчен, план буенча сөйләшү алып барабыз. Сөйләшүләр барышында видеоязмалар куллану, музыка, җыр тыңлау дәрескә җанлылык кертеп җибәрә. Мәсәлән, туган авыл турында үткәндә дәрестә авыл табигате, урманнары, чишмәләре, болын-кырлары төшерелгән видеоязма күрсәтү – гади авыл гына түгел, ә искиткеч матур туган авыл турында җанлы сөйләшү тудыра. Бер үк вакытта туган авыл өчен горурлык хисләре дә уяна.

Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресләре өчен алдан план төзү дә бик уңышлы. Планның һәрбер пункты буенча әңгәмә алып барылганнан соң, нәтиҗә ясау мөһим. Нәтиҗәләр ясаганда, татар халкының мәкаль, әйтемнәреннән, халык җырларыннан файдаланам.Әкиятләр белән танышканнан сон, йомгаклау дәресе итеп,”Әкият геройлары” дигән әкият - дәрес үткәрәм. Сыйныф өч төркемгә бүленә. Һәр төркем үз герое турында китаплар туплыйлар.Өйрәнгән әкиятләрдән аерым эпизодларны сәхнәләштерәләр. Иҗади коллектив эшендә катнашалар.

Шулай ук дәресләрдә милли-төбәк компонентына караган материалларны да еш кулланырга тырышам. Дәресләрдә татар этнокультурасын, тарихын, гореф-гадәтләрен, йолаларын киңрәк чагылдырган текстлар сайлап алам, текстка сораулар төзибез, сорауларга җаваплар бирәбез. Туган тел һәм әдәбият дәресләрендә милли-төбәк компонентын мин дәреснең төрле этапларында һәм төрлечә кулланам.Төбәгебездә яшәп иҗат итүче шагыйрь һәм язучыларыбызның иҗаты белән һәрдаим кызыксынып торабыз, алар турында мәгълүмат тупланган папкалар булдырылды.Укучылар төбәгебез шагыйрьләренең шигырьләрен өйрәнәләр. Дәрестә балаларны да иҗатка тартырга тырышам.

Аерым алганда, табышмаклар, мәкальләр,санамышлар,шигырьләр ятлау, балаларны татарча аңлаешлы, әдәби нормаларга туры килердәй итеп сөйләргә өйрәтүдә зур әһәмияткә ия булып тора. Шуңа күрә дәресләрдә һәм класстан тыш чараларда мондый эшләргә дә игътибарны юнәлтәм. Укуның беренче көннәреннән үк укучыларны татарча газета-журналлар белән таныштырам , татарча спектакльләргә , концертларга йөрергә, татар телендә телевидение һәм радио тапшыруларын карарга күнектерергә тырышам. Класстан тыш чаралар үткәрү дә балаларны дөрес, матур, сәнгатьле итеп сөйләргә өйрәтә, аларны татар әдәбияты, татар халкының җыр-музыкасы белән таныштыруда, күренекле язучылар һәм аларның әсәрләрен үзләштерүдә зур роль уйный. Берничә ел рәттән укучыларны төрле конференцияләргә әзерлим, күп эзләнү эшләре алып барабыз.

Экскурсиягә баргач күргәннәре буенча хикәяләр төзеп сөйлибез, фикер алышабыз Мәктәптә һәм мәктәптән тыш урыннарда чыгышлар ясау укучыларның иҗади сәләтләрен һәм мөстәкыйльлеген үстерә. Төрле темаларга докладлар ясау, рефератлар яздырту да балаларның сөйләм телен баета, кеше арасында чыгыш ясарга өйрәтә. Укучылар шагыйрьләр һәм язучыларның тормышы, иҗаты турында, төрле үсемлекләр, хайваннар турында рефератлар язарга яраталар һәм дәрестә аларны яклыйлар.

Укучыларның ана телен өйрәнүгә кызыксынуы, омтылышы, иҗади эзләнүләргә теләге, үз милләтенә, теленә мәхәббәте көннән-көн үсә, тел буенча мәгълүматлылыгы арта, тирәнәя төшә

Димәк, рус мәктәбендә укучы татар балаларын бәйләнешле сөйләмгә өйрәтү дәвамлы һәм мөһим бурычлардан санала. Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресләре укучыларны дөрес, матур, үтемле һәм аңлаешлы итеп сөйләргә, укып аңларга һәм аңлата белергә, теге яки бу мәсьәләгә карата үз фикереңне белдерергә, иҗади эшләр белән шөгыльләнергә өйрәтәләр. Укытучы укучыларга бәйләнешле сөйләм күнекмәләре бирүгә тиешле урын биреп, дәрестәге һәм дәрестән тыш эшләрне укучыларның сөйләү күнекмәләрен үстерергә ярдәм итәрлек итеп оештырырга тиеш. Ул үз эшенә иҗади якын килеп, төрле эш төрләрен, методик алымнарны сайлый белсә, аларны урынлы һәм иҗади кулланса, шулай ук аларны үзгәртә , тулыландыра белсә, укытуда ул үзе көткән нәтиҗәләргә ирешә алыр.